

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

1778-1978
200 LETNICA
PRILEGA VZPONA NA TRIGLAV

11

LETNIK LXXVIII
1978

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE
 IZHAJA OD LETA 1895

Viki Grošolj	Poletje 1978 v ledu in viharju	655
Dr. Vladimir Blašković, Zagreb	Na Tominškovi poti	669
Milan Vošank	Ena v ledu, druga v suhem	672
Slavko Koblar	Tri generacije v triglavski steni	675
Ing. Božo Jordan	Od makedonskih do gorogransko-lučkih poti	678
Marijan Masterl	Samnaun, gorski kraj — uspešen primer družbene akcije in samopomoči prebivalcev	684
Tanja Meško-Tonejš	S petimi leti prvič na Triglavu	691
Dr. Jože Andlovic	Prvič na Poliškem Spiku	694
Matevž Pečolin	Čez hrib in dol	696
Matevž Šuštar	V reševalni vreči z Biokova	701
Marko Šubič	Pačec v Jugovi poči	703
Stanko Horvat-Stanč	Noč v triglavski steni	704
Stojan Verdnik-Okli	Severna stena Ojstrice	705
Ing. Dušan Krapeš	Disciplina in gore	705
Nada Kostanjevic	Stoletnica planinstva na Platku	707
Wojciech Biedrzycki, Ljubljana	Poljska geološka odprava »Nepal 77« v Himalaji	710
Marko Selan	Na Velem polju odkrili spomenik B. Hacquatu	712
Erna Meško	Makso Meško (1903—1969)	714
Irena Hribar	Še nekaj podob iz planinskega tabora	717
Janez Brojan	Oživel spomni na nesrečo	718
Ing. Svetko Lapažne	Potovalno smučanje v Centralnih Alpah	721
	Društvene novice	724
	Alpinistične novice	727
	Varstvo narave	731
	Iz planinske literature	732
	Razgled po svetu	735

Naslovná stran:

S poti na Blegoš — vas Zetina, v ozedju Grintavel
 Foto dr. Miha Potočnik

Notranja priloga:

- 1 Skuta, Kranjska Rinka in Križ s pobočja Turske gore — Foto Fran Stele
- 2 Mala in Velika Koroška Baba — Foto Franci Eker
- 3 Pozimi na Polhograjsko Grmado — Foto Vojko Bizjak

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Protnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Franc Vogelšek, dr. Tone Wreber, ing. Albert Sušnik, ing. Janez Bizjak — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 200 din, plačljivo tudi v dveh obrokih, za inozemstvo 360 din (20 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi stari naslov s tiskalnimi črkami. Odpovodi mod letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovodi do 1. decembra za prihodnje leto — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

LETO LXXVIII | ŠT. 11 | LJUBLJANA | NOV. 1978

Glasiilo
 Planinske zveze Slovenije
 »Planinski Vestnik«
 je bilo z ukazom
 predsednika republike
 Josipa Broza-Tita
 ob 80-letnici izhajanja
 za poseben prispevek
 k razvoju planinstva
 v Sloveniji
 odlikovano
 z redom zaslug za narod
 s srebrnimi žarki

tiskarna
jože moškrič
 61000 ljubljana, kajuhova 55

snap
out

oddelek za sodobno pisarniško poslovanje
 izdeluje kopirne obrazce SNAP-OUT, ki zagotavljajo boljše organizacijo poslovanja v uradih, bankah, zavarovalnicah, uslužnostnih podjetjih, industriji, trgovini, bolnišnicah, prevozništvu in drugod

tiskarna
 tisk vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

klisarna
 izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klisjev

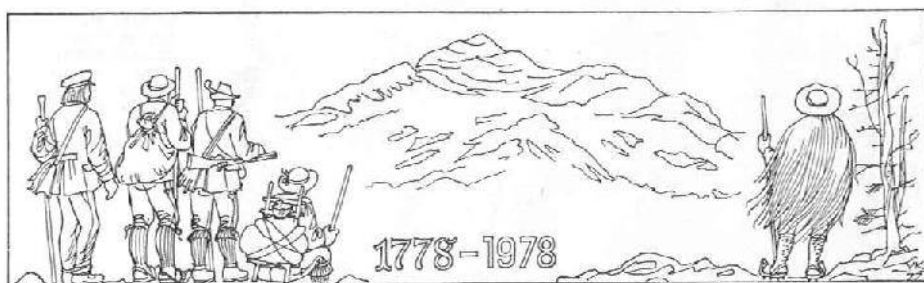

knjigovoznica
 vezava preprostih in luksuzno opremljenih del

štampiljarna
 izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigovoskih črk

POLETJE 1978 V LEDU IN VIHARJU

VIKI GROŠELJ

1. Podrta gora (Aiguille du Plan)

»Severna stena Aig. du Plan. Veličastna tura v skali in ledu. 1000 m visoka. Viseči ledenik je večkrat nepreplezljiv. Dobro je, če plezalci dan ali dva taborijo pod steno in odkrijejo vozni red podirajočih se serakov!«

Ko nama je Igor to prevedel iz Rebuffatove knjige, res nisva vedela, kaj naj storiva. Potem pa sva vseeno šla. Kljub nič kaj obetajočim napovedim naju je mogočna stena, kdo ve zakaj, vseeno mikalala. Okrog poldneva sva krenila po stezi na Plan de l'Aiguille in že po nekaj metrih preklinjala vse teroriste, kar jih je na svetu. Pred dobrim tednom so neki norci podtaknili peklenski stroj v strojnico žičnice na Midi. Škodo sicer pospešeno popravljajo, toda z vožnjo še nekaj dni ne bo nič. Zato se peš potiva po sicer lepo speljani stezi.

Stena se kmalu prikaže izza robu ledeniške groblje. Videti je, da sva za letos prepozna. Ledenik je videti brezupno razbit. Vseeno pa skleneva, da greva pogledat. Kar bo, pa bo! Okrog šestih zvečer vstopiva v 400 m visok skalnat raz, ki drži do začetka ledenika. Ocenjen je s III do IV, zato kar hitro napredujema. Do osmih splezava dvanajst raztežajev. Do ledenika ni več daleč. Na majhni ploščadi si urediva udoben bivač. Ledenik kaže od blizu za spoznanje bolj prijazen obraz. Z upanjem v srcu zadremava.

Vstaneva pred sončnim vzhodom. Še trije skalni raztežaji in že sva pri ledeniku. Naveževa dareze in čez prvi ledeni skok splezava na položnejši del pod drugim skokom. Visok je okrog šeststo metrov. Spušča se čez severno steno Aig. du Plana in se konča malo pod polovico stene, kar sredi navpičnih granitnih plošč. Prav zato, ker nima normalnega lzteka, je izredno »živahen«. Sveži, več deset metrov visoki ledni podori pričajo o nenehnem premikanju ledenih mas. Na koncu dosežejo seraki tudi do 100 metrov višine. Čez vso to podrtiljo naj bi splezala čim hitreje. Tam, kjer je v knjigi vršana smer, je prehod nemogoč. Prebijava se proti levi. Slediva nekaj dni starim stopinjam. Nenadoma izgledno in se znova pojavijo petnajst metrov višje. Vmes zija ogromna razpoka. Most, ki je vzdržal plezalca pred nama, se je medtem že porušil. Morava levo navzdol, da najdeva kočljiv prehod in se tako splaziva čez razpoko.

Nisva več v vpadnici največjih serakov, zato pa se stena krepko postavi pokonci. Vodni led je izredno trd, naklonina pa ponekod presega najtežje raztežaje v severni steni Trioleta, ki sva jo preplezala pred dnevi. Kljub naporom sva vesela, da ne plezava pod seraki. Žal nekajkrat ne gre naravnost navzgor. Tedaj morava desno pod nabuhle opasti. Na stojiščih, viseč na lednem klinu, varujem in poslušam, kako v notranjosti pod mano ledenik zamolklo poka. Ta sumljivi zvok gre skozi kosti in naju priganja h kar največji hitrosti. Razmere se počasi spreminjajo, proti vrhu rjéva po svežem, nezbitem snegu, ki se čudežno drži v veliki strmini. Šele zadnji raztežaj pod grebenom je nekoliko bolj položen. Na drugi strani naju pozdravi Walkerjev stöber, vas odet v nov sneg in še cela množica znanih vrhov. Srečna si stisneva roke.

Dovolj časa imava še, da bi splezala še greben Plan—Midi. Toda že s prvega sedla, kjer se odcepi gaz za kočo Requin, zagledava kakih 150 metrov niže dve postavi. Kličeta na pomoč. Z najinim prečenjem ne bo nič. Hitro se spustiva do ponesrečenčev.

Severna stena
Aig. du Plan,
zgornjih 600 m
stene z vrisano
smerjo
Foto P. Talraz

Dva Španca sta. Plezala sta greben Midi—Plan, zrušila se jima je opast in padla sta po strmem ledišču kakih 150 metrov globoko. Oba sta precej potolčena po obrazu, eden pa ima zlomljeno ramo. Imobilizirava ga, nato pa oba spraviva na snežno ploščad, čez katero gre gaz do kočī. V pol ure sva potem pri kočī, od koder takoj pokličejo helikopter. Uro kasneje sta oba ponesrečenca že v helikopterju in na poti v bolnišnico. Naju pa čaka še dolg sestop po Mer de Glace na Montenvers in naprej v dolino.

Opomba: Severna stena Aig. du Plan, 3673 m. Višina 1000 m, IV, 50°, 65°. Plezala 2., 3. 8. 1978 Vanja Matijevc (AO Šmarna gora) In Viki Grošelj (AO Matlica), 1. jugoslovanska ponovitev.

2. Stena groze ali groza v steni

Bilo je kot pred vsakim vzponom. Dopoldan še zadnje priprave, nato obilno kosilo, dremanje in nato odhod na vlak. Na Montenversu vrvenje množice, visoko nad vsem hrupom pa naša gora — veličastna, nedostopna.

Bližamo se ji, naši misli se že sučejo samo okoli vzpona. Severna stena Druja je naš cilj. Prav dostojen za lep konec najine sezone v Franciji. Uspelo nama je preplezati severno steno Aig. du Triolet in severno steno Aig. du Plan. Dva lepa in težka vzpona. Še Dru, potem pa domov. Vreme bo prav gotovo držalo, saj je že nekaj dni v glavnem lepo. Danes sta z nama še Ivč in Hanzi. Res sem brez skrbi, brez psihične obremenitve. Okrog šestih popoldan začnemo s plezanjem. V dobri uri se vzpnemo za kakih 150 m in bivakiramo na robu prvega snežišča. Na kamniti rami si uredimo udobno nočišče. Celo vodo imamo v bližini. Sonce zahaja in veter po malem piha. Vse je tako spokojno, le Aig. Verte ima oblačno kapo — znamenje za slabo vreme. No, en dan bo že še zdržalo. Stena je videti dokaj kopna. Brez težav bomo naslednjega dne na vrhu.

Ob prvem svitu že kocabamo sem in tja. Par raztežajev po snežišču nas dobro ogreje. Nato skala. Dober trden granit. Do Lambertove počii hitro napredujemo. Od tam do drugega snežišča — pa nam stena pokaže zobe. Vse je zelo požledeno, dereze in druga ledna oprema pride prav. Strmi ledeni kamini so zelo zamudni. Čas hitro teče. Zadnji vlak iz Monteverse v Chamonix odpelje ob pol sedmih. Najbrž ga ne bomo ujeli. No, nič ne de. Bomo šli pa peš v dolino.

Dva raztežaja pod Allainovo počjo, ključnim mestom smeri, spet snamemo dereze. Do vrha bo šlo po skali. Opis nam pove, da je ključno mesto mogoče obiti desno, po lažji varianti, toda predno to ugotovimo, smo že sredi počii, zato kar nadaljujemo. Dohite nas še trije Japonci. Družno plezamo, za silo nam še kar gre, le čakamo se in dragoceni čas se hitreje odteka. Neverjetno! Ura je že šest popoldan! In še nekam sumljivo mračno postaja. Celo nekaj ledenih zrn od časa do časa prizivni po skali. Treba bo pohiteti. Dva težka raztežaja še preplezamo, ko postane nebo nad nami zlovešče temno. Grmenje slišimo vse bliže. Z Vanjem plezava kot zadnja, drugi so že v nekoliko lažjem svetu, midva pa se mučiva v zadnjem težkem raztežaju.

Divji veter plane izza roba, s seboj pa nosi snežni drobir in sodro. Strele parajo črnosivo nebo. Nekaj jih udari prav v vrh Druja in gora se dobesedno strese. Kljub pravemu »sodnemu« dnevu plezava naprej. Navpična poč in zračna prečnica sta zadnji težki mesti v steni. Vse je mokro in ledeno. Raztežaj zahteva od Vanja skrajni napor, vendar ga mojstrsko zleze.

Hitim z močjo, kot da mi teče voda v grlo. Splezam še del prečnice, čez zadnji previs pa mi pomaga Ivčeva vrv, ki nama jo vržejo prijatelji. Sedaj nismo več Slovenci in Japonci, sedaj smo tovariši, ki si pomagamo v hudi preizkušnji. Nevihta se ne unese, ampak se razdvija. Tako smo zaverovani v vrvene manevre, da skoraj pozabimo na orkan, ki žvižga okoli robov. Iz zaverovanosti nas dramijo le bliski, treskanje in oglušujoče grmenje.

Na ozki polički sredi navpičnega kamina je prostora za tri ljudi. Japonci se odločijo za bivak. V tej grozljivi furiji bi bilo plezanje na vrh samomor. Mi štirje pa upamo, da se bo nevihta unesla. Deset metrov višje odkrijemo polico, ki drži proti desni. Ivč in Hanzi sta že na njej, ko nas gora spet grozljivo opomni. Vsakih nekaj sekund tresči v vrh gore. Električni sunki se po mokrih vrveh prenašajo v naša telesa. Imajo tako moč, da nas siloviti trljajji prestavljajo kot nebogljene pajace. Soj bliskov nam obraze čudno pačii. Povsem jasno nam je, da je lahko vsak trenutek konec z nami. Težko je opisati tiste občutke. Ne čutim pravzaprav nobenega strahu. Bolj sem presenečen, da še živim in doživljam to srhljivo igro narave. Zdi se, da nevihte sploh ne bo konec. Bliskanje za nekaj minut preneha, hip nato pa zaslišimo v zraku zlovešče prasketanje. Vse glasnejši kovinski zven napoveduje visoko koncentracijo statične elektrike. Nato prva strela, druga in še naslednja. Nihče jih ne šteje. Sunki elektrike, slepeča svetloba strel, veličastno grmenje in peklenski piš vetra, ki nas zasipa z ledenimi zrni. Vse se vrti v blaznem krogu, kot grozljiv kaleidoskop. Naše trzajoče postave spominjajo na nekaj trans plezalcev v pošastnem čadu.

Zmračilo se je, sneg in sodra sta prekrila oprimke in stopce. Morali bomo bivakirati na enem od najbolj izpostavljenih mest v vseh Centralnih Alpah. Nevihta za nekaj časa poneha. Z Vanjem začneva kopati v led, da bi pridobila vsaj meter ravnega prostora. Ivč in Hanzi si urejata nočišče nekaj metrov desno od naju. Za silo izravnava prostor, hip nato zlezava pod bivak vrečo. S kosom armafleksa se izolirava od skale. V siju baterij je pod vrečo kar znosno. Pozabiš, da bivakiraš nekje v Druju, da sneži vse močnejše, da grmi veter okoli robov in da se bliža še nova nevihta.

Preutrjena sva, da bi kuhala. V posodi mešava ledene koščke s pomarančnim sirupom. Prijateljsko si deliva požirke. Celo filete nama uspe spraviti po izsušenih grlih. Skrčene noge naju začno boleti, toda prostora je tako malo, da bova morala v tem položaju vzdržati vso noč. Bivak vrečo imava podvito pod telesi, da nama je divji veter ne iztrga. Ko sedim brez dela in premlevam današnje dogodke, me počasi postaja strah. Zavem se, kakšno neverjetno srečo imamo, čeprav nas bo krepko zamledlo prav pod vrhom te veličastne gore. V nepretrganem treskanju smo preživeli vsi, brez poškodb. Vsaj dosedaj. Zdajci šelestenje snežink po najlonu preneha. Med tuljenjem vetra spet zaslišimo prasketanje statične elektrike. Tokrat mi gre grozljiv zven prav do kosti.

Dru z vrisano smerjo. »B« — bivaki velenjske in ljubljanske naveze

Foto P. Talraz

Bliski in oglušujoče treskanje si spet slede v divjem zaporedju. Čepc, zvita v klobčič sva na milost in nemilost prepuščena podivjanim elementom. Vse to ne traja le nekaj minut. Vleče se iz ure v uro. Ena ponoči je že, grozljiva simfonija strele, groma in vetra pa še kar naprej traja. Okrog pol dveh zjutraj se je divje zasvetilo in isti hip sem začutil močan udarec v bok in komolec. Električni sunek je bil tako močan, da me je vzdignilo od tal in vrglo proti robu police. Onemoglo sem zakričal v grozi in obupu. Zasmrdelo je po zažganem, jedek dim je napolnil bivak vrečo.

Malo kasneje sem se zavedel, da še živim. Z Vanjem je bilo vse v redu, Ivč in Hanzi sta se tudi oglasila. Kaj res ne bo konec te grozne preskušnje?

Vanja se je spomnil, da ima pri sebi še astronautsko folijo. Panično sva jo začela razvijati in si jo ogrnila pod vrečo. K sreči je grmenje ponehavalo. Veter je še vršal okoli robov, toda novih neviht do jutra ni bilo. Izredno počasi je tekla ura, končno pa se je le začelo svitati.

Ob šestih sva zlezla izpod vreče. Okolica — prava zima. Med oblaki se je sem in tja pokazala celo modrina. Na zahodu je bilo vse zabito z oblaki, oblačna fronta pa se je pomikala proti nam.

Splezal sem na prostorno glavo nad našim bivakom. Plezanje tu je bilo videti nemogoče. Bili smo nekje pod vrhom Bonattijevega stebra. Prevladala je zdrava pamet. Spustili smo se raztežaj navzdol in prečili nazaj pod kamin, ki so ga že nadelavali Japonci. Zvezali smo se v eno navezo. Kamin v normalnih razmerah ne more biti težji od IV. Sedaj v snegu pa je bil prav pasji. Strmo ledišče nad kaminom nas je pripeljalo do naravnega okna kakih 30 metrov pod vrhom. Tri ure smo potrebovali za dva raztežaja in pol.

Za vrh ni več časa. Spet sneži. Japonci že iščejo prehod po ozki polici, ki naj bi jih pripeljal do grebena, po katerem gre normalni vzpon. Nam se zdi polica težka in še čakati bi morali, zato tvegamo spust naravnost navzdol. Po treh raztežajih smo na grebenu. Ovijejo nas megle, na zahodu spet grmi in čez nekaj trenutkov nas že zasipava pravi snežni metež. Vrvi so mokre, prav tako vsa obleka. Spusti se nizajo drug za drugim. Dru je podoben gorečemu nebotičniku, iz katerega se vsak po svoje rešujejo obiskovalci. Iz Bonattijevega stebra prečijo plezalci proti nam. Tisti, ki so še nižje, pa se umikajo kar po istih smereh nazaj.

Po desetih spustih zgrešimo prestop na ledenik in se spuščamo kar naprej po skalni steni. Ponekod sestopamo par metrov prosto, pa nas vedno znova zavirajo skalni skoki. Še močneje piha, med snežinke se mešajo dežne kaplje. Skoz in skoz smo premočeni, ne upam si pomisliti na še en bivak. Drgetaje se spuščamo, spuščamo. Še dva spusta in na ledeniku bomo! Toda prav v smeri spusta grmi orjaški slap. Spustimo se bolj desno, s tem pa izgubimo pravo smer. Tvegamo prečenje po izpostavljeni polici. Z živci in močmi smo na koncu, vendar nam gre spet po sreči. Še zadnjih trideset metrov in na ledeniku smo. Ura je sedem. Na nebu ne drži nobena voha, lije kot iz škafa.

Med razpokami in meglo si utiramo pot v dolino. Enkrat še natakneмо dereze, potem pa stopimo na pot, ki od zavetišča Charpoua drži na Mer de Glace. Hitimo kar se da. Zaradi hudega naliva se rušijo skale s pobočja, tik pred ledenikom za las uideмо kamnitemu plazu. Dirka s časom in vremenom se nadaljuje. Dež je povsem zgladil in ogledal ledenik, hoja po njem je močno otežkočena. Veter nosi dež s tako silo, da z zobmi zagrabim rob anoraka, le tako še lahko diham. V gostem mraku dosežemo stezo na Montenvers in v temi tipamo po jeklenih lestvah proti postaji. Še vedno pogrmeva in treska. Dež nas namaka prav do Chamonixa. Ob enajstih zvečer pridemo do šotorov. Ni treba besed, kakšni.

Zjutraj je bila snežna odeja tik nad mestom. Na višini 2500 m je zapadlo 75 cm novega snega. Groza tiste noči je s tem izrečena.

Opomba: Severna stena Druja 3733 m. Allainova poč. 800 m, V, VI A₂. Plezali: 5., 6., 7. avgusta 1978 Ivč Kotnik, Ivo Avberšek (oba AO Velenje), Vanja Matijevc (AO Šmarna gora) in Viki Grošelj (AO Matica).

NA TOMINŠKOVI POTI

DR. VLADIMIR BLAŠKOVIČ, ZAGREB

Vélíki in slavni dvestoletni jubilej triglavskega Zlatorogovega kraljestva! Človeška noga je tedaj prvíkrat stopila na vrh najvišje gore današnje Jugoslavije. To ni samo spoštovanja vreden dogodek slovenskega planinstva in slovenske kulturne zgodovine, ampak so to tudi dnevi vedrih trenutkov, obujanje ljubih spominov in prijetnih spominov na planinska doživljetja in plezalske dogodivščine po strmih stolpih in zaledenelih žlebovih »kralja Julijskih Alp«, kot je pred skoro šestdesetimi leti zanosno napisal o Triglavu Rudolf Badjura v svojem danes že klasičnem in bibliografsko iskanem vodniku po jugoslovanskih Alpah. Tako mi rojé tudi moje misli. Spontano vstajajo in se gnatejo spomini, ríšejo se nekdanji dnevi in se hrepenceče prepletajo z reminiscencami na moje prvo srečanje s Triglavom in Aljaževim stolpom v letu, ko je Badjura objavil svoj planinsko-turistični vodič.

Bilo je leta 1922 po novem ali gregorijanskem koledarju. Dvaindvajseto leto burnega dvajsetega stolctja je bilo tudi zame pomembno dvaindvajseto leto življenja. Enajst let po prvem srečanju s klasično humanistično gimnazijo na starem gornjegrajskem Katarinskem trgu v Zagrebu sem končno maturiral na realni gimnaziji v Koprivnici l. 1923, potem ko sem preživel mladostna leta, trpko zagrenjena z neizogibnimi težavami

v letih prve svetovne vojne. Z maturo — tako mislijo vsi abiturienti — pa so bili rešeni vsi življenjski problemi. Ljubega boga smo zgrabili za brado in — kdo pa nam kaj more!

Šestero nas je bilo resničnih prijateljev in dobrih tovarišev. Spravili smo se v železniški vagon tretjega razreda osebnega vlaka z izkaznico Feriálne zveze in se pripeljali na Bled. Tu bi nas po navodilih centralne uprave Feriálnega saveza v Beogradu moralo čakati udobno prenočišče. Kako grdo smo se razočarali! Bilo je tudi tedaj, kakor se dogaja še danes: eno so obljube in reklamne turistične pravlјice, drugo pa je stvarnost. Prenočišče FS še ni bilo postavljeno in ne urejeno. Naše planirano počitniško potovanje in planinski potep po lepi Gorenjski smo morali precej spremeniti. Ampak »nikoli ni tako, da bi nekako ne bilo«, to je star in moder ljudski pregovor, ki ga je Krleža spretno pesniško oblikoval v svojih »Baladah Petrice Kerempuha«. Mladi ljudje se vselej nekako znajdejo. Tudi mi smo se. Štirje med nami so bili manj navdušeni za težje napore, imeli pa so v žepu nekaj več drobiža, zato so si našli udobno sobo v neki vili na zelo lepi legi neposredno nad jezerom, moj šolski in planinski prijatelj Ivo Šavor (danes upokojeni profesor in gozdarski inženir) in jaz pa sva se dogovorila z njimi za srečanje v Bohinju. Naredila sva svoj »vojni načrt« in — pot pod noge. Oprtala sva si nahrbtnike in: Zbogom Bled. Šla sva skozi Vintgar na Jesenice, kosila skromno in razmeroma pozno v Mojstrani, v dolini Vrat so naju navdušili Peričnik in Galerije in na večer sva bila v Aljaževem domu. Hodila sva zelo dobro in nič čudnega ni bilo, če nam je izdatna topla planinska večerja dišala, nočišče na skupnem ležišču pa imenitno prišlo.

Naslednji dan naju je pozdravilo bistro in sveže zgodnje letno jutro. Oškropljena z eliksirsko dobroto dišeče murke in svežega visokogorskega zraka sva ostala brez besede pred veličastno tisočmetrsko kamnito fasado severne stene Triglava. Ko sem prvokrat zagledal in začuden opazoval ta lepi čudež Narave, ko sem očaran in mladeniško zanesen pasel oči na enem od najlepših naravnih pojavov evropskih Alp, sem kar onemel. To se je bolj ali manj ponavljalo vselej, kadarkoli sem prišel v ta zemeljski raj. Kot da sem se bal odpreti usta in spregovoriti, saj našemu besednjaku manjkajo besede, ki bi dostojno označevale edinstveno vsemogočnost triglavske alpske vele-pesnitve. Bolje je molčati, gledati in občutiti kakor z besedami oskrunjevati to izredno naravno redkost in lepoto. To spoznanje mnogi planinci in prijatelji narave žal pozabljajo in mu pogosto jemljejo ceno.

Midva z Ivotom bi bila tedaj najraje cele ure molče stala, toda — morala sva naprej. V roki sem imel najnovejšo izdajo prirejene geografske karte, planinske specialke 1 : 50 000 renomirane dunajske založbe R. Lechner (W. Müller). Na karti so bile zelo dobro zarisane planinske poti in steze. Ne da bi se posvetovala s kakim starejšim izkušenim planincem in poznavalcem triglavskega sveta (samo tega bi bilo še treba, hm, bil sem vendar — abiturient...), sva urezala po informaciji iz specialke najkrajšo pot.

Približno tam, kjer je bil četrto stoletja pozneje postavljen spomenik padlim partizanom — alpinistom, sva preskočila penečo se hladno bistrico z imenom Bistrica in zavila takoj v breg. Tu se nama je nasmehnila in nas pozdravila jasna planinska markacija. Tisti hip nisva vedela (zvedela sva nekoliko ur zatem v planinskem domu na Kredarici), da sva svoj prvi triglavski vzpon začela na stari, spretno speljani, dovršeno zaznamovani in zavarovani Tominškovi poti.

Zdaj mi, spoštovani bralec in planinski tovariš, ne zameri, če v tem prigodnem spominskem zapisu ne opisujem podrobnosti našega vzpona in pisane mikavnosti Tominškove poti. Vse to je opisano in lepo obarvano v slovenski in hrvatski planinski publicistiki. Zato naj bo tu dovolj, če izrečem zelo na kratko le temeljno misel: to je dovršena planinska pot z mnogimi najmikavnejšimi visokogorskimi atrakcijami in doživetji.

Vzpenjava se po strmem boku Cmira (2393 m), višjo vegetacijo kmalu zamenja zatrto rastje in grmovje, higrofilni floristični okras je v polnem cvetju, dolinska brazda Bistrice in Vrat je vedno ožja in globlje pod nami, na nasprotni strani te čudovite alpske doline pa so se nanizali impozantni vrhovi Vzhodnih Julijcev: Dovški križ (2531 m), Škratica (2738 m), Dolkova špica (2582 m), Stenar (2501 m) in med njimi še mnogo drugih nazobčanih vršakov. Pri vzponu se dvizava, vedno višje sva, duškava in uživava, ko doživljava dotle — neznane vtise. Vse naokoli se gnetejo vrhovi nad 2000 metrov. Kri nama hitreje teče, srce krepkeje bije. Vzhičena sva, vesela.

V takem bujnem in burnem doživljanju iznenada: Stop! Presenečena se ustaviva, ko se iznenada zazreva v nekaj, česar ni bilo niti v precizni Lechnerjevi specialki, pa tudi ne v najinem znanju o dostopih na Triglav: Naravno okno v sivi apneniški steni na naši poti. Tisto slikovito okno na stari Tominškovi poti, ki ga že davno ni več. Nam starim planincem je to okno ostalo v ljubem nostalgicnem spominu z živo željo, da mladim planinskim tovarišem pripovedujemo o naravni posebnosti in slikoviti lepoti v opevanem »Zlatorogovem kraljestvu«, stvari, ki jo je čas uničil in požrl. Okno je bilo v nadmorski višini na 1900 m.

Še korak ali dva in stala sva kot čudna živa slika v kamnitem okviru naravnega okna. Spet sva onemela. Pred nama se je pojavila nič kaj ugodna stvar. V skalnatem predelu med Mlrom in Begunjskim vrhom (2467 m) je zevala poklina zelo strmega, skoraj povsem navpičnega žleba, grozeče je izplazila svoj dolgi zaledeneli jezik iz kristalastega snega in lizala z njim razbrzdane pečine dveh napetih robov izpod Rjavčeve glave (2360 m). Žleb ni širok, če pa leži v njem zledeneli sneg, je vendarle preširok za brezskrben prehod brez alpinističnih pomagal. Sicer je Tomišškova pot na tem mestu zavarovana s klini in jekleno vrvo, toda sneg je prekril in pokopal vrvi, klini pa so kakor pošastne črne jeklene sveče štrleli na robovih žlebov iz krušljive in namočene skale.

Kaj zdaj? Midva, nadobudna podravska planinca brez kvetrovcev, cepina in vrvi, prava »alpinistična bruca« In nekoliko prevzetna s svojimi visokogorskimi nameni, sva bila vendarle toliko pametna in oprezna, da se nisva odločila za nevarni nezavarovani prehod čez poledenele snežne mase. Vsekakor je to najino opreznost okreplil tudi zastrašujoč pogled v globoko brezno pod nama. Minute so tekle, z minutami pa je izginjala in se razblinjala skrb, ki sva jo oba občutila ob prvem pogledu na snežni žleb. Pomirila sva se in se odločila za pravo plezalno avanturo primerno najinemu začetništvu. Pri tem so nama prišle prav skromne plezalske izkušnje iz naših planinskih izletov po Gorskem kotaru. Morala sva se ogniti snežnemu jeziku, ki se je ožil in izginjal v žlebu nad našim stojiščem še okoli trideset metrov. In začel se je najin tako imenovani alpinistični podvig. Ne bi rekel, da je bilo to plezanje nekakšen zastareli klasični alpinizem. Ne, to je bilo najnavadnejše planinsko prizadevanje, kako obvladati nenadno naravno zapreko, pri čemer pa se je izkazala zdrava fantovska zdržljivost obenem z oprezno in umirjeno iznajdljivostjo.

Z golimi rokami sva plezala zelo počasi, stop za stopom. Krčevito sva grabila za oprimki v steni, oprezno preskušala, ali so trdni, se ustavljala na širših stopih in se varovala z najinima pasovoma, ki sva ju zvezala. Posrečilo se nama je prečiti dvajset metrov nad oknom in priti čez tanki in ozki snežni jeziček na drugo stran. Vesela sva se objela, ko se nama je posrečilo premagati prvi del te-le neugodne in naravne ovire. Malo sva duškala na ozki polički, nakar sva začela sestopati k nezatrpani jekleni vrvi in klinom.

Planinskim izletnikom in sprehajalcem po urejenih in zavarovanih planinskih stezah nima smisla dopovedovati, kako težko in nevarno je bilo tisto najino početje brez alpinističnih pomagal in varovalnih rekvizitov. Odveč je pojasnjevati, da je tako sestopanje zelo pogosto nevarnejše in težje od vzpona. Alpinisti pa to zelo dobro vedo in zato bom rekel samo tole: oba sva bila srečna tako, da sva se objela, ko sva spet sedla na varno, dovolj široko Tomišškovo pot ob jekleni vrvi in klinih nasproti oknu, ki je bil zdaj kakih deset metrov od naju na oni strani poledenelega snega. Tistih deset metrov nama je »vzelo« »samo« eno uro. Šele tu nad stometrskim prepadom, ki se je odpiral pred najinimi očmi, sva se brez vsake alpinistične oprave in varovanja spustila v tvegano dogodivščino, plezala z golimi rokami, zaverovana v svoje sposobnosti, in tako premagala ne ravno lahko oviro v zasneženem žlebu. Res je, ta žleb je še danes tam. V normalnih okoliščinah po stari Tomišškovi poti tu ni nobenih težav in nevarnosti, pred 56 leti pa tisto najino plezanje po strmli skali in ledenem snegu po pravici štejem za nevarno avanturo, ki se je srečno končala.

V svojem polstoletnem planinskem in alpinističnem stažu sem večkrat razmišljal o tem svojem mladeniškem nepremišljenem plezalskem podvigu. Res, imel sem srečo. Posebno mi je to prihajalo na misel, kadar sem slišal ali bral o tragedijah mnogih naših mladih alpinistov. Ko sem razmišljal o teh nesrečah in okoliščinah, v katerih so prezdaj minila dragocena življenja, sem prišel do prepričanja, da je porazno visoki odstotek teh žrtev posledica mladeniške samozavesti, včasih bolesterne stremljivosti in nezadostne previdnosti. Pa, pustimo to bolesterno in žalostno resnico.

Zdajci je po tisti preskušnji prav prišel polurni počitek. Tomišškovo pot sva potem zmagala brez težav. Vodile so naju dobre markacije in varovalni klini pa mestoma še jeklena vrvi. Na vsak korak se nama je odpirala čedalje lepša panorama alpske pokrajine naših Julijcev. Kateremu planincu ne bi zalgralo srce!... Pri bistri vodici pod Begunjskim vrhom se nama je pridružila pot čez Prag, od tu naprej sva po prodiščih in škrapah prišla na Triglavski ledenik, z lepim in slikovitim imenom Zeleni sneg. Po šesturnem vzponu (z avanturo v žlebu vred) sva opoldne vstopila v dragi Triglavski dom.

Kljub popoldanskim meglam sva po kosilu odšla na vrh Triglava. Spet imenitno narejena steza, spet klini in jeklena vrvi in ob štirih popoldne sva stala pri Aljaževem stolpu na vrhu Triglava (2863 m). Kako nepopisno srečna sva bila!

Zvečer sva posedela v toplem kotu ob peči na Kredarici in pokramljala s planinsko družino. Bilo je 13. julija 1922.

ENA V LEDU, DRUGA V SUHEM

MILAN VOŠANK

TOUR RONDE

Igravi veter mi kuštra glavo in rine pod obleko. Sedimo na manjši, ploščati skali pod vrhom gore. Poleg nas sedi nekaj Italijanov, na stezi na grebenu slišim angleško govorico.

Prijatelji so glasni, veseli, razigrani. Ne morem se z njimi uglasiti. Vendar tudi moja notranjost preklepeva. Neka tiha sreča, kot ta veter, kroži med nami.

Ljudje se spuščajo po grebenu, nato izginejo na rob. Sele daleč spodaj, na široko uhojeni stezi, spet opazim kolone. Ogromne bele planote se širijo med granitnimi vrhovi in se zajedajo v zelene pašnike doline Courmayeura. Vrhovi Mont Blanca kipe nad vsem. Opevana Brenva z množico razbitih serakov je videti res divja.

Vse doživeto se mi zdi kot pravljica, kot nekakšne daljne sanje. Pa je vse skupaj tako močno resnično, tako blizu.

Prijeten večer je bil v koči pod Midljem, potem ko smo v barvah zahodnega neba prvič ugledali našo steno. Odhod proti polnoči v temo, preklinjanje steze, čudovito jasna in tiha noč med vrhovi. Nekaj redkih luči visoko na grebenih gora, umikanje ogromnih razpokam... Vse to se je bažno pomaknilo v ozadje.

Misel se ustavi pod steno. Nedaleč od njenega vzrožja odkrijemo že izkópáno snežno luknjo. Bivak.

Stena nad nami, odeta v temo, spočetka učinkuje dokaj moreče. Čim bolj zijam vanjo, tem bolj se mi zdi krotka in kar mikavna. Dolga in strma pa na oči vsekakor.

Spravimo se v puh in na dno luknje. Mraz se sprva obotavlja, nato pa divje in hitro prodre pod obleko in požene brado v rahel trepet. Misel na že preživeto in še bolj mrzle bivake je vsaj malo tolažilna.

Ne vedoč, koliko je ura, zlezem izpod bivač-vreče in pričnem hoditi okrog luknje. Mislim na domače gore, duham vonj sena na travnikih pod Uršljo. Misli pa vedno bolj odriva navzočnost bližnje gore.

Preplezal naj bi njeno ledeno steno. Nekaj me vznemirja, ko nanjo mislim. Nekaj let nazaj se že podim po skalovitem svetu. Mnogo je že bilo težkih in dolgih smeri. Naša ostenja so me vabila tudi pozimi. Sam sem plezal s snegom zatrpáne ozebnike v Raduhi. Bili smo v Turah, prečili vrhove Mt. Blanca. Skrivnosti dolomitskih sten mi niso ostale tuje. Vendar: Stene, odete v večni led, mi še ni bilo dano preplezati. Kako hrepeneče in plašno obenem sem se oziral vanje na Grossglocknerju in z grebenov Mont Blanca lansko leto! Bo to nova preizkušnja, novo spoznanje, novo, še ne doživeto doživetje? Pogledi v temno steno mi tega ne povedo.

Na dnu srca si, čisto na tihem, zaželim domačih hribov. Zelenih grmov, samotnih macesnov in belega apnenca. V svetu brez življenja, pred temnim granitom, ledom in snegom njihova podoba zaživi v meni še močneje, še bolj hrepeneče.

Zdrāmijo me koraki in soj baterije. Ali gredo že v steno? Zadremam, spet koraki. Tudi prijatelji postajajo nemirni. Od mraza smo kot otrpli. Ne vzdržimo več pod vrečami, čeprav zvezde še ne blede. Ni še jutranjega soja na jutranjem nebu.

V steno vstopi prva naveza. Pogled na lučke, pripete v strmino, je nekam grozljiv.

Nove kolone ljudi nas dokončno zdrāmijo in spravijo pokonci. Čez vzhodno nebo se vleče dolg, teman oblak. Obrisi gora so svetlejši, spodnji del stene je v lučkah. Presenečen sem. Pričakovali sem ozebnik, kjer bomo najbrž sami in ne bo nobenih stopinj, ampak samo gladka in strma ploskev, po kateri previdno plezaš.

Med navezovanjem se za silo ogrejem. Zvezde so ugasnile.

Z ireno ostaneva zadaj. Vrv opleta po strmini, ko prečiva proti dnu kuloarja. Nad krajno počjo me pogled v globino rahlo strese, hip zatem pa je občutek boljši. Mraz je pozabljen, slišim le škrtanje derez in udarce cepinov. Stena se strmo upre, pričnemo z varovanjem.

Dokončno se morava sprljazniti, da si ne bova poti utirala sama, ampak so to pred nama opravili že drugi. Velike sledi se vijejo navzgor. Kmalu se pojavi občutek enoličnega početja. Naslonim se na cepin in kladivo, počasi stopam navzgor, dvakrat vmes za hip počijem, nato zabijem cepin. Irena pripleza do mene in stver ponovi.

Prehitevam navezo pred nama. Moram iz stopinj v celec. Kako prijetno, čisto drugače kot po tistih luknjah! Odvisen si samo od sebe, od svojih moči. Prednji zobje derez grizejo v sneg in led, kladivo izvrstno prijema, potegujem se z njim s hitrimi zamahl in kar žal mi je, da je vrvi tako hitro konec.

Tako je torej plezanje v ledu. Lahko bi ga primerjal z žlebovi v domači Raduhi. Mogoče je tam manj nevarno. Je pa v tisti samoti nekoliko lepše.

Spet smo v gneči. Počivamo na nekakšni rami. Milan in Irena sta že visoko in ju med množico plezalcev ne morem odkriti. Starejša naveza nad nami pleza počasi, ni slišati, da bi kaj govorila. Čudim se, kako plezalca to zmoreta. Delata vtis, kot da sta si tujca. Mi pa smo glasni, smejemo se in celo pójemo.

Skrhana ledena prečnica mi je prvi večji problem v steni. Razkrečim se do kraja in to me spet pripelje v stopinje. Iz stene vse bolj brne kosi odklanega ledu. Počasi se teh zaporednih izstrelkov kar navadim. Le obraz jim umikam.

Opazim plezalca s cigareto v ustih, z baretko na glavi in s kolobarjem vrvi v rokah. Pomaga si le z dolgim cepinom. Vodnik je in klient mu poslušno sledi, ko se vije med navezami. Samo nasmejem se, ko se mu umaknem.

Zaidem v največjo gnečo. Ozebnik se zoži v dokaj strm, zaledenel žleb. Skozenj more iti le po eden. Kaj sem hotel drugega, kot neudobno varovati ob njegovem robu!

Naredil se je čudovito lep dan. Ostenja Mt. Maudita so rahlo zasnežena. Daleč zadaj vidim rjavi vrh Tacula. Navpične plošče v Grand Capucinu se mi zde nepreplezljive. Pogled drsi po dolini, na ledenik Mer de Glace, odkrije greben Aig. Verte in vrhove Drujev. Tako neznatna sta od tu. Na bližnji planoti se ob žičnici poganjajo prvi smučarji. Kar zavidam jim. V steno pa vstopajo vedno nove naveze.

Irena spretno premaga ledeni žleb. Nad njim se pokaže ena sama belina, raztegnjena do grebena. Ritem najinega plezanja se umiri. Utrujena sva, pa tudi vroče sonce naju začne ožemati. Zaželim si, da bi bilo vsega konec: teh stopinj, te planote. Da bi bil vrh! Ničesar novega ni, vsak korak je podoben prejšnjemu. Spet vidim v meglenih slikah domače gore in stene: Vsak meter je tam drugačen, novo presenečenje, nova formula za rešitev.

Na vršnem grebenu je vrsta. Treba je še čez skalni prag, ki je videti kar težak.

Pokaže se vrh Mont Blanca.

Opaziva, da se je ena od navez umaknila skalnemu skoku po gredinah. Sledim ji, lepi prehodi naju pripeljejo na rob stene.

Ledena strmina je ostala nekje daleč zadaj v spominu. Ne čutim utrujenosti, vendar sem brez volje. Sedim in gledam proti zelenim oazam v dolini.

Ljudje hodijo, govore in opletajo z vrvmi. Nisem razočaran, pričakoval sem monotone raztežaje, krhek led. Mogoče sem pričakoval večje težave. Saj so bile, vendar v množici vsega drugega tako neznatne. Prišlo pa je tisto novo, alpinizem na drugačnih poteh, v drugačnem svetu.

Nekaj dni zatem smo hoteli preplezati 1000 m dolg ozebnik v Aig. Verte. Po 300 metrih čistega plezanja, to je brez utrlih stopinj, nas je vremenski preobrat prisilil k umiku. Šele tisti ozebnik mi je dokončno razkril podobo pravega lednega plezanja, ki ga toliko opisujejo in hvalljo planinske revije.

Tour Ronde: smer po severni steni; trd sneg, led; naklonina 50—60°; višina smeri 350 m; 3. avgusta 1978 plezali: Irena Krivograd in Milan Vošak, Janata Kodrin z Andrejem Spilarjem (vsi AO Ravne), naveza Irena Kamprej (AS Prevalje) in Milan Kolar (AO Mežlica).

SMER ŽIVA

Megla je nenadoma odkrila steno. Svetleča sončna krogla, prej še čisto bleda, je razpršila svoje žarke po mokrem borovju. Rosa se je zaiskrila kot ena sama vezanina utrinkov.

Še enkrat se je razcefrana megla hotela polastiti okolice, pa je bila prešibka. Potuhnjeno se je zavlekla proti dolini, nad steno pa se je bočila ogromna plava lisa z belimi oblaki.

»Vidiš plati,« razlagam in kažem z roko Hansu, »in tam smer levo od plati? Če greš s pogledom še bolj v levo, opaziš nekaj zaporednih razpok in zajed. Tam čez bova poskusila.«

Počasi se pomikava po policah proti vznožju plati. Nad gredino pod črnim algastim kotom, poraščeno z gostim zelenjem, se stena postavi pokonci. Previs in kraj njega razbito skalovje pokažeta, kod se gre naprej.

Prvi raztežaj bo prljateljev. Močno se razkreči, se potegne na poličko pa še nekaj metrov v desno.

Zven klina in tlesk lestvice oznanita začetek prvega dejanja. Navpična stena z nekaj razpokanimi previsi, prisili Hansa k ponovnemu zabijanju. Gledam ga, kako brez besed rine navzgor. Nočem ga motiti v tej čudoviti predanosti svojemu početju. Le redko ga vprašam po težavah.

Še bong in zagozda morata v steno, na kar izgine na rob. Vrv prične drseti hitreje, zvena kovine ni več slišati. Navzdol prileti kamen in zamolklo udari v zamegljeno melišče. — Misli pohite nazaj. Bilo je v Ljubljani nekega večera v študentski sobici. Na sliki Raduhe mi je vzbudila pozornost ogromna, nepreplezana plošča. Morda bi se

dalo priti tam čez. Tisti večer me je obiskala Irena. Zaupal sem ji skrivnost. Tanka črta na sliki, potegnjena s svinčnikom, je kazala idejo za novo smer. — Vrv se je iztekla. Hitro sem na polici, splazim se do klina, ga zabijem in se po dobrih oprimkih potegnem do naslednjega. Tudi ta mora ven. S težavo se obesim v zagozdo in po nekajminutnem razbijanju skalovja, izderem bong. Zagozda ostane. Nad njo se svet rahlo položi, pa koj spet vzkipi do nekakšnega roba. Za njim ugledam prijateljevo čelado.

Široka peč ponuja lepe oprimke. Vidim, zakaj ni zabijal. V drugem dejanju bo glavna vloga moja. Splezam proti desni, pa ni pravih prehodov. Vzpnem se pod zajedo na levi. Dve široki razpoki držita navzgor. Nad njima slutim lažji svet. Zabijem bong in ga previdno preizkusim z lestvico. Drži. Moje početje pa vzbudi dolg klin. Čez pragove in krušljive bloke priplezam pod streho.

Če bi se ji hotela izogniti, bi morala v desno. Toda tam je stara smer. Čez streho tudi ne gre, vsa je gladka. Torej v levo. Razpoka, ki teče tik pod streho, pokaže nadaljevanje. Zediniva se, da si stvar ogledava skupaj.

Meglene zavese se spet odgrnejo. Vsa stena je pred mano: divji stebri, nenadoma presekan in ponižni v vršnem borovju. Pa police, zajede in spodaj travnate gredine, zajedene v melišče.

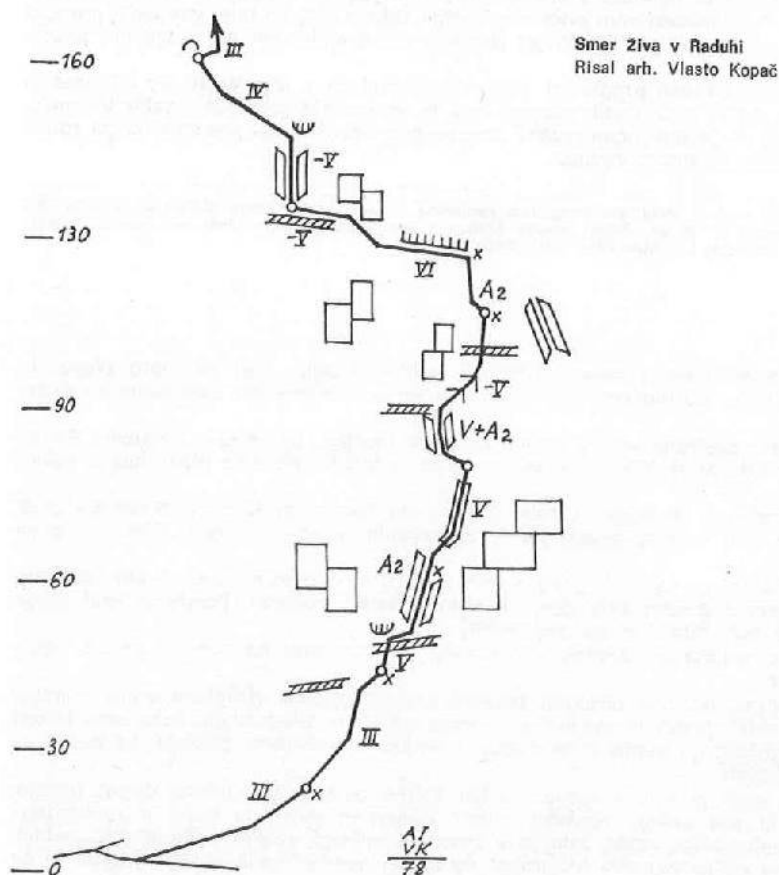
Marca sem sam plezal Vetrovne police. Ideja iz študentske soblice je ob pogledu na plati dobila prve obrise. Razpokane so dajale nekaj upanja.

Sončnega prvomajskega dopoldneva sem prečil greben Laneža. Precej stene je bilo zasnežene, le plati so bile kopne. Sedaj sem vedel: preplezljive so.

Ni bilo dolgih razgovorov s Hansom, le nekaj besed. In sva šla.

Prijatelj nabija poklino do strehe. Drama gre k vrhuncu. Pod streho porine dolg klin, naprej pa spleza prosto. Spusti se na rob, se spet vzdigne, na lusko obesi zanko in z njeno pomočjo spleza na ozko polico.

Poklino očistim železja, le klinu pod streho prizanesem. Šele sedaj vidim, da je plezal po drobnih luskah. Stopim v zadnjo prečko lestvice in z razkreko dosežem majhen

stop, zgoraj pa pritisnem prste ob majhne, ravne oprimke. Zanka na luski ob nogah mi ne pomaga. Poiščem naslednji stop in nad njim dosežem velik oprimek. Lestvica! Previdno obremenjevanje razmajanega oprimka seveda ne more mimo prijateljevega jezika. Tokrat se loti moje ženske plati. V težkem položaju mu ne morem najbolje odgovarjati, pa mu hočem pustiti v steni klin. Hltro pa ugotovim, da je moj in z divjo ihto potegnem izza pasu kladivo.

Zajedo nad polico me po majhnih oprimkih, nato še s čudovito oporno počjo pripelje pod previs. Izognem se mu na gredino v levo, v lažji svet. Začuden obstanem pred manjšo votlino.

Nekje je slišati rahel veter. Končno lahko verjamem, da bova res preplezala novo smer. Počasi se vzpenja Hans proti robu stene. Njegova rdeča trenerka se ubrano spaja z barvo skalovja.

Prav pod to steno sva se prvič srečala. Oba začetnika, oba polna zaleta. Hltro sva si zaupala in se zagnala v steno. Bilo naju je strah, pa sva le zlezla. Dolgo je že tega. Plezala sva v Paklenici, bila je tu njegova vojaščina. Letos sva se spet našla. Za pomladno ogrevanje sva preplezala Akademsko v Vežici.

Nova pot čez to steno bo večer spomin najinega poznanstva.

Skalovje se umirja. Sledeč vrvi, pridem na zelene gredine, ki se izguba v borovju ob manjši jasi. Hans sedi na kamnu in zvija vrv. Nič ne rečem, tiho sem, samo smejim se in grem proti njemu.

Spet čisto potlho zapoje veter.

»Kar v redu.«

»Ja, ocena, tako pet, mesto šest, pa precej A₂.«

»Nekako tako. Zgoraj lepa štirka, spodaj malo trojke.«

»Pa ime. Imaš predlog?«

»No, nekaj bi si že izmislil.«

»Prej spodaj sem premišljeval. Naj bo Živa!«

Zasmejem se, ampak ime mi je koj všeč.

»Naj bo Živa!«

Sonce je zaobjelo vas zeleni Grohat. Barve so se ubrano prelivale in spajale.

Kot ponorele so se megle podile okrog stene, ko sva rila navzgor.

RADUHA — smer ŽIVA

Prvi vzpon: Ivo Avberšek-Hens (ŠAO) in Milan Vošank (AO Ravne), 16. 7. 1978.

Ocena: V. mesto VI, veliko A₂; Višina: 190 m; Čas: 4 ure.

Dostop: Po markirani stezi od kočice na Grohatu do pod stene, do vstopa na polico na prečanje; pol ura.

Opis: Raztežaj po policah, nato desno navzgor do črnega kota. Iz tega na polico nad njim in desno po razpokah navzgor (A₂, zagozda) do izrazite počli. Ceznjo na stojšče. S stojšča 3 m v levo v zajedo (A₂).

Nad zajedo rahlo desno, čez krušljiv blok, do pragov pod strehe. Stojšče (K). Po razpoki (A₂) tik pod streho in pod njo pračnica v levo (VI, K, lusko, 10 m) na ozko kamnito polico do zajede. Po zajedi nekaj metrov navzgor. Pod rahlim pravisom prestop v levo, na gredino. Z gredine levo navzgor do votline. Na desni strani votline prehod na rob stene.

Sestop: Med ruštem do markirane steze in po njej čez Durce do kočice na Grohatu; pol ure.

V steni sta ostala dva klina in zagozda. Za ponovljajo priporočava poleg drugih klinov precej specialnih — širokih, nekaj bongov in zagozd, stremena, vrvice...

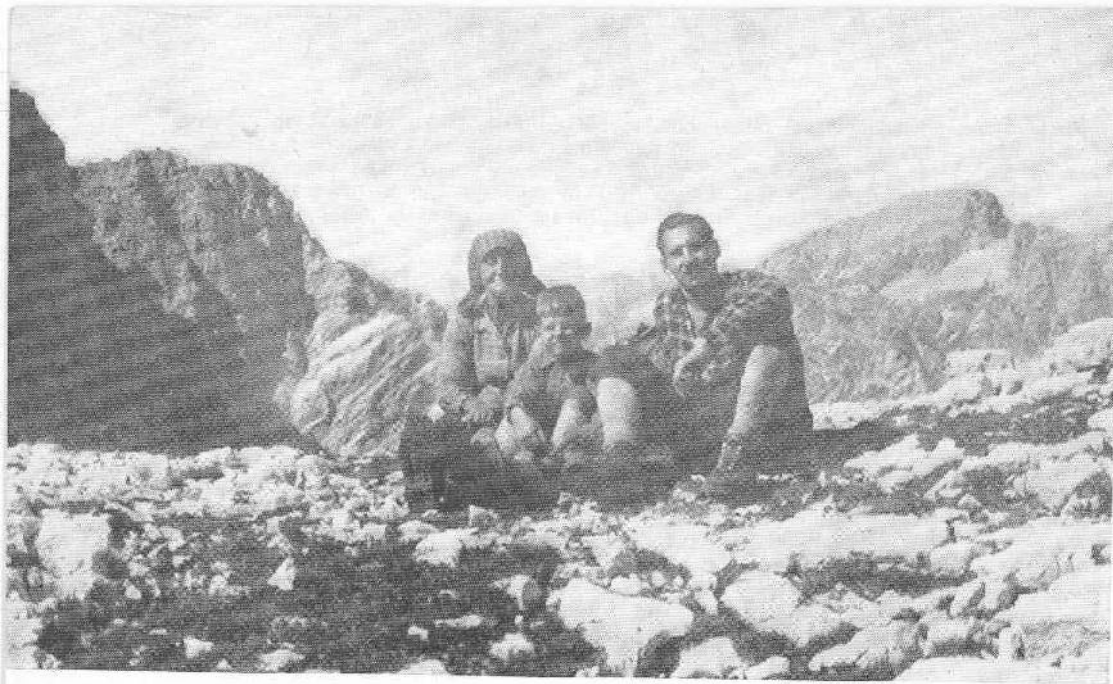
TRI GENERACIJE V TRIGLAVSKI STENI

SLAVKO KOBLAR

V junijski številki Planinskega Vestnika sem bral članek Eda Deržaja o vzponu treh generacij po Slovenski smeri v triglavski severni steni. To me je vzpodbudilo, da tudi sam, čeprav šele po 20 letih, opišem tak dogodek. Bil je to morda celo prvi tak vzpon, saj se ja takrat pisalo leto 1958. V navezi sta bila z menoj moja mama, stara 65 let, in mlajši sin Janez, star 8 let. Naj povem, kako je prišlo do tega vzpona.

V novembru 1954 sem bil po treh in pol mesecih odpuščen iz partizanske vojne bolnice v Ljubljani. Na vlogo železarne, ki ji je primanjkovalo kvalificiranih delavcev, sem bil že dva nato demobiliziran iz vojske. Po dvomesečnem zdravljenju doma sem spet pričel delati v tovarni.

Srce pa me je vleklo v gore. Že v februarju sem se opremljen samo z okovankami in cepinom podal na svojo prvo turo po vojni, se sam povzpел na vrh Visokega Rokava ki mi dotlej ni bil znan. Ko sem o tem vzponu pripovedoval Medjevemu Maksu, mi je

Na Prevčevem izstopu iz triglavske severne stene: mama, sinček, S. Koblar

Foto S. Koblar

ta dejal, da so včasih tistemu, ki je prišel na Visoki Rokav, že priznali, da je alpinist. To me je tako navdušilo, da sem si našel tovariše alpiniste, s katerimi smo od takrat naprej redno zahajali v gore in zmagovali steno za steno. Doma sem včasih pripovedoval, kje smo plezali in kaj smo doživeli. S tem sem navdušil še očeta in mamo, da sta začela še pogosteje zahajati v gorc. Kljub starosti sta opravila še mnogo lepih tur in izletov.

Oče se je z leti nekoliko unesel, ne pa mama, ki je bila od njega deset let mlajša. In tako se je nekega dne pojavila pred menoj in previdno pričela: »Vedno mi pripoveduješ, kje in kako plezate. Tudi jaz bi rada poizkusila, kako gre to; kaj če bi me enkrat vzel s seboj v steno?« Zaprla mi je sapo.

»Kaj pa vendar misliš? Ženska v 65. letu pa plezat! Saj se ti je zavrtelo; to ni zate in kar lepo pozabi na to.«

»Zakaj pa ne bi? Že večkrat sem bila na Triglavu po raznih poteh; ti pa vedno, kadar greš sam v Slovensko, praviš, da je tako lahka kot kakšna nemarkirana pot in mi zato ni treba biti v skrbeh zate. Torej tudi meni ne bo pretežka.«

»Ampak mama, za plezanje je treba imeti pumparice, teh pa ti nimaš!« sem pribil. »Mi boš pa ti ene posodil, saj me v steni nihče ne bo videl v moških hlačah.«

Ves najin pogovor je vneto poslušal mlajši sin Janez in zdajci vskočil še on: »Tudi jaz sem bil že dvakrat na Triglavu in pumparice imam tudi. Če boš vzel mamco, moraš vzeti tudi mene.«

Takrat mi je bilo dosti. Nahrulil sem ju: Še pomislim ne, da bi v triglavske steno vlačil stare mame in otroke. In sem se ju znebil.

Ko sem ostal sam, sem si mislil: Saj to niti ne bi bilo tako slabo. To bi bil vzpon treh generacij. Za kaj takega še nisem slišal in verjetno do takrat triglavska stena tega res še ni videla. Pa sem ju poklical nazaj. »Prav, bomo pa šli; ampak šli bomo še naprej na vrh Triglava in tam bosta za krst oba tepena.« Seveda sta ta pogoj z veseljem sprejela. Vzpon treh generacij je bil že gotova stvar.

V soboto, 13. septembra, smo se z vlakom, ki je takrat še vozil v dolino, pripeljali v Mojstrano. Od tam smo se peš podali v Vrata, kjer smo v Aljaževem domu prenočili. Zjutraj, še preden se je dodobra zdanilo, smo že hiteli pod steno. Mami hitra hoja ni delala težav, le Janez, majhen, kakor je bil, je komaj lovil korake za nama. Približno v poldrugi uri smo že stali pod vstopom v Slovensko in se navezovali. Videti smo bili precej nenavadna naveza, zato pa vsi korajžni, kar se da. Poučil sem ju, kako naj plezata, kako morata z vrvjo varovati drug drugega in jima razložil še komande pri plezanju. Pa smo zastavili.

Že na vstopni prečnici sem bil presenečen. Brez pomoči z vrvjo, samo varovana od zgoraj sta jo drug za drugim prelezla, kot da hodita doma po dvorišču. Zato sem brez bojzani sam odšel naprej. V spodnjem delu je šlo bolj počasi, ker sem ju samo varoval,

plezati pa sta morala sama. Z mamó je bilo kar dobro, le Janez se je tu in tam pošteno namučil, ker je bil premajhen in ni dosegel oprimkov. Pa smo le priplezali do Belih plati. Privoščili smo si kratek počitek, nato pa nadaljevali ob Belih plateh do »Šrange«. Prvo in skoraj edino težavo nam je povzročil navpični prag pod Bučerjevo grapo. Moral sem ju malo potegniti z vrvjo, zlasti Janeza, ki so mu visoki oprimki spet povzročali težave. Kljub temu smo dosti hitro dosegli Zlatorogove police. Povedal sem jima od kod ime »Na šrang« in kaj so Zlatorogove police, nato pa sem ju po njih poljal še na Grad. Od tam sem jima razkazal steno in pokazal nekaj značilnih mest v raznih smereh. Po kratki malici sem napravil par spominskih posnetkov. Čeprav niso najboljši, še danes krasijo naše albume.

Po policah smo se vrnili nazaj v Slovensko in skoraj ves čas po snegu nadaljevali po grapi navzgor do izstopov. Odločil sem se za Prevčevega, ker se mi je Fröhlova traverza le zdela nekoliko preveč izpostavljena. Pa ni bilo tu dosti boljše; zlasti ne v spodnjem delu, kjer je bil žleb od snega in kamenja tako izlizan, da nam je kar precej drselo. Kljub temu smo ga kmalu premagali in si po slabih 5 urah plezanja stisnili roke nad izstopom. Bili smo ponosni na uspeli vzpon, posebno še mama in Janez, saj do takrat verjetno ni preplezalo triglavske stene veliko plezalcev njunih let.

Razvezali smo se in si privoščili daljši počitek in pošteno malico, mama pa je iz hlač zlezla v krilo. Prek ledenika smo kmalu prispeli do poti in se povzpeli še na vrh Triglava. Na vrhu smo srečali znanega alpinista prof. Stanka Klinarja, ki je obema prvi čestital k opravljenemu vzponu. S pretepanjem na vrhu, pa ni bilo nič. Odpustil sem jima ga, ker mi nista delala niti toliko težav kot marsikateri drug planinec, ki sem ga spremljal po Slovenski.

Na vrhu sem seveda napravil še nekaj posnetkov, nato pa smo krenili navzdol proti Kredarici. V koči se nismo ustavili, ker nas je priganjal čas in smo morali pohiteti v dolino. Pot čez Prag se je kar precej vlekla, še bolj pa v tistih časih še kolovoz iz Vrat do Mojstrane. Čeprav pozni, smo še ujeli večerni vlak in se še istega dne utrujeni, a zadovoljni, vrnili domov.

Čas pa teče naprej. Od našega vzpona je preteklo že 20 let. Mama je v 85. letu postala betežna, da se komaj še premika; tega vzpona se pa še večkrat spomni. In Janez? Fant si je izbral drugo pot. Postal je šofer in gore ga ne vidijo več, čeprav sem na tihem upal, da ga bom obdržal na svojih poteh po gorah.

Imam pa novo uvanje: 5 vnukov, samih fantov, obeta, da bodo šli za meno. Prvi trije me že pridno spremljajo v gore in če bo vse po sreči, bom letos ponovil vzpon treh generacij po Slovenski. Tokrat bom najstarejši v navezi jaz, najmlajši pa spet sedemletnik.

SNEG

Franci Bergant

Bela tihota pričakovanj,
pogrezam se

in se dvigam,
param belo tihoto
vse okrog
in še naprej
po deviški preprogi beline
nekje med sanjami
in še resnico;
vse gre
polzi

— s koraki se utrinjajo misli
in gredo,

— ne da bi si želel, pripovedovat
in raje bi videl, da molče

v tihoto
gazi, ki jih hiti prekrivat nov sneg.

Same so
tu že tisočletja;
najbrž je Sonce, ki jim daje up,
da zijajo v nebo
v veter

dež in sneg
se pustljo, da jih prekrije
nebo, veter, dež, in sneg.

OD MAKEDONSKIH DO GOROGRANSKO-LUČKIH POTI

Ing. BOŽO JORDAN

1. NA ZADNJA VRHOVA »YU TRANSVERZALE« V MAKEDONIJI

Prav sredi Makedonije, južno od glavnega mesta leži velikanska in razvejana planinska gmeta, ki obsega površino nad tisoč kvadratnih kilometrov. Čeprav po obsegu prekaša Kamniške Alpe, pa tudi po višini ne zaostaja za njimi, še danes nima svojega imena. Po osrednjem grebenu mu bomo rekli Jakupca. Njegov osamljeni in izraziti vrh Solunska Glava (2540 m) se bell skozi vse leto, deloma zaradi snega, deloma zaradi apnenca. Tulej so Nežilovske steno, zid, visok skoraj tisoč metrov, najvišja stena v Makedoniji. Planinske kočje v tem sklopu so zdaj oporišče le maloštevilnih planincev iz Skopja. Dr. Z. Poljak in dr. K. Jončić
Naše gore, DZS, Lj. 1987

Dogovor smo držali, le avion je zamenjal lanski avtobus. Šofer Lojze je ostal, firma pa se je »tozdiralala«. Opravili smo 3046 km dolgo pot. Začeli smo jo v Žalcu pri preših pred Marjolo. Za razliko od prejšnjih let je že tu deževalo in vso dolgo pot do Makedonije. Potem dežja ni bilo več. Noč smo prebili v avtobusu, jo v glavnem prespali, le Lojze je skrbno bdel in vozil po mokri cesti Rodopom nasproti.

Rodopske planine so zaobljeni masivi strmih pobočij, med katerimi so prostrane kotline, medseboj povezane z rečnimi dolinami in soteskami. Naša cilja sta zahodno od Vardarja. Na meji Balkanskega in Rodopskega gorstva je Suva gora (1852 m), jugozahodno od Skopja. Tu je znani kanjon Treske (zaježitev, brana). Skopski planinci so si tu postavili planinski dom »Matka« blizu samostana sv. Andreja (okoli 15 km po cesti za Tetovo). Na desnem bregu Treske sta Karadžica (2473 m) in Jakupica s Solunsko glavo (2540 m), Babuna (1499 m) severno nad Prilepom (648 m), Selečka planina na vzhodnem kraju Bitolskega polja, mejna Nidža s Kajmakčalanom (2521 m) in Kožuf (2171 m, Dudica). Med Bitolo in Prespanskim jezerom je Baba s Pelistrom (2600 m).

22. 7. 1978

Bili smo v Skopju (249 m). Oglledali smo si mesto in njegove znamenitosti (muzeje, džamije, cerkev sv. Spasa...), šofer pa je počival. Okoli poldneva smo se odpravili proti Dračevu, kjer smo pri bencinski črpalki zavili za Kitko oziroma Karadžico. Dobra asfaltna cesta (ponekod ozka) drži preko Spodnjih in Zgornjih Količan, Crvene vode do »Preslapa«, kjer je sedaj asfaltna konec. Cesta je ravno tedaj dobivala novo asfaltno prevleko. Čeprav je bila zaprta, so se nam hitro umaknili in nas spustili dalje. V Preslapu smo se pripravili za vzpon. Dobra gozdna pot je prešla v stezo in nas privedla v dolino Kadine reke. Teče proti vzhodu in se zliva v Vardar in se zagnali v nasprotni breg proti vasi Aldinci. Na sever preko Kadine reke je Prazna torba (1527 m). Kmalu za vasjo smo prešli do planinskega doma »Karadžica«. Tu smo prenočili. Do doma se lahko pride z avtobusom, osebnih avtomobilov je bilo tu več, cesta je na par mestih slaba. Ob njej se že vidijo posamezni vikendi.

23. 7. 1978

Zgodaj zjutraj smo se odpravili proti jugu na Solunsko glavo po dobri vozni poti čez Aldinsko planino (Mundžica) in Demirovo livado (1546 m), kjer se odcepi še nedokončana pot v Jabolčiče čez Ledinje do kočje Algice I. Tu zdaj delajo vojaki cesto na sedlo. Nekdo je vprašal vojaka za »pat«, ta pa mu reče: Kar slovensko vprašajte! Malo pred kočjo se odcepi cesta do veterinarske postaje in gre dalje po vzhodnem pobočju na prelaz. Do postaje se da priti tudi drugje, tako so rekli, vendar markacij ni ne tu ne tam. Takoj pri domu bi se morali spustiti v dolino čez reko Algico, pritoku Kadine reke, ki je navzhodni strani kopastega slemena Šaškoviće (1755 m). Steza drži po zahodnem pobočju nad Kadino reko do veterinarske postaje, ki stoji na jugovzhodnem delu Ajlagice. Ta dostop bi bil krajši, ima pa več višinske razlike. Naš je bil malo daljši,

Pot na vrh Pelistra

Foto Nandi Glavnik

vendar brez višinskih razlik. S poti je dober razgled, posebno na staro skalovje, ki ga je veter umetniško izoblikoval.

Od koč se smo se napotili po novi trasi ceste, ki se vije v ključih proti sedlu (okoli 2050 m) med Gornim Begovim (2120 m) in Šaškovico (2191 m; pazi, sta dve!). Tu se obe cesti združita, odcep se spusti v dolino Kadinega polja. Tu se je paslo govedo. Levo ob poti (v vzhodnem delu pašnega sveta) stoji velik zidan pastirski stan, ki mu tu pravijo »bačila«. Od tu vidimo Gorno Begovo, kjer stoji tudi istoimenska planinska koča, pod njo izvira Begova reka. Teče proti vzhodu čez Jabolčiče.

Za seboj smo pustili Kadino polje (dolgo 6 km, kraška depresija), zavili proti zahodu in stopili v breg. Tu so postavljeni leseni koli — zimske markacije, približno ob njih gre dobra steza. Vmes sta dve kamniti bajti (vsaka ima pograd, drva) kot naše zimske sobe in so zatočišče pred neurjem. Še malo vzpona od razpotja in že smo bili na vrhu. Tu je meteorološka postaja, tu hranijo žig. Miličnik nas je postregel že s pripravljenim čajem, kar se redko zgodi. Prej sta opazovala, kdo je slikal vrh. Pobrli so nam filme. Torej ne slikajte, če bo kdo šel proti vrhu! Pred samo kočjo pa lahko!

Solunska glava je včasih zavita v meglo, lahko tudi po več tednov skupaj. Ima precej padavin, zato najbrž tudi nosi ime Mokro (Mokra planina) kot najvišji vrh Jakupice. Pihajo jugozahodni vetrovi z Egejskega morja. Poleti zdrkne temperatura zelo nizko, saj smo tudi mi na vrhu videli ivje in led. Pozimi je tu visok sneg in se zelo dolgo zadržuje. Dolina je pravo nasprotje: vročina in malo padavin. Jakupica je ena najbolj gozdnatih planin v Makedoniji.

Zapisati kaj o razgledu in sosednjih vrhovih je zelo težko. Sodeč po karti SR Makedonije spada v osrednje gorstvo Jakupica, nad Solunskim poljem Karadžica (2473 m), južno Dautica (2179 m) in severovzhodno Golešnica (Lisec 1934 m, top. karta 1928 m, severno od D. Jabolčiča). Pogled v Dnevnik — zemljevid (kjer se vse podane višine ob top. karti hitro spremenijo v imena) in top. karto pa nam prestavita Golešnico južno od Jabolčiča (1924 Bell kamen, 1718 Prerag). Tudi pri Karadžici so razlike.

A skušajmo se vsaj malo razgledati. Na sever je Kadino polje, ki ga loči na zahodu od Solunskega Ostri breg (2365 m). Zapira ga travnato sleme (Šaškovica 2191 m), ki se proti vzhodu zniža v sedlo, čez katero smo prišli. Po pobočju drži cesta. Proti vzhodu se vzpne v Gornje Begovo, kjer stoji istoimenski planinski dom. Nad poljem, okoli 10 km daleč, stoji planinski dom Karadžica. Na jugovzhodu so Begovi virovi (2112 m), na zahodu je Solunsko polje, ki ga obdajajo Babina rupa (2337 m) na jugu, Marinar rupa (2429 m) na jugozahodu, na zahodu Popovo brdo (2380 m) in severozahodu

Pelister, 2600 m
Foto Nandi Glavnik

Karadžica (2473 m). Pod njo in Ostrim bregom drži solunska pot. Na zahod čez sotočja Goleme in Male reke je Dobra voda z enako višino kot naša Raduha (zračna razdalja 24 km), 80 km na jug pa je Pelister.

Čez Solunsko polje je držala solunska pot od Skopja na jug (Pepeljak 1814 m, Breg, Ubava 2353 m, Šiljegarnik 1923 m) do Egejskega morja in Albanije. To je bila pred 300 leti važna pot: po njej so Vlahi gonili živino, da so se ognili Turkov.

Dostop na vrh je tudi z juga. Ta je primeren za vlak z Bogomile (510 m) ali Papradišta na progi Titov Veles—Prilep. To je dostop po dolini reke Babune. Tod vidimo svetlosive stene, visoke do 700 m — Nežilovske stene (Nežilovski karpi). Tu stoji planinski dom enakega imena. (Mimo grede, prvi plezalec je bil tu 10. 9. 1934 Uroš Župančič, PV 1934, 1935.)

Vrnili smo se. Srečali smo nekaj pastirjev, starejši je služil vojsko v Sloveniji. Nazaj smo šli s sedla v dolino po stezi, ki drži levo od nove ceste tako, da se večkrat dotakne zavojev. Zelo je razgledna. Ko smo prišli v bukov gozd, še kratek skok in že smo bili pri vojakih, ki so nabijali nogomet. Izvrstno vodo imajo. Čakala nas je še dolga pot do planinskega doma po široki prašni cesti. Presenečenje! Pri domu nas je čakal avtobus. Pot do Preslapa je slaba, kak ovinek je treba ponoviti, od tu dalje pa smo odbrzeli po novem asfaltu do Skopja, za Titov Veles. Od tu gresta cesta in železnica skupaj do prehoda Babune. Železnica gre ob Babuni za Bogomilo, cesta pa čez Izvor ob Crnički reki na planino Babuno (najvišji vrh Kadijca, 1499 m), se spusti v Prilep in dalje čez Prilepsko in Bitoljsko polje v Bitolj, od tu na zahod po cesti, ki nosi oznako za Pelister. Okrog polnoči smo se utaborili malo pod planinskim domom pri počitniškem domu.

24. 7. 1978

Od našega kampa smo šli do planinskega doma Kopanki (1600 m) in ob smučarski progi za glavni vrh. Pot je dobro markirana (samo rdeči krogi!) in gre ves čas po grebenu, ki ga sestavljajo naložene stare skale, kar je tipično za ta svet. Do vrha so tri glave in prva še zdaleč ni vrh, ki te tako vabljivo vabi. Tam nekje na sredi grebena se ti pokaže desno televizijski stolp na vrhu Pelistra (2600 m). Do vrha teče nova kamionska cesta, ker se na vrhu gradi. Nekateri naši, ki so prišli prvi na vrh, so se v dolino odpeljali z »avtoštopom«. Vsa okolica bo postala močan smučarsko turistični center, saj ima za to vse pogoje.

Razgled ni bil kaj prida. Na sever (večje naselje Capari) je Bell kamen (1431 m), severovzhodno pa Kočište (1346 m). Na vzhodu je Bitola le 13 km stran, po cesti pa mnogo več. Na jug sta Malo in Veliko jezero, dalje teče greben na Muro (2351 m) in Loš kamen (2050 m). Pri Muri se gorski greben obrne na sever, na Skrkovo (2140 m) in se spušča proti Neolici (1865 m), ki je vzhodno od vrha. Od Velikega jezera gre drug gorski hrbet čez Marušico (2090 m) na Guro (2103 m) nad Prespanskim jezerom. Od

Malega jezera se odcepi na zahod na Visoko čuko (2182 m), tu krene na sever čez Malo čuko (1916 m), ki je zahodno od vrha in se vzdigne na Vrteško (2010 m). Njena severna pobočja se spuščajo na cestni prelaz Gavato (1179 m, top. k. Đavat, 1169 m). Zadnja skupina je morala peš nazaj proti severu mimo izvira (»Viro«) Roteske reke. Sprva drži nemarkirana steza po kamnitem pobočju k opuščeni pastirski stanom v bližini izvora, dalje po več ali manj gozdnatem slemenu. Na prevalu smo dosegli cesto z vrha. Tu je kačipot za vrh, lepa rogovila. Zavili smo na desno, prečili Rotsko reko pri znani »rotski česmi«. Tu stoji malo nad njo spomenik iz leta 1903. Še dalje po prašni cesti in kmalu je znamenje za planinski dom. V počitniškem domu smo si ugasili žejo, najedli pa ne. Vendar nam ni bilo žal poti, čeprav je pot samotna in se s težavo sledi. Franjo je svoje delo »stezoslodca« kar dobro opravil. Lep je bil dostop in še boljši sestop!

Tako smo končali našo jugoslovansko transverzalo »PLANINE JUGOSLAVIJE« v jubilejnem letu našega planinstva, v letu 200-letnice prvega vzpona na Triglav. Po taki poti se prileže počitek. S Kopankov smo se odpeljali do predmestja Bitole, nato na zahod preko Kožanov na Gavato, Carev dvor, Oteševo ob Prespanskem jezeru (854 m, površina 274, v Makedoniji 189 km², globina 54 m), preko Galičice, kjer se cesta vzpne le 11 m manj kot na Vršiču, na obalo Ohridskega jezera (695 m, površina 348, v Makedoniji 241 km², globina 286 m) v kamp na Ohridu. Tu smo prenočili.

25. 7. 1978

Dan počitka smo izkoristili za ogled Ohrida. Popoldne smo se kopali. V vodo je šla prva »naveza plavalcev«, ki je bila trdno povezana z najlonko in cepin so rabili za ugotavljanje globine. Sredi poldneva smo se odpeljali do Sv. Nauma. Mnogo drugače je kot pred leti, ko sem bil tu z maturanti. Turizem hitro napreduje.

Naslednje jutro smo zapustili domovino, odpeljali smo se do Litokorona pod Olimp. Naslednje jutro smo se povzpeli na prestol bogov, zaviti v meglo. Strah smo oprali popoldne v Egejskem morju. Z njegovih obal smo pohiteli mimo Soluna v gorovje Rila in se povzpeli na najvišji vrh Balkana, Musalo, 2925,40 m. Od tu smo zdrveli proti domu, da ne zamudimo letošnjega praznika DNEVA PLANINCEV na RADUHI, ki je tudi obvezen vrh naše poti.

LITERATURA:

Karta SR Makedonije, Prosvetno delo, Skopje 1978, 1 : 500 000.

Plan na grad Skopje, 1970.

Topografska karta JNA, list 174 SKOPJE 1 : 10 000; 173 GOSTIVAR, KRUSEVO 4, 1 : 50 000; PRESPA 2 1 : 50 000.

Z. Smerke: ALPINISTIČNI VODIČ, Stijene Jugoslavije, knjiga 1, 1977. Prospekt PRESPA.

2. OD ČRNVCA ČEZ KRANJSKO REBER IN VELIKI ROGATEC V LUČE

Seminariste na Pedagoški akademiji v Ljubljani je bilo treba nekam peljati na izlet kot na praktični del planinske vzgoje. Morda v svet, ki je malo obiskan in pozabljen, kjer so markacije že zbledele. Da ne bi zavoljo tega kam zašli, sva z Lučotom (MV) prej vso pot prehodila, ker opisov v celoti ni. Prvi del sama, od Kranjske reber dalje pa v družbi dveh biologov. (Peter bi bil moral prav tako voditi izlet naravovarstvenikov, kar je, žal, odpadlo zaradi dežja.) Vreme nam ni kaj preveč streglo. Celo močilo nas je lep kos poti. Na Lepenatki smo se sušili. Kdor želi voditi, mora pot sam dobera poznati, v slabem celo bolje kot v lepem vremenu. Saj je o teh predelih zapisal M. Lipovšek: »Takole zmeša megla človeka! Smer neba sem izgubil v sivem krogu, kjer je poldne enako polnočni strani in vzhod zahodu.« (Marjan Lipovšek: Steze, skale in smučišča, MK, 1962, str. 83 in 26.)

Dva avtobusa sta po dolini Črne in Kamnika pripeljala do Črnavca (902 m) udeležence tega izleta. Spomnimo se, da so to cesto Kamnik—Gornji grad, v noči 27. julija 1941 minirali prvi kamniški partizani. Kamniški bataljon je napadel nemško postojanko na tem prelazu. V spomin borbe je postavljen spomenik: »16. 6. 1942 so na tem mestu borci Kamniškega bataljona uničili eno izmed prvih okupatorjevih postojank na Gorenjskem in Štajerskem. V tej borbi je padel partizan Pirš Rudi. Postavljeno ob 10-letnici osvoboditve, ZB NOV Kamnik.« Sedaj tod vozijo redni avtobusi iz Celja čez Gornji grad in Kamnik v Ljubljano ali od tod v Logarsko (poleg delavskih prog). Običajno se zjutraj srečata na prelazu. (V Logarsko prideš iz Celja s pomočjo tega avtobusa prej kot z rednim iz Celja!) Cesta z obeh strani še nima asfalte prevleke, kot tudi ne Gornji grad—Radmirje mimo znanih »gornjegrajskih gavg« v Homu (malo niže »Lipičkega znamenja, znamna«).

Pastirski stan pod Kranjsko rebro 12. 4. 1978

Foto Božo Jordan

Na prelazu stoji gostilna pri Mejašu. Tu je izhodišče za planinske izlete. Na vzhod, po vršnem delu slemena drži pot na Menino, malo niže čez Kališče, Kranjski rak na prelazu Volovljek (1030 m) na Veliko planino. (Prek Volovljeka je najbližja povezava Ljubljane z Lučami — samo za osebna vozila, gozdna cesta.) Na sever, malo vzhodneje, je malo znana trasa turnega smuka: Črnivec—Kranjska reber—Kunšpersko sedlo—Kunšperski vrh—Kal—Zg. Spah—Krnica—Luče; z majhno spremembo je tu držala naša pot.

Med cestnima odcepoma z glavne ceste Kamnik—Gornji grad gre desno gozdna cesta (na sever nad spomenikom, in se kmalu konča, okoli 20 min. do potočka, tu levo ob njem proti slemenu), levo pa cesta do domačije nad gostilno. Napotili se bomo med obema, po slabem kolovozu, oziroma po stezi naravnost v gozd. Če boš dobro gledal in se ti posreči, najdeš morda eno ali dve obledeli markaciji. Po 10-minutni hoji pridemo do križpotja. Zavijemo desno (po vzhodni strani pobočja). Tu je v smreko vrezana puščica. Pomaga nam gozdna taksacija (trije kotniki, št. 197). Kolovoz je dober in gre po meji gozdnih parcel, kar nam je za orientacijo (leva stran nosi št. 57, na desni so 238/1b, 239/3, 196, skupaj višje 196, 197, mejni kamen 3/38. Tu se prično stare markacije). Prečimo Lom in Plešivec na vzhodni strani. Tu in tam se čez kolovoz ali delno po njem razlijejo drobne vodne žile bistril potočkov, ki šume navzdol v dolino Drete. Z Lučotom sva opazovala srnjad, kako si gasi žejo in brezskrbno skaklja po gozdu. Le sem in tja je dober pogled na prostrana temna gozdna pobočja Menine nad dolino Drete. Tudi po dolini se vidi. V zgornjem delu poti hodimo po severovzhodnem delu Plešivca (1325 m), kjer je od leta 1942 večkrat in dalj časa taboril znani Kamniški bataljon. Prišli smo do sedla Na križu (1225 m). Stara bukev je še nosila obledelo napisno tablo, s katere bi napis lahko prebrali le v kakem laboratoriju. Sedaj tudi tam ne več — table ni več! Odpre se nam pogled na nekoč pašni svet, sedaj več ali manj zaraščen (tu je stala Janezkova kočica — pastirski stan, kot mi je povedal pastir). Nad vrhovi mladih smrek še vidimo na zahod na Dleskovško planoto ali Vežo z značilnim Velikim vrhom (2110 m), bolj levo pa vzhodna pobočja Velike planine z Gojško planino. Ko smo ponovno hodili tod, je bilo še kar precej snega. Po gozdu se je več ali manj vdiral, po planem pa je bil dovolj trd. Bila je lepa sončna nedelja, enkratna je bila veriga zasneženih gora, le Velika planina se je zavijala v meglo.

Vzpenjamo se po podolgovatem in širokem slemenu proti prostranemu vrhu Kranjske rebri ali Kačjega vrha (1435 m). (Lahko jo obidemo po vzhodni strani, tu sta dve koriti, pitna voda. Redke od številnih posušenih lokev, kali. Steza se sprva slabo sledi, od drugega korita po mladem jelševju. Nekoč pašni svet!) Gremo čez vršino, kjer iz tal rastejo osamljene redke skalne štrline. Ena večjih nosi ime Barona peč (1400 m).

Severovzhodno pod vrhom stoji pastirska bajta (l. 1977 se je paslo 21 govedi, prignali so 2. junija).

Goro sestavljajo mehke paleozojske kamnine, ki le redko prihajajo na površje. Prepevajo v debel sloj prsti, ki je ugodna podlaga za gozdno rast. Zaradi kristalastih skrilavcev in gnajsov je vršina neizrazita in zaobljena, pobočja pa so več ali manj strma. Na zahod se gozdno pobočje spušča v dolino potoka Podvolovljeka, pritoka Lučke Bele. Na tem zahodnem pobočju Kranjske rebri, malo nad kmetom Petkom, je v gozdni tišini delovala partizanska bolnišnica znana pod imenom Petkova bolnica (l. 1944). Tod mimo je možen dostop na vrh. Vzhodno pobočje nosi na sončnih policah krčevine samotnih kmetij in tudi lovsko kočjo na Zadnjem vrhu (1216 m). Na ovršnih travnikih je redka flora, manj bujna kot na apnencu, enaka oni, ki jo poznamo s Pohorja.

Ta malo obiskani planinski svet skriva z vrha lep razgled na bližnje in daljne gore. Ni čudno, če si je Petrač tu z lahkoto širil znanje iz orientacije, bolje kot v vsaki učilnici. Na vzhodu je masiv gozdnate Menine, na severovzhodu Smrekovec in Golte, med njima pa prostrana Gorogranska kotlina s številnimi naselji od Gornjega grada, mimo Bočne (znano polje krompirja!) in Nazarij. V tej dolini je deloval Fran Kocbek (115 let je, kar se je rodil!) in se rodil »Portov pob«, urednik PV (dr. Josip Tominšek). Na sever sili v nebo skalnata plat Velikega Rogatca, pred njim je vršina Lepenatke. Na severozahodu zagledamo znano skupino Planjave in Ojstrice z razsežno Dleskovsko planoto. Na zahodu je nad globeljo Podvolovljeka Velika planina z Rzenikom. Na jug se zglobljajo pogledi za Ljubljansko kotlino na vršičih Dolenjskega hribovja in notranjskih kraških planot — marsikomu znane gore iz povsem neznanega zornega kota. Res, to nedeljo so bile kot na dlani, le proti Dolenjski in Notranjski ni bilo kaj prida razgleda.

Od pastirske bajte se spuščamo na sedlo Na kalu (1242 m), se povzpemo na Kašni vrh (1290 m), se lagodno spuščamo po bukovem gozdu na zahodni strani slemena proti Kunšperskemu sedlu (1119 m). V spodnjem delu je smrekov gozd. Ko se začnemo blago vzpenjati, leži čez stezo pri razpotju debela trhla bukev, kot da bi hotela še opozoriti: izberite pravo stezo. Moramo po srednji (leva gre na Kunšpernika, je opuščena, desna, bolj nadelana, v dolino Mačkinega kota), ki gre po slemenu. Malo nad razpotjem je na večji smreki obledela markacija, nad njo pa jasa. Gremo po njej naravnost vkreber, nato po vzhodnem pobočju Kunšperskega vrha. Ko pridemo pod Anclove peči (videli smo jih že prej!), je pri starem macesnu, izdelanem od strele, lep razgled na Mačkin kot pod nami in skoraj na celotno gozdnato Menino pa Zadrecko dolino. Gremo dalje pod vrhom (1340 m) na višino okoli 1300 m po slemenu. Tu je marsikatero drevo prevrnil vihar. Tam počasi trohne. Opazi se tu in tam kaka markacija. Sleme skoraj neopazno preide v zahodno sleme Lepenatke (1425 m). Po njem gremo lahko na vrh ali pa kar po zahodnem pobočju mimo korita na sedlo Kal (1285 m). Kdor ne misli na Veliki Rogatec, naj le gre na vršino Lepenatke, kjer bo doživel enkratni razgled, pa tudi bogato floro. Z nje ali na njo te pripeljejo pastirske steze na Kal ali v Mačkin kot. Markirane poti ni. Gora ima zelo lepe smučarske terene.

Na Kalu so kažipotske table in pridemo na markirano pot za Veliki Rogatec (1557 m), ki je neobvezna točka razširjene slovenske planinske poti. Tu smo srečali še tri naše člane, ki so si po opravljeni volilni dolžnosti šli nabirat kondicijo za Stol. Prišli so ob Rogačniku, mimo Klinarja in G. Špeha. To jim je bil cilj. Sonce jih je zvbilo dalje na Kal. Mi pa še na vrh. Škoda, da ga v tako lepem ne bi dosegli!

Skozi gozd pod strm skalni žleb. Skozenj in dalje sem in tja čez skalne in travnate odstavke drži strma in ozka stezica. Zadnji dan v letu 1977 je bilo tod le toliko snega, da ni držal, samo nagajal je. Danes je bil sneg samo v žlebu. Sonce je enako neusmiljeno žgalo kot danes. To je za PD Polzela običajni zadnji izlet v letu. Smo na skalni vršini južnega nižjega slemena. Tu dalje so klini (jeklene vrvi ni vsaj od leta 1964). Kmalu smo v gozdu. Tu vmes je kratek skalni raz, kjer sva morala z Danilom onega samega od 72 udeležencev navezati na vrv. Le par korakov in lahko se ti zasuče! Naprej ni bilo nobenih težav več. Kmalu smo bili na vrhu. Razgled s tega stražarja Savinjskih Alp je edinstven. Z vrha smo se spustili po vzhodnem pobočju, po katerem drži dobra markirana steza. Ni opisana in tudi ne vrisana na karti. Dobra za sestop. Za zimski vzpon po snegu je težja, posebno zgornji del, kjer nanese mnogo snega. Zadnjega dne v letu smo se spuščali tod navzdol in se ugrezali do pasu in čez. Spodnji del je bil brez težav. Danes je bil spust mnogo težji. Sneg je bil gnil, udiralo se je. Srečali smo dva mlada Gorogranca, ki sta šla prav tako za kondicijo na vrh. V gneči na Stolu se verjetno ne bomo srečali (njih bo 26). Od Špehove kapele do vrha je uro hoda.

Špehova Micka nam je dala vpisno knjigo, žig in vodo. Po okrepčilu je kolona krenila v Luče. Od tod gremo lahko v Gornji grad, Ljubno ali v Luče. Tu sta nas čakala avtobusa. Mahnil smo jo po gozdni cesti (pripelje od Rogačkega mostu nad Savinjo, mimo gostilne Logar, ob Rogačniku), čez gozd mimo Zgornjega Klinarja. Zapri lesa, da živina ne uhaja! (Opomba: pot na planinski karti je vrisana višje — je opuščena zaradi nove ceste.) Kmalu za domačijo — pazi na markacijo, lomljena puščica — gremo po travniku

(severovzhodno) na slabši kolovoz v gozd. Po gozdu je markirano. Kmalu smo na cesti (990 m). Pot navkreber gre na lovsko kočo. Mi se spustimo do zavoja (cesta pride od Zg. Klinarja), gremo po dobrem kolovozu do jase — držimo se levo. Tu zagledamo Dražnikovo domačijo. Zavijemo levo po senožeti, po slabo vidni stezi navzdol v gozd, po katerem se vije dobro markirana steza po zahodnem pobočju Dražniškega oziroma Hribarskega vrha (1071 m), na planinski karti je markirana pot vrisana mimo Dražnika. Pridemo do Ložekarja. Tu se začne dobra pot do Ramšeta, dalje na Ramška. Od tu pa smo jo ubrali po bližnjicah v dolino Lučnice, v Krnici čez most in dalje po cesti do kapele v Lučah (522 m), kjer so kašipotne table. Markirana pot gre na Jerovčnika, vendar je ta del slabše označen (nove gozdne poti). Tako smo končali naš izlet. Odpejljali smo se čez Ljubno, Radmirje in Gornji grad na Črnlvec in opazovali prehojeno pot z doline. Morda se bo kdaj le kdo s kako skupnico namenil v ta zapostavljeni svet »Mrtvega meniha«, ki smo ga prehodili. Pa srečno pot!

SAMNAUN, GORSKI KRAJ — USPEŠEN PRIMER DRUŽBENE AKCIJE IN SAMOPOMOČI PREBIVALCEV

MARIJAN MASTERL

Uvod

Že nekaj let si ogledujem tehnologijo zimskih športnih središč, še prav posebej pa proučujem samopostrežne restavracije v Avstriji, Italiji in v Švici. Dvakrat me je pot zanesla pod Samnaunsko pogorje (CH), kjer v višini 1700 do 1840 m leži gorska krnica istega imena in v njej 5 naselij na švicarski in 1 naselje na avstrijski strani te doline.

Zaradi vitalnosti tega gorskega prebivalstva, predvsem pa zaradi pravočasnih vladnih ukrepov so se ti kraji ohranili. Samnaun je zato šolski primer, ki nam pove, kako je

---

VREČA BB

Renomirana Münchenska firma za športne potrebščine je za svojo zaščitno vrečo BB, katere avtor je naš alpinist in planinski pisatelj dr. ing. France Avčim, razposlala dodatne informacije o lastnostih tega izuma. Priporočajo ga tudi za uporabo zoper strela, bodisi na prostem ali v slabo zoper strela zavarovanih stavbah. Poročali smo že, da tehta le 120 g in zavzame tako malo prostora, da gre v vsak normalni žep. Z drugo besedo, v sili pride prav planincem, alpinistom, lovcem, smučarjem in vsem, ki so mnogo na prostem.

Ker varuje človeka zoper ohladitev in zoper strela, se kar sama ponuja in to ne samo zaradi nizke cene.

BB varuje človeka zoper ohladitev. Če pade temperatura človeku pod 25° C, je že tu velika nevarnost, da človek — tudi poleti — zmrzne, oz. se »do smrti ohladi«. Na samem si spahneš nogo, ne moreš naprej, pride z mrzlim pišem mrzel dež in že si resno ogrožen. Če imaš s seboj BB, si jo omotaš okoli sebe in temperatura bo zadostna, če te je dež tudi do kože premočil. Izsevano telesno toploto BB »odbija« z vseh strani nazaj v ogroženo telo, obenem pa varuje človeka zoper hladni zunanji zrak, pred vetrom, dežjem in snegom. »Nadstrešek«, ki ga izveša BB nad glavo, omogoča neovirano dihanje in onemogoča, da bi se notranja stran vreče rosila.

Če si v visokih gorah dalj časa ali če je nujen bivač v snegu, je snežna luknja najboljši zaščitnik: Premočena oblačila od kože stran, suha namesto njih, čez oboje pa BB z nadstreškom spredaj!

V mrzlih kočah pride BB prav tudi kot odeja v dve gube, prav tako pri počitku v mrazu, vetru ali v neurju.

Pri prvi pomoči BB ohrani poškodovancu življenje. Pri prvi pomoči v hribih in v vsakdanjem življenju jo lahko koristno uporabljamo.

mogoče tudi dandanes z ustrežno politiko ohraniti taka gorska naselja, čeprav leže visoko in odročno v gorah, stran od običajnih turističnih tokov.

Kraji pod pogorjema Samnaun in Silvretta (tromeja Švica—Avstrija—Italija)

V naslovu omenjeni pogorji, ki se raztezata v smeri vzhod—zahod, ločita Švico in Avstrijo. S severne, avstrijske strani ležita pod pogorji Samnaun in Silvretta dve dolini, Montafon in Paznaun. Obe med seboj povezuje alpska cesta »Silvretta« čez prelaz Bielerhöhe (2032 m) pod Silvretto.

V Paznaunsko dolino je naravni dostop iz Landeck (A), v Montafon pa iz Bludenz (A). V Samnaunsko dolino iz južne, švicarske strani se pride iz zanimive soteske Vinadi v Spodnjem Engadinu. V njej si na ozkem prostoru, tesno druga ob drugi utirata pot skozi skalno sotesko le cesta in reka Inn. Ob desnem bregu Inna teče skozi sotesko tudi državna meja med Avstrijo in Švico ali med tirolsko zgornjo dolino Inna in spodnjo engadinsko dolino.

Zaradi ozke soteske Vinadi in skoro navpičnih sten na desni strani reke Inn so morali Avstrijci za prehod čez prelaz Finstermünz do Naudersa in dalje do prelaza Reschen, ki drži v Italijo, vsekati znamenito finstermünško cesto v živo skalo. Od vzhodnega vstopa v sotesko Vinadi, od Kajetanbrücke in do trnjave Slegmundseck pod prelazom Finstermünz je cesta prava gradbena mojstrovina s številnimi skalnimi zaseki, galerijami in predori. Stara obmejna trdnjava je bila zgrajena v 15. stoletju.

V letih 1910 do 1914 je bila v Samnaun napravljena alpska cesta, ki jo iz leta v leto še dandanes izboljšujejo in razširjajo. Cesta se odcepi v soteski Vinadi proti severozahodu, je nekoliko ozka, dolga 15 km, vendar asfaltirana. Na vsej dolžini se vzdigne za 753 m. Vzpenja se po strmih pobočjih doline potoka Schergen, ki loči Švico od Avstrije. Polna je stranskih grap, ki jih cesta spretno obide z 9 predori. Sedmi predor nosi nam znano ime Cotschna. Na desetem kilometru ali v višini 1700 m prehaja ozka in globoka hudourniška grapa v širok zatrep — prijazno gorsko krmico, obdano z visokimi gorami, pašniki, macesni, cemprini in z gručastimi zaselki na južnem, prisojnim obrobju. Od zahoda se proti vzhodu vrstijo naselja in zaselki s staro in tipično gorsko arhitekturo in svojstvenim urbanizmom. Drug za drugim si sledi po polciah 5 naselij retomanskih imen kot: Samnaun 1840 m, Ravaisch 1800 m, Laret 1720 m, Plan 1100 m, Compatsch 1700 m (CH) in Spiss 1700 m (A). Z avstrijske strani bodo kmalu zgradili cesto iz Schalklhofa do Spissa, tako da bodo imela naselja občine Samnaun dva povsem ločena ali krožna cestna dostopa.

BB iz specialne folije se zlepa ne strga, vendar ji lahko škodujejo ostri kamni, veje in druge priostrene, ostre ali robate stvari. Če si jo podložiš pri sedenju ali nanjo ležeš, je prav, da podložiš nahrbtnik, vrvi, obleko. BB se računa za enkratno uporabo, vendar jo lahko s pridom večkrat uporabimo, če le količjak previdno z njo ravnamo. Zvijamo jo od »glave« navzdol in sprti iz nje stiskamo zrak.

BB varuje človeka pred indirektnimi posledicami strele. Zunanja, tenko naparjena kovinska oplast dela iz BB majhno Faradayevo kletko, v katero električno polje ne more prodreti, dokler je ta plast cela. Zato pride prav tudi za obrambo zoper nekatere atmosferske električne pojave. V gorah so neurja zelo pogosta, prav tako pa ne podcenjujmo nevihte v ravnini ob vodi.

Strele je za človeško življenje zelo nevarna: Če gre njen tok skozi dihalni center, dihanje zastane, krvnemu obtoku zmanjka kisika, možganske celice v nekaj minutah umro. Če gre tok skozi srce, se njegov živčni »pace maker« zmede, srce začne drhteti ali zastane. Posledice so v obeh primerih enake. Če se ne opravi takojšnja, dolgotrajna in pravilna srčna masaža z dihalno metodo usta na usta, je smrt na vratih.

Razločujemo:

a) direktne treske, ki treščijo največkrat ljudi na izpostavljenih grebenih ali če ljudje v ravnini stoje na prostem. Visok padec napetosti močnega treska (največ 1% tokov v treskih doseže 200 000 amperov, 50% pa ca. 30 000 amperov) povzroča v človeškem telesu (z uporomo ca. 1000 ohmov) tak padec napetosti, da predre tudi zrak okoli žrtve in jo obda s svetlobnim lokom. Oboje povzroča opekline in takojšnjo smrt.

Bliskom iz negativnih oblakov slede često novi bliski, vendar so večinoma krajši in treski imajo manj energije.

Močni val zračnega pritiska iz kanala strele slišimo kot grom, če pa smo blizu tistega, kamor je treščilo, nas lahko npr. z vrha vrže v steno.

685 **BB zoper direktni tresk ne varuje dovolj.** Omogoča le, da se na primernem prostoru

Na obeh straneh pogorja živijo v gorskih naseljih in zaselkih romanizirani Retijci. Njihov jezik rumaunč je v Švici od leta 1938 priznan kot četrti uradni jezik, čeprav je teh prebivalcev le okoli 15 000 do 20 000.

Samnaun, trgovski in visokogorski turistični kraj z brezcarinsko cono, se pomlajuje

Dolina Samnaun, »veliko naravna sončna kad«, leži v Švici v vzhodnem delu kantona Graubünden, 1700 do 1840 m visoko na meji z Avstrijo in Italijo.

Švicarji so to zemljepisno prednost izkoristili v blagor tamkajšnjih krajev. Občina Samnaun z omenjenimi petimi kraji meri 56 km² površine in ima 564 avtohtonih prebivalcev. Od teh je 220 otrok starih pod 15 let. To pomeni, da odpade 40 % celotnega prebivalstva na otroke. Poleg domačinov pa v kraju živi še okoli 1000 priseljencev, ki so jih sem privabili trgovina, gostinstvo in turizem. Tu teče obratni proces, kot je sicer običajen v gorskih krajih, prometno in gospodarsko odmaknjenih od gospodarskih centrov v dolinah. Gorski kraji v samnaunski krnici se ne »starajo«, temveč se pomlajujejo s podporo razumnih in pravočasnih ukrepov, ki sta jih sprejeli kantonska vlada v Graubündenu in švicarska zvezna vlada. Slednja je že leta 1892 Samnaun proglasila za brezcarinsko cono, kjer prodajajo odbrano trgovsko blago po znatno znižanih cenah. V polni turistični sezoni kraj dnevno obišče poprečno 2000 in več gostov, ki tu lahko še enkrat ceneje kupijo bencin, žgane pijače do 60 %, kozmetiko in parfume za 30 do 40 % ceneje. Znižane cene imajo še tobačni izdelki, čokolada, sladkor, vino, oblačila, smučarska oprema in električni aparati. V Samnaunu je 12 večjih in velika samopostrežna trgovina. V tem majhnem kraju, kjer je skoraj vsaka hiša trgovina ali gostišče, je še 5 bencinskih črpalk.

V vplivno nakupno območje Samnauna spadajo predvsem turistični kraji ob tromeji Švice, Avstrije in Italije, ki so v obeh turističnih sezonah polni gostov. Svoj aktivni odmor gostje zelo radi združujejo z ugodnimi nakupi v Samnaunu. Obstoječe žičniške naprave v Samnaunski dolini so prav zaradi velikega obiska gostov postale ozko grlo. Letno naštejejo v sezonah 45 000 do 60 000 osebnih vozil iz raznih držav. Podobno brezcarinsko območje imajo Italijani v Livignu (2208 m), gorskem kraju v Retijskih Alpah ob švicarsko-italijanski meji.

Samnaun noče turizma iz retorte

Prebivalci občine Samnaun pravijo, da nočejo več »turizma iz retorte«. Zato si prizadevajo z lastnimi silami ustvariti pogoje za zdrav razvoj nedotiranega turističnega

---

pod grebenom pravočasno »narediš majhnega«, počepneš. Ves se moraš zaviti v BB, tudi noge(!). Folije se ne smeš dotakniti z golo kožo. Če se uležeš, potegni kolena k sebi, neposredno v tem primeru ne bo treščilo vate. Globoke škrbine v grebenu veljajo za relativno varne.

b) **elektrostatične razbremenitve.** Pod neurnimi oblaki ali v nevihtni megli večkrat slišimo, kako nam prasketajo lasje, pokrivalo, kako poklja cepin idr.: to je trajna, počasna in največkrat nenevarna električna razbremenitev (Eljiev ogenj). Če stopiš pokonci in blizu tebe trešči, iz Eljivega ognja počí kakor z bičem, na kratko se zabliska (pilotski blisk) in takoj razbremení močno povišan naboj v glavi s tem, da švigne tok po telesu v zemljo. Nekaj glavobola, kratkotrajna izguba spomina je še najmanjša nesreča pri vsem tem, kajti pilotski blisk je lahko predhodnik pravega treska. Ukrep: počepniti, po možnosti v BB vreči.

c) zemeljski tokovi po bližnjem tresku. Poškodbe zaradi zemeljskih tokov so pravzaprav najnevarnejši in najčešči. Največkrat trajajo samo 1/10 000 sekunde, toda če treska zaporedoma, se skupno trajanje tokov lahko raztegne na več desetih sekund.

Strela vselej najde sebi najugodnejšo pot, pot najmanjšega električnega (videz!) upora. Ta pa ni vselej istočasno najkrajša pot v zemljo. V skalovju lahko strela »teče« več sto metrov po površju, preskakuje ovire, previse, poišče zijalke, preskoči udore, se požene čez vodo, počí, mahovje, čez vlažno zemljo itd. Če pri tem zadene na človeka, steče del toka skozenj in je to lahko usodno. Posebno je nevarno, če tok steče med glavo in nogami, manj pa če samo med nogami. Torej: Če treska, nikar pod previse, ne v počí in kamine, stran od strmin! Počepni, noge k sebi, pod sebe izolacijsko podlago, nase pa BB.

Na izpostavljenih mestih se v primeru, če grozi strela, naveži čim nižje, ne čez prsi (najbolje bi bilo čez — gležnje!). Zemeljski tokovi povzročajo često krče v mišičju in motnje v ravnotežju. Kovinske predmete vrzi stran! »Strele sicer ne vlečejo nase,«

gospodarstva, pri katerem naj bi si gorski kmet in turizem še tesneje segla v roke. Na pobudo občine Samnaun so prebivalci leta 1973, z geslom »pomoč za samopomoč«, izglasovali poseben obrtni davek, po katerem se v sklad za razvoj inozemskega turizma steka $\frac{2}{3}$ pobranega davka, kar znaša okoli 466 000 do 660 000 Šfr. Letno lastniki bencinskih črpalk na območju občine od vsakega prodanega litra bencina odvajajo 3 rape v sklad za modernizacijo lokalne gorske ceste Vinadi—Samnaun.

Širokopotezni zimsko-športni projekt Samnaun (CH) 1840 m — Idjoch (CH, A) 2732 m — Ischgl/Silvretta (A) 1400 m

V začetku leta 1972 so v Samnaunu ustanovili projektantski komite z nalogo, da pripravi ekonomsko-tehnična izhodišča za Izgradnjo žičniškega sistema Samnaun (CH) — Idjoch (CH, A) — Ischgl/Silvretta (A)*. Dokaj zahtevna enosekcijska nihalna kabinska žičnica »Trida«, dolga 2,3 km naj bi vozila iz naselja Ravalsch (1782 m) pri Samnaunu na sedlo Alp Trida (2500 m) z zmogljivostjo 760 oseb na uro, premostila pa bo 718 m višinske razlike. Imela bo dve kabini, vsako za 80 ljudi. V območju 2263 do 2732 m bodo obratovale 3 vlečnice s skupno zmogljivostjo 3000 oseb na uro in bodo skupaj premagale 1028 m višinske razlike. Z vlečnico, ki bo imela zgornjo postajo na Viderjochu 2732 m (CH, A), bo ustvarjena povezava z obstoječim žičniškim sistemom Ischgl/Silvretta (A) In Paznaunsko dolino (A). Predračun stroškov za žičniški sistem in njegovo celokupno infrastrukturo znaša 14 000 000 Šfr. Nova delniška družba Luftseilbahnen Samnaun AG, ki je bila ustanovljena v januarju 1977 je zbrala 9 000 000 Šfr ali 64 % lastnega kapitala, za 5 000 000 Šfr ali 36 % pa bodo najeli bančno posojilo. Višina ustanovnega deleža je znašala 500 Šfr.

Kaj prinaša novi projekt

Oba žičniška sistema bosta imela v prvi fazi skupaj 4 kabinske žičnice z zmogljivostjo 3060 oseb na uro in 15 vlečnic z zmogljivostjo 14 700 oseb na uro. Usposobili bodo 2000 ha smučišč (all obseg 20 Krvavcev) v območjih z izredno zanesljivo snežno odejo in z različnimi sončnimi ekspozicijami. Računajo, da bodo vzdrževali okoli 100 km smučarskih prog, med jimi dve FIS progi za smuk, dolgi po 6 km. Smučarska proga z Viderjocha (2738 m) v Laret (1731 m) bo dolga kar 7 km. Na zgornji postaji nihalka »Trida« (2488 m) in na Alp Trida (2263 m) sta v načrtu dve leseni samopostrežni restau-

* Potoromansko ime za »Insel-Au« otok — Ilvada (loka). Ischgl ima 1000 prebivalcev in 3017 ležišč za turiste, 2014 v hotelih in pensionih, 950 zasebnih in 53 v počitniških hišah.

povzročajo pa preskok strele in s tem opekline (npr. zvarijo v žepu kovinski drobiž). BB pred takimi nezgodami zanesljivo varuje.

Potujoči električni sunkoviti valovi po ograjah, jeklenih vrveh ipd. so lahko zelo nevarni, ker zadenejo več oseb naenkrat in raje odtekaajo v zemljo po njih kakor pa po slabo prevodnih opornikih (all npr. po klinih v skali). Stran od takih naprav naravnost v BB!

Stranski treski pod drevjem. Če treščji v drevo, ti pa stojiš blizu debla, tvegaš, da te iz debla ali iz vejevja strela oplazi od strani (kakor gl. goraj pod previsi). Majhna znamenja tam, kjer je tok na glavi, na tilniku, na vratu ali na rami vstopil v telo, morebiti le pokažejo, zakaj je prizadeti umrl. Tudi magnetizirane igle, žepni nožič ipd. lahko odkrijejo vzrok smrti. Če torej ne moreš drugače, kot da se zatečeš pod drevo, potem stoji čim dalj od debla, ne odpiraj dežnika, zavrzi cepin ali okovano palico. Počepni, zgruzni se in se zaupaj BB!

Posebno so ogrožene skupine oseb: Če v nekoga treščji, prav lahko ta z različnimi kombinacijami in koraki uvede strela v bližnje tovariše. Na Japonskem je na ta način ena sama strela pobila 11, ranila pa 12 oseb na gorskem grebenu.

Treba se je razkropiti, pravzaprav, razlesti, odplaziti, potem počepniti in če je le mogoče zlesti v BB.

V avtu pa je varno, če so vrata zaprta! Če pa si v šotoru, nisi povsem varen kljub metalni konstrukciji. Zato je prav, če po konstrukciji napelješ strelodod in ga ozemliš. V stavbe, ki niso zavarovane zoper strela (bivaki, kočje s kovinsko streho), najde strela pot po različnih vodih, telefonskih priključkih, dimnikih itd. Najbolje je, da se v primeru neurja stisneš pod odejo ali dodatno še v BB, čeprav se ti drugi smejejo.

Sicer pa — zapomni si za vselej: Tudi najbolj nora opica ne more napraviti takih norčij, kot jih zmore narediti strela, ta čudovita naravna sila.

vraciji, vsaka s 170 sedeži. Na sedlu Idjoch (Viderjoch) bo vzpostavljen prvi mednarodni smučarski prehod med Avstrijo in Švico, ki bo gostom turistom omogočal v času aktivnega oddiha prehajanje iz ene države v drugo in nakupe v brezcarinski coni v Samnaunu. Za smučarje iz Samnauna in Paznauna bo na obeh straneh veljala enotna vozna karta, kupljena v enem ali drugem kraju žičniškega sistema. Samnaun in Ischgl bosta imela ob zgraditvi sistema skupaj okoli 4200 ležišč.

Posebnost, ki je bo deležen smučar, je, da bo imel istočasno na voljo južna močno osončena smučišča, prijetna v polni zimi, in severna smučišča nad Paznaunsko dolino, ki bodo temu zimskemu središču podaljševala smučarsko sezono globoko v spomladni čas.

Lahko bi rekli, da bo to prava tovarna na snegu, vendar vključuje tudi naravo. Ne bo načejala obstoječih ekoloških razmer in tudi ne bo brez potrebe razslojevala kmečkega gorskega življa. Sociologi, turistični in kmetijski tehnologi, ekonomisti in ekologi so skupaj poiskali optimalno rešitev. Zadržali bodo potrebne ljudi v gorskem okolju in jim omogočili ustrezne življenjske okoliščine. Sodijo, da je poseljeni gorski svet tudi naravno bogastvo.

Erwin Aloys, župan in direktor žičniškega sistema Silvretta-Seilbahn AG v Ischglu, je ocenil projekt z enim stavkom: »Mednarodna žičniška zveza Samnaun-Ischgl bo hitro postala prava evropska atrakcija.«

Infrastruktura in prometne zveze Samnauna

V občini Samnaun je 1150 ležišč v 21 hotelih in pensionih in 30 pri zasebnikih. V skladu z graditvijo omenjenega žičniškega sistema ter smučišč v območju Id in Trida-Alp naj bi imela občina Samnaun skupaj z drugimi naselji po končani izgradnji največ 3900 ležišč. Z občinskimi urbanističnim načrtom in programom so na ustreznih območjih odprli več gradbenih okolišev. Vse je predvideno tako, da bodo obstoječa gorska arhitektura, vaški urbanizem in prirodno okolje čim manj prizadeti oziroma v največji meri zaščiteni. Rezervna ležišča bodo v dolinskih naseljih Bad Scuol, (Schuls), Tarasp in Vulpera (CH) s 3550 ležišči ter Stuben—Pfundsa s 2500 ležišči in Ischgl s 3000 ležišči (A). Samnaun ima že pokrito kopališče s savnami, igrišča za tenis in druga manjša športna igrišča. Obenem z gradnjo dostavne nihanke, žičniškega omrežja na smučiščih in gradnjo smučarskih prog modernizirajo alpsko cesto Vinadi—Samnaun, kjer razširjajo predore za dvosmerni promet.

V neposredni bližini Samnauna in Spodnjega Engadina gradijo Avstrijci:

— 14 km dolgi arlberški cestni predor med Langenom in Sv. Jakobom, ki je tik pred dograditvijo;

PLEZANJE IN PLEZALSKE TEKME

Tekme v hitrem plezanju niso od včeraj niti niso doma v SZ. V nekem smislu se je tekmovalstvo v svojstvenih oblikah vedno vrtvalo v alpinizem, o tem se je razpravljalo, sklepalo in odločalo, vendar se do kraja ni razčistilo. V SZ so, tako se zdi, stvar napeljali na športni tir, uvedli tekmovalstvo doma in vplivali na sosednje vzhodne države, da so to podprle. Ker športizacija alpinizma tudi na zahodu ni povsem tuja, se od časa do časa tu razvija debata, kaj je prav in kaj ni prav v plezalskem tekmovalstvu. Reinhard Karl iz DAV je v »Mitt. DAV« 1/77 zapisal o tem, da tekmovalstvo v hitrem plezanju ni »veja alpinizma«, temveč samostojna športna disciplina. To trdijo tudi sovjetski organizatorji. Upoštevati pa moramo, da so za večino sovjetskih alpinistov stene težko dosegljive kakor npr. za Zahodno Evropo Hindukuš. Da so razvili tekmovalstvo v plezanju, ne poteka iz sistema, pač pa tudi zato, ker so za tako plezanje našli priložnost dokaj blizu.

Kdo je najhitrejši, kdo najboljši — to prastaro, morda na prvi pogled otroško in otročje vprašanje je gotovo vzrok, da človek tekmuje, v nekem smislu na vseh področjih. Tudi do mednarodnega tekmovalstva v plezanju je prišlo zato. Reinhard Karl poroča in razmišlja o tekmovalstvu na Kavkazu pri jezicah Rica v Georgiji, kjer so za to primerne stene, 250 m visoke, apnenčaste, deloma krušljive. Leta 1976 so se tu poskusili sovjetski, vzhodnonemški, zahodnonemški, avstrijski, poljski, romunski, francoski in japonski plezalci. Zahodno Nemčijo so zastopali Kiene, Gshwendtner in avtor R. Karl. Tekmovali so posamič in v navezah. Posamezniki so plezali najprej 60 m visoko, v, nato za finalno odločitev še 75 m, VI. V finalno tekmovalstvo je prišlo 15 najhitrejših.

Faktor »nevarnost« je bil popolnoma izločen, tekmovalci so bili varovani od zgoraj z jekleno vrvo. Lažji deli stene so bili posebej markirani, plezalci so bili s tem prisiljeni v lastne variacije.

- v teku je modernizacija glavne ceste Landeck—Spodnji Engadin pri Schalklhofu;
- Švicarji izboljšujejo ceste na turističnem območju Klosters—Davos—Spodnji Engadin;
- v projektu je modernizacija alpske ceste Davos—Susch po dolini Flüela in čez istoimenski prelaz, ki bo potem prevozna vse leto;
- v načrtu je tudi razširitev relijske železnice, ki bi skozi 19,9 km dolg novi predor po najkrajši poti povezovala Klosters z Lavinom v Spodnjem Engadinu itd.

Kolikšna »prometna bogatija« na tako majhnem sosednem prostoru Švice in Avstrije, vse za gospodarski in turistični napredek tega območja, da bi ljudje udobneje, hitreje, varneje, ceneje in neodvisno od letnega časa putovali iz kraja v kraj! Ob tem pa jim bo ostalo več časa in denarja za oddih in za poslovne zadeve.

Celotna Engadinska dolina in z njo tudi Samnaun pričakuje velike koristi od izboljšanih in skrajšanih prometnih zvez.

V razmislek:

Samnaun, majhna gorska občina, v svojem prizadevanju za obstoj in razvoj gospodarstva, zanesljivo izpričuje naslednje:

- Veliko razumevanje švicarske zvezne in kantonske vlade za ohranitev gorskih naselij oziroma za omogočanje ustreznih življenjskih pogojev prebivalcev tudi v odročnih gorskih predelih.

- Razumen odziv domačinov do družbene pomoči, ki prispeva svoj delež za gospodarsko krepitev sicer na propad obsojenih območij. Prebivalci občine Samnaun so aktivno vključili svoje umske, fizične in materialne sposobnosti za razvoj in utrditev lastnega gospodarstva. Prevzeli so finančno tveganje za nove investicijske naložbe v naprave za razvoj zimskega turizma. Združena sredstva jih učinkovito vzpodbujajo, da bodo investicijske naložbe v polni meri koristile njim in hkrati zadovoljile goste.

- Širjenje športno-turističnih zmogljivosti gorskih prebivalcev ne odvrča od kmetovanja, temveč jih le še bolj vzpodbuja k racionalizaciji in modernizaciji kmetijske proizvodnje. Turizem in modernizirano kmetijstvo se uspešno dopolnjujeta, še posebno v zimskem času, ko je na kmetih na voljo več časa za goste.

- Primer Samnauna tudi kaže, da za gospodarno obratovanje turističnega kraja ni dovolj razpeti žice nad smučišči in obesiti na vstopu v kraj tablo z napisom, da je to športno turistično središče, temveč morajo biti prej ali vzporedno izpolnjeni še številni drugi pogoji kot na primer urejeni cestni dostopi, zadostno število ležišč pri prebivalcih, visoka stopnja posluha za šport, za gostinstvo in podobno.

- Turistični kraj, ki ima odročno lego, mora to pomanjkljivost nadomestiti z neko

Če so plezali označene lahke dele stene, so bili diskvalificirani. Plezalni čas so sešteli iz vzpona do vrha in iz spusta v isti smeri pod drugo tretjino smeri. Naveze so si tekmovalno smer lahko ogledovale 30 minut, na kar so na fotografijah vrisale svojo varianto. Tudi naveze so od zgoraj varovali, morale pa so se kljub temu same normalno varovati z vrvjo. Vsake 4 m so morale zabiti varovalni klin, na stojšču pa po dva, nositi so morale po 7 kg bremena. V pravilih je bilo določeno prvo stojšče (med 4 in 20 m) in menjava v vodstvu naveze. Zmagala je naveza, ki je v 30 minutah dosegla najvišjo točko.

Prvi dan je bil določen za informacije in trening. Vsak udeleženec je smel enkrat preplezati kvalifikacijsko smer, ki ni bila ravno težka, vendar za alpske tekmovalce vendarle težavna, saj niso navajeni plezati na hitrost. Pomanjkljiva koordinacija in pravilo o treh opornih točkah sta »razsekala« plezalni slog v pogoste pavze, plezalo se je počasneje kot normalno.

»Motila nas je krčevita tekmovalna atmosfera, zvočnik in publika — nas zahodnjake,« pravi R. Karl. Sovjetske plezalce pa ne! Po pojavi, gibanju in po plezalnikih so bili nekam podobni baletnim pesalcem. V smereh niso poznali oddiha, »tekli so navzgor«. Namesto v plezalnike so bili obuti v »galoške«, gumijaste šolne.

16. 10. je bila kvalifikacijska tekma — v hudem dežju. S tem so smeri postale za stopnjo težje, za večino »boj zoper zdr«. Vsi trije prezalci iz BDR so plezali pod 15'. In so torej prišli v finale. Kiene je bil najhitrejši plezalec iz Alp, celo en sovjetski plezalec se je plaslral za njim.

Naslednji dan: 75 m stene, 40 m počti in solidna pečina, nato še 35 metrov prave šestice brez možnosti za duškanje. Najtežje mesto je bil izstop iz stene. Vseh 15 plezalcev z Rusi vred je moralo dati vse od sebe. Vsi Rusi so bili pred inozemci, prvi je dosegel čas 3,38 minut, pač izreden čas, »najpočasnejši« pa 6,14 minut.

drugo privlačnostjo. In Samnaun jo ima: mikaven je v poletni in zimski sezoni. Samo od poletne ali pa samo od zimske sezone se težko živi.

— Kljub močno razviti zimsko-športni ponudbi Švica torej še vedno snuje nove turistične in zimsko športne zmogljivosti. Potreba po takih postojankah v današnjem industrializiranem in hitro živečem svetu iz dneva v dan raste. Hitrost in način današnjega življenja v ekološko načetem okolju in naravni nagon po samohranitvi nenehno silijo ljudi, da ob vsakem razpoložljivem prostem času odhajajo tja, kjer je narava ohranila svojo prvobitnost. Tako so tudi »tovarne za proizvodnjo človekovega zdravja« ali prodaja naravnih dobrot lahko donosna gospodarska panoga, ki nekaterim alpskim deželam prinaša še znatno več deviznega priliva kot nam morje in njegova dolga obala.

Pri ogledu Samnauna in njegovega širokopoteznega žičniškega sistema so mi uhajale misli domov pod južna in vzhodna pobočja Ratitovca v Selški dolini, kjer se nam v Sloveniji podobna najvišje ležeča strnjena gorska naselja s svojstveno arhitekturo žal pred očmi in vrati Ljubljane starajo in propadajo, pri tem pa ne ukrenemo ničesar, da bi jih ohranili in pomladili.

Od panoramske partizanske gorske ceste Kropa—Jamnik—Dražgoše—Ledine—Prtoč—Poden—Torka—Zabrdo—Zgornje Danje—Zgornja Sorica—Petrovo brdo je potrebno zgraditi le okoli 8—10 km ceste, da bi bila sklenjena. Tako bi oživel nov turistični tok, prebivalcem pa bi olajšala dnevni stik z dolino. Modernizacija ceste Zgornja Sorica—Rotk—Soriška planina v dolžini 5 km pa bi omogočila vključitev snežno zanesljive Soriške planine v zimsko in poletno turistično gospodarstvo, ki bi nesporno vplivala na razvoj naselij pod Ratitovcem.

Kje so razlogi, da je pri nas ugasnila zelena luč kontinentalnemu in še posebej gorskemu turizmu? Ali bomo zares postali le tranzitna dežela, na kar bo še posebej vplival karavanški predor? Lahko se bomo še huje prerekali in nadalje utapljali v brezplodnem in škodljivem govoričenju, ali so projekti za zimsko-športna središča na Kaninu, Triglavu, Vršiču pametne ali zgrešene naložbe. Medtem pa drugi pridno in tiho grade svoje športno-turistično gospodarstvo. Vsak do kraja dograjeni projekt, ki je zasnovan na kompletni turistični ponudbi, ki realno upošteva vse investicijske stroške in dozorelost drugih pogojev za gospodarno izkoriščanje naravnih pogojev in Investicijskih objektov, mora biti donosen, če mu je ob tem in na tak način izračunana rentabilnost. Tržišče je še vedno širše, saj so ljudje aktivnega oddiha vedno bolj potrebni. Ni mogoče pričakovati pozitivnih rezultatov tam, kjer ostane načrtovana investicija na pol poti. Prav tako bi lahko neupravičeno obrekovali investitorja, ki bi mu družbena sredstva omogočila zgraditi le tovarniški objekt, ne pa tudi nakupa strojev za proizvodnjo. Nekaj zaporednih slabih zim je zlasti pripomoglo, da je danes težko najti investitorja, ki bi izpolnjeval bančne pogoje in bi bil voljan najeti posojilo v te namene. Nihče se ni potrudil, da bi primerjal sestav investicijskega kapitala, s katerim gradimo turistično

---

Za plezalci SZ so sledili Poljaki, Vzhodni Nemci s časi od 8 do 10 minut. Rezultati kažejo, kaj se da doseči s sistematičnim treningom.

Zadnji dan je bil odločilen za tekmovanje v navezah. Tudi tu so zmagale sovjetske naveze, sledili so Poljaki, Kline in Kar iz DAV sta bila tretja.

R. Karl sodi, da tako tekmovanje zapeljuje k površnosti, nezanesljivosti, torej k tveganju. Kline so zabijali tako, da so jih lahko zruvali z roko, tudi manevri z vrvo niso bili podobni »zaresnim« ravnanjem. Vsi udeleženci, razen sovjetskih in poljskih, so v diskusiji po tekmi odklanjali ta šport z naslednjimi argumenti: 1. Pri športu se meri storilnost in tehnika s trdnimi merili, s konkurenco, z izmerljivo hierarhijo dosežkov in specializacijo. Športno plezanje se močno loči od pravega alpinizma zaradi športizacije in konkurence, ta ločitev pa se bo še večala. 2. Tekmovanje veliko stane: priprava, sodniki, izbira terena, prostor za gledalce, zvočniki in reševalna služba. 3. Obstoje nevarnost komercializacije, kakor je to pri smučanju. V zimsko športnih centrih bi se utegnili razviti kak World — Cup — Speed — Climbing cirkus, kričava reklama, vse skupaj za razvajeno publiko, ki se seli iz letovišč v zimovišča in narobe. 4. Tudi bo zrasla moč funkcionarjev nad športniki — kakor je to v drugih športih: »Funkcionarji s svojimi čudežnimi, pretreniranimi živalmi.«

To je bila kritika. R. Karl pa našteva tudi pozitivne strani takih tekmovanj: Hitro plezanje je trening za koordinacijo, moč, kondicijo. Plezalec mora najti mejo svojih možnosti in zmognosti. Pri normalnih turah ga občutek nevarnosti ovira, zato se v stenah pleza pod svojo sposobnostjo. R. Karl sodi, da sovjetski plezalci v teh tekmah dosegajo absolutni vrh na svetu, 5,10 in 5,11 po ameriški lestvici (5,9 = VI+) s to razliko, da je ameriško plezanje kreativnejše, ker trenirajo za večje uspehe v steni, v SZ pa je tekmovanje ločeno od alpinizma. Zato ne dosega ameriške ocene ne 5,12 ne A₄ in A₅. Z drugo besedo: Problem ostane odprt, če ga gledamo s stališča alpinizma. Če pa ga ločimo od njega, mu marsikaj jemljemo in omogočamo nekakšen larpurlartizem.

infrastrukturo pri nas in s kakršnim gradijo take objekte drugod po svetu, upoštevajoč pri tem izjemne pomembne multiplikativne funkcije turizma, ki se odražajo dejansko v celotnem gospodarstvu, zlasti industriji, kmetijstvu, obrti itd., v odpiranju novih delovnih mest in podobno.

Ob takem odnosu, kot ga imamo v Sloveniji do zimsko-športnega turizma, lahko v prihodnje pričakujemo, da nam bodo ob vsem tem prehitro zastarele tudi obstoječe receptivne športno-turistične zmogljivosti. Ker ima naš človek pravico in potrebo po oddihu, s tem pa tudi do zimske športne rekreacije, bodo v prihodnje naši državljani še intenzivneje morali posegati po žičniških centrih v zamejstvu in tam zapravljati dragocene devize, namesto da bi svoje naravne pogoje, obogatene s potrebno opremo, izkoristili zase, vzporedno pa jih prodajali še tujim gostom in pomagali gostinstvu z dvojno turistično sezono iz finančne zagate. Dvakratna izguba deviz.

Morda bi bilo koristno, da si ob priložnosti odgovorni za turistični razvoj Slovenije to izjemno območje ogledajo. Tudi mi mejimo na dve sosedbi: ali ne bi na podoben način lahko pomagali Kaninu, Bovcu in celotnemu Posočju?

S PETIMI LETI PRVIČ NA TRIGLAVU

TANJA MEŠKO-TONEJC

Večer. Dežuje. Prisluskujem šepetu dežnih kapelj in se v mislih vračam v zgodnje otroštvo, ko sem kot otrok tekala po zelenih tratih, ležala kje v visoki travi in zrla v kopaste oblake in mislila, da so to planine, po katerih pleza moj oče. Oče... dolgo ga že ni več, toda še vedno ga živo vidim pred seboj. Visok mož, ožganega in strogega obraza, z močnimi rokami, zgaranimi od kmečkega dela, ki pa so kljub temu znale tako mehko pobožati. Bil je navdušen planinec, čeprav je živel tako daleč od gora. Morda jih je prav zato tako ljubil, ker so se nam zdele tako daleč. In prav to ljubezen do planin smo pri njem zajemali tudi vsi mi, ki smo živeli v njegovi bližini. Oče me je že s sedmimi meseci vpisal v planinsko društvo. Pa ni ostalo le pri tem. S petim letom me je peljal na Triglav. Kako je že prišlo do tega?

Sredi velike kmečke kuhinje je stala težka javorova miza, podobna velikemu zaboju. Vsaj meni se je zdela taka, saj je bila od vseh štirih strani zaprta in je imela kup predalov in polic. No, ta miza je bila moj prvi plezalski vrtec. Ni bil edini, kajti na

---

P. S. Še to: Tekmovanje v plezanju spremljajo in snemajo televizijske kamere, tako da je na očeh najširše javnosti. Televizijske »oči« na orjaških »dollyjih« se stegujejo pod vrh stene in love najbolj senzacionalne plezalne manevre na različne daljave.

T. O.

ALPINIZEM — PODROČJE NEOMEJENE SVOBODE

To geslo se vedno znova pojavlja v alpinističnih vrstah, zdaj tu zdaj tam, vedno znova pa se tudi pobija in to uspešno. Tako terjaja življenjska zakonitost.

Konec preteklega leta sta Claude in Yves Remy spet začela šariti s tem geslom, ki ima na prvi pogled v sebi veliko mikavnost. Preplezala sta 180 m visoki previs, izvešen 87 m, v 82 urah, porabila pri tem 250 svedrovcev in vrtala z električnim svedrom. Da bi to opravičila, sta izpovedala najprej geslo o neomejeni svobodi, ki naj v alpinizmu velja.

Vsak pleza, kakor se mu le zljubi in kakor zmore. Človek nosi v sebi strast »vedno več, vedno više, hitreje, lažje«. Ta strast se uresničuje v soliranju, v trdih zimskih vzponih, v plezanju brez klinov in plezanju z vrtalnimi strojem, da celo v plezalnih turah IV. stopnje, ki jih plezalec obvlada z boksarskimi rokavicami na rokah ali s kotalkami na nogah. Sicer pa — tudi plezanje z motornim svedrom ni lahko, saj se dela v neugodni držji, terjaja mnogo moči in denarja.

Nekaj je gotovo resnice tudi v teh stallščih, vendar jim manjka mera. Ruedi Schatz, danes državni svetnik, nekoč zelo vidna alpinistična osebnost, pravi, da jim manjka tudi spoštovanja do tradicije. Popolna svoboda! Je to anarhija? Je to svoboda brez odgovornosti? Če je to tako, potem je nekakšno čudaško svobodnjakarstvo, kaos, anarhija, amoralnost — vse to glede na področje, v katerega posega.

dvorišču je stala dvestoletna murva, ki jo je starost že rahlo nagnila, tako da mi ni bilo težko splezati do prvih vej. Murvo sem preplezala in spoznala do zadnje veje. Ko je oče videl, kako »dobra plezalka« sem, je sklonil, da me popelje na Triglav. To da sem plezala po murvi kot veverica, je bilo za očeta premalo, češ, drevo ima veje, vejevje, primateš in opreš se lahko kamorkoli, stene v gorah pa so drugačne. In tako sem začela plezati še na mizo v kuhinji. Miza je bila tako visoka, da čezno še nisem videla. Zdela se mi je zelo gladka. Nikjer ni štrlelo nič ven, za kar bi se človek prijel, samo vrhnja ploskev je gledala malo čez rob, pa kaj, ko je bila tako debela in gladka. Začelo se je moje dnevno urjenje. Preden sem šla spat, sem morala splezati na mizo, da je oče videl, kako napredujem. Sprva je šlo težko. Najrajši bi si bila prinesla stol in skočila en, dva, tri na mizo. Ali ste že kje videli, da bi si nosil kdo v planine stol? Ne! Tudi jaz sem morala priti na mizo brez stola. Moram, sem si dejala, in se lotila mize. Vsak večer je bilo boljše. Seveda sem to poskušala tudi čez dan, da sem zvečer očeta razveselila, ko sem odkrila kak nov oprimek. Čas je mineval. Njive so bile požete ... Julij se je prevesil v avgust in bližal se je dan, ko smo šli na Triglav.

Znanci, ki so vedeli, da grem tudi jaz zraven, so majali z glavami in se čudili, kaj je le pilo očeta Maksa, da vleče takega otroka s seboj. Starejši brat in sestra sta imela ostati doma — za varuha hiše in živine. Noro se jima je zdelo, da grem na Triglav jaz, bila pa sta tiho, saj sta vedela; me vsaj ne bo treba paziti, manj bosta imela skrbi.

Kljub vsem pripombam je oče vztrajal pri svojem. Tudi mama se je vdala v usodo. Seveda je šla z nami.

Vse bi bilo torej v redu, če ...

Če ... če ne bi nekega dne iz Holandije prišla teta. Prinesla mi je veliko punčko z dolgimi lasmi. To je bilo za tisti čas, vsaj za mene, nekaj čudovitega. Bila sem tako navdušena nad punčko Ano, da sem se Triglavu odpovedala. Si predstavljate, kako me je oče pogledal, ko sem mu rekla, da ne morem na Triglav? Ja, zakaj pa ne? Zato, ker Ane vendar ne morem pustiti same doma, kdo jo bo pa previjal in hranil, kdo jo bo vozil na sprehod? Ne, ne! Zdaj res ne morem na Triglav. Bom šla kdaj drugič. Oče je bil razočaran. Ni mogel razumeti, da mi pomeni gumasta punčka več kakor pa »njegov« veličastni Triglav. Toda kaj hočete, takšni so otroci. In kaj mislite, kakšen je bil konec? Oče je vztrajal pri svojem, jaz pri svojem (ne vem kako glasno se že nisem upala upirati, ko pa sem bila še taka smrklja). Ljudje pravijo, da se dva pametna človeka vedno lahko sporazumeta. In tako sva se tudi midva z očetom. (Pri tem je bil pameten on, jaz pa popustljivaj!) Ostalo je pri tem, da grem na Triglav, toda punčka gre zraven! Imeniten kompromis, ne? Ne vprašajte, kolikokrat si ga je oče očital! Hotela sem jo imeti vedno pri sebi. Toda če človek leze na Triglav, ne

---

Zmernost in mera je tudi vrednota, ne nazadnje v alpinizmu. Ta mera nagiblje človeka, da se nad steno ne spravi z vsemi sredstvi, ki jih tehnika zmore. In tehnika zmore danes vsako steno, vsako goro. Med predorom in svedranjem je samo kvantitativni razloček. Noben človek ne gre plezat nag, temveč opremljen. V opremi je velik razpon. Ni vse dovoljeno in ne vsakomur. Med prostim plezanjem in plezanjem z vso moderno tehniko je velik prostor, v katerem je nekje meja, ki jo odreja spoštovanje do gore. Električni sveder v rokah plezalca — to je nezmernost, to je nekaj takega kakor vera tehnike, da lahko premaga vsako oviro. Tudi pri velikih tehničnih delih v gorah je veliko nevarnega dela! Plezalec, ki šteje električni sveder za plezalski rekvizit, naj se vdinja pri nevarnih gradbenih delih v gorah, plezanje pa naj pusti pri miru. Stališče Ruedija Schatza je ostro, vendar premišljeno. Tudi sprinter ne poseže po biciklu, da bi izboljšal rezultat, kaj šele po motociklu.

T. O.

SPOTOMA ŠE STENO POLNOCNEGA SONCA

Ta Messnerjeva zgodba je že skoraj pozabljena, saj se bo kmalu izteklo tretje leto, odkar jo poznamo. Gre za prvenstveni vzpon jugozahodne stene Mount Mc Kinley (6193 m) 12. 6. 1976. Messner je 2. 6. 1976 naletel na dr. Oswalda Ōlza, na kar sta odpotovala v Talkeetno, 4. 6. 1976 pa sta odletela na jugozahodni ledenik Kahiltna. Tu sta ostala dva dni in prebila skrajno slabo vreme na znanem baznem taborišču v šotoru. Potem sta v 4 dneh prišla v vnožje stene, s seboj pa sta na dveh plastičnih sankah vlekla vso opremo in brašno, vlekla čez ledenik Kahiltna in West Buttress vse do višine 4200 m. Sani sta pustila pod Windy Corner. Njuna smer v jugozahodni steni teče med Cassinovo smerjo v južni steni (desno) in zahodni grebenom (levo). Zahodni greben je danes običajna pot. Jugozahodna stena je visoka ca. 1800 m. Messner

more spotoma pestovati še punčko. In tako se je morala preseliti na očetov nahrbtnik, da sem jo lahko vsak čas vsaj videla! Napočil je dan odhoda. V ranem avgustovskem jutru, bolje rečeno ponoči, kajti ura je bila res tri zjutraj, na nebu so bile še zvezde, smo se vsi člani naše velike družine, razen Maksa in Erne, odpravili na pot. Polni pričakovanja smo hiteli po prašni makadamski cesti na postajo in ujeli vlak. Za nami so ostajala mesta in kraji. Za sabo smo pustili Ormož, Celje, Ljubljano, Kranj... Mojštrana! Vrata, Aljažev dom! Spominjam se, da je bil lep večer in da mi je oče pokazal Triglav. Jutri zlezemo nanj! Zdel se mi je tako zelo visok in tako daleč. Naslednje jutro še nisimo dolgo hodili, ko sem že vprašala: »Ali je še daleč?« Šele začeli smo, pa že sprašujem, če je še daleč. Poti na Triglav se ne spominjam več dobro. Ostali so mi le še nekateri utrinki... Ko smo prišli na nevarnejšo pot, me je oče navezal na vrh. Ali bom zmogla? Vzdržala sem vse, ves čas na svojih nogah, razen snežišča pod vrhom Triglava. Ker sem imela še kratke noge, sneg pa se je silno udiral, me je moral oče čez snežišče prenesti. Na Kredarici sem dobila nekakšno višinsko bolezen. Pa je tudi to prešlo in končno sem le stala na vrhu Triglava. Bil je čudovit dan, razgled enkrat. Spominjam se široke bele črte v daljavi. Oče mi je rekel, da je tam morje. Na vrhu Triglava smo srečali skupino planincev. Med njimi je bil tudi prof. Medakovič iz Beograda. Zelo se je čudil, ko je zvedel, da sem prišla sama na Triglav, ne da bi me kdo nosil. Velika zanimivost je bila tudi moja punčka, ki je tudi srečno prestala to naporno pot. Prof. Medakovič nas je fotografiral. Čez kakšen mesec je hkrati s fotografijo prispel tudi majhen paket. V njem sta bili fantek in punčka s pripisom, da bom tadva lažje nosila v planine kot mojo veliko punčko.

S Triglava smo po mulatjeri odšli na Dolič. Ta pa mi je ostal v zelo slabem spominu. Zakaj? Tam smo dobili za kosilo paradizničkovo juho, ki je nikoli nisem marala. Žalostno pravzaprav, da ti zaradi take malenkosti ostane kraj v slabem spominu...

Če na koncu pomislim, kakšno je torej bilo moje prvo srečanje s Triglavom, moram žal priznati, da mi ni ostalo kaj dosti v spominu. Za moja leta je bilo prenaporno.

Ko smo prišli domov, me je oče vprašal, če bom še šla kdaj na Triglav. »Nikdar več!« sem kategorično odbila. To je bilo veliko razočaranje za očeta, ki je tako ljubil planine in je seveda želel, da bi jih ljubili tudi mi.

Pa sem še šla. Ne samo enkrat in ne samo na Triglav. Vsakič sem Triglav doživela drugače. Nikoli več pa nisem imela tako čudovitega razgleda kot prvič.

Kako zdaj mislim o vsem tem? Da je 5-leten otrok še premajhen za vzpon na Triglav, je jasno. Pa če so priprave še tako temeljite, vtisi sčasoma zbledijo, doživetja se pozabijo, vse skupaj se pogrezne v meglice naše zavesti, ostane le dejstvo: »Pet let si bila stara, ko si z nami prišla na Triglav.«

---

in Ōlz sta tudi sestopila po njej. Ker sta stopila na vrh opolnoči, sta smer krstila za »steno polnočnega sonca« in Messner je to močno sonce tudi imenitno ujel v svojo fotokamero.

V »Mittellungen DAV« 1/77 je Messner zapisal nekaj osebnih vtisov. Navedimo jih v kratkem: Skoraj 10 ur sva ležla čez 1800 m visoki bok, pomanjkanje kisika je trlo telo. Sonce že ni imelo nobene moči, videla sva le njegov odsev v zahodnih prepadih Mt. Hunter. Z brade dr. Ōlza so visele za prst dolge ledeno sveče. Nisva smela počivati, zamujanje bi pomenilo smrt. Če sem hotel zadrgniti vrhnje hlače, so mi prsti ledeneli, če sva duškala 5 minut, je šinil mraz skozi gamaše, »trojne« čevlje in nogavice vse do mojih amputiranih prstov. Tudi če sva počivala, sva ves čas »migala« z rokami in nogami, da bi se ne shladila. — 30° C, 6000 m visoko, res je bilo nevarno, da naju mraz uniči.

Po pravici trdijo, da je Mt. Mc Kinley najbolj neusmiljena gora na svetu. Ura je bila enajst, opolnoči bo še bolj mraz. Prosojna luč polnočnega sonca, ožarjena z bakrenastimi barvami, je sijala nad vrhom, grape in krnice je napolnila senca iz mlečne sinjine. Bila sva sama, vrh gore se nama je primikal, bil je videti kot rdečkasto vijolična steklena kupola. Jo bova dosegla, preden sonce zaide?

Počasi so strmine okoli naju temnele v vijoličasti mrak, severni vrh gore si je nadel nočni modrikasti plašč, na zahodu sva videla mračen oblačni zid, nad njim umazano rdeče nebo — sonce je tonilo v njem, naju dva pa je oklenil ledeno trdi, mrtvi svet. K sreči ni bil težak. Na vrhu sva stala le nekaj minut. Čutila sva se kakor tujca v tuji polarni noči, kakor da stojiva na daljni, zaledeneli zvezdi. Po preteku ene ure je sonce spet vzšlo, belo in mrzlo, kot da bi skočilo iz ledenega morja, pomlajeno, ohlajeno. To doživetje je presekalo čas v dva dela.

Po isti poti sva sestopila: na južni strani Mt. Mc Kinleya sva zagledala mesec, bil je majhen in svetel, kakor nekakšna luknja v nebesu. Z obrazom proti steni sva plezala

PRVIČ NA POLIŠKEM ŠPIKU

Dr. JOŽE ANDLOVIC

V letu 1956 smo v obmejnem pasu dobili propustnice. Ker se tiste čase pri nas še marsikaj ni dobilo, je bila njihova uporaba v začetku skoraj izključno potrošniška. Verjetno sem bil med prvimi, ki sem jo uporabil v turistične namene.

Ko sem v gimnazijskih letih prebiral planinsko literaturo in bral v Kugyju o osvajanju mogočne gore pa o Pesamosci in Ojcingerju, sem si zaželel priti tja gor. Nekega avgustovskega dne sem se potegnil s popoldanskim avtobusom čez Predel in edini izstopil na križišču pri Rabeljskem jezeru. Kažipot mi je obetal 16 km hoje do Neveje. Rad imam planinske steze, plezanje, pa tudi »mulatjere«, ceste pa ne čislam preveč. Vendar ni bilo nobene izbire in zato sem urno zastavil korake po takrat hudo izdelani makadamski cesti. Na jezero so že legale večerne sence, v grmovju so s oglašali ptiči, sicer pa je »šepetala tišina«. Po nekaj prehojenih kilometrih sem v mraku zaslišal brnenje avtomobilskega motorja. Avtostop takrat še ni bil v navadi. Pa tudi v poštev ne bi bil prišel, saj je ropotal vojaški kamion. Zaprašil se je mimo z dolgo vlečko prahu. Od nekod so se navlekli oblaki in naglo se je pričelo mračiti. Cesta se je močnejše uprla in še pred nočjo sem zagledal v bregu serpentine. Ko sem prišel do vzočja, kjer so se pričenjali ovinki, sem opazil bližnjico na desni strani in jo ubral po njej. Na smreki je bila tabla, kaj piše, pa ni bilo več možno razbrati. Šel sem že kakšnih dvajset metrov naprej, pa sem se le odločil, da vzamem baterijo iz nahrbtnika. Skoraj gotovo piše, koliko hoda je do koč, pa tudi prepričati se je treba, če je pot prava. Vrnil sem se in posvetil na tablo: Attenzione, campo minato! (pozor, minsko polje!) Splačalo se je posvetiti! Ognil sem se neusojeni poslednji bližnjici in jo urezal lepo po cesti. Nekje v bregu se je skozi temo slišalo blejanje ovc in pasji lajež. Prišel sem do pastirske bajte, vendar razen drobnice ni bilo nobene žive duše, da bi jo bil povprašal za pot. Vedno pogostejša bliskavica je osvetljevala cesto skozi temačni gozd. Večerno tišino je zamenjalo oddaljeno grmenje in pliš vetra skozi vrhove smrek. Prisopil sem na vrh klanca. Malo me je zmedlo, ker sem pričakoval, da je koča na sedlu. Šel sem malo naprej po cesti, nato pa se vrnil na najvišjo točko. Od tu se je desno v hrib izgubljal v temo kolovoz. Šaril sem ob vejnatih ogradi, meneč, da je to zasilna obora za drobnico. Odločil sem se, da prespim kar na mahu pod košato smreko. Prej pritajeno grmenje pa se je medtem približalo in deževne kaplje so me pregnale. Dež je lil, bliskalo se je, jaz pa sem rinil po cesti ne vedoč kam. Kmalu sem zaslišal pasji lajež, malo dalje se je zasvetila luč. Spustil sem se po bregu in prišel do

---

navzdol, zdelo se nama je neskončno dolgo, vse do granitnih stebrov sredi stene, nato po njih navzdol vse do žlebu, ki se zoži v ozko grlo, in skozenj do krajne počli, kjer sva našla svoje smuč, zataknjene v sneg. Do najinega šotora v Windy Cornerju ni bilo daleč. Sonce je obsijalo vrh lepe Mount Foraker, ko sva na smrt utrujena zaspala. Nato sva en dan počivala, na kar sva s smučmi in sanmi v štirih urah dosegla jugozahodni ledenik Kahiltna. Štiri ure navzdol, v breg sva tu gazila štiri dni. Slavni ledeniški pilot Cliff Hudson naju je naložil na »Cessno« in poleteli smo mimo granitnih sten — kakšen izziv za prihodnost! — čez tundro v normalno življenje. Vse skupaj je trajalo 10 dni, dr. Ōlz se je vrnil na delo na Vanderbiltovi univerzi v Nashvillu Tennessee, jaz pa sem nadaljeval svojo pot — iz Japonske domov. (Poročali smo o tem, da je bil Messner povabljen na Japonsko in da je tam predaval o svojih vzponih). Ta desetdnevni »izlet« me ni samo odžejal z najvišjo goro Severne Amerike, zbudil je v meni tudi tisoč novih želja, pravi Messner.

T. O.

OD HUASCARANA DO AUSANGATE

Med visokimi gorstvi zunaj Evrope spadajo Perujski Andi med najprikladnejše. Dostop do sten je največkrat lahek in hiter; višina — pod 7000 m — ne terja kisikovih aparatov; administrativni predpisi niso strogi; klima je več mesecev znosna, poleg tega pa »morje« mikavnih vrhov, visokih nad 5500 m.

Cordillera Blanca in Cordillera Huayhuash sta obe enako privlačni, saj skrivata še mnoge neodkrite cilje, stene in prehode. Ne samo za alpiniste vseh stopenj, tudi za turiste. Le dolina Llanganuco v vzočju Huascarana je toliko obiskana, da je izgubila svoj čar. V Cordilleri Blanci je famozna gora Alparamayo (5947 m), morda ima najlepše

konjske staje. Očitno je bilo, da gre za vojaške konje. Nikjer kakega človeškega bitja. Kar hitro sem jo pobral stran in naprej po cesti. Saj bi me bili lahko osumili vohunstva. Cesta se je spuščala, to pa mi ni šlo v račun. Zaslíšal sem klice in govorjenje v daljavi in končno stal pred kar mogočnim poslopjem »Rifugio divisione Julia«. V gostinskih prostorih je bilo živahno kot v panju, gostje pa le vojaki — alpinisti. Ali sem zašel v vojaško kantino? Ko sem previdno gasil žejo s pivom, jo primaha k meni že malo okajen vojak, me prijateljsko potrepnja po plečih in vpraša zakaj ga »per amor di Dio« nisem preje ustavil, ko me je prehitel s kamionom, »bi bil lahko že zdravnej v koči«. V dostojni italijanščini (več kot v šoli sem se je naučil kot internanec v Gonarsu in na zdravljenju v Barletti kot ranjen partizan) sem mu odgovoril, da se nisem upal. Zdelo se mi je, da ni dovoljeno ustavljati vojaških vozil. Pa je malomarno odmahnil z roko: »Pa kaj se sekiraš!« — Oskrbnik mi je odredil ležišče v nezasedeni sobici in navzlic hrupu v spodnjih prostorih sem kar brž zaspal. Čez čas so me zbudili klici na hodniku: »Dottore! Dottore!«, da sem v polsnu zmedeno vstal in šel proti vratom. Pa sem medtem pomislil, da klicanje ne velja meni, ampak vojaškemu zdravniku. Z jutranjim svitom sem zapustil kočjo in jo naglo ubiral po kolovozu na planino Pecol. Vreme se je ponoči zvedrilo, še meglice so kopnele v vzhajajočem soncu. Rožnato je zasijalo ostenje širokoplečnega Montaža, pa kaninske rajde onkraj doline, iz Reklanice pa so vrele meglice iz globokega kotla in se topile. Koncert številnih kravjih zvoncev me je spremljal po širnih pašnikih, pod melišči in široko skalno grmado Poliškega Špika in sosedov. Privoščil sem si udoben počitek na mehki travni preprogi med dišečimi murkami. Potešil sem lakoto, ki me je popadla. Ježa bi pohrustal. Še predno zavije stezka z melišča v skalovje, me je nekaj zvalilo po travnati strmini na škrbino »Forca dei Distels«. Verjetno me je gnala želja čimprej pogledat tja čez v Dunjo in Kanalsko dolino. Dosegel sem rob grebena na škrbini in onstran pod menoj je zazevala neznanska globina, še zavita v mrak. Morda je sama igra svetlobe in sonce: na tej strani blaga, žametno zelena, obsijana brežina, na drugi pa skoraj črna — temačna grapa, iz njenega dna pa vro skrivnostne meglice? V teh jutranjih urah je ta kontrast tako poudaril divjost razdrapano globeli, da sem se ulegel in tako v trdnjšem položaju zrl v globino. Čeprav sem imel za seboj že vrsto plezalnih vzponov in bil vajen izpostavljenosti in globine, je tisti pogled v divje razdrapano globel učinkoval pošastno. Po melišču sem dosegel stezico v skalovju. Naglo sem se vzpenjal, da bi čimprej dosegel še oni greben. Prevzet nad veličastno globino Zajzere in lepoto ostentij v Višu in pri sosedih sem precej časa stal na mestu, kjer sem dosegel greben. Pot proti vrhu se mi je zdela malce dolga. Hodil sem tod prvič in sam. Končno sem na vrhu zmotil spokojno tišino gorske samote. Dolgo časa sem užival veličastni razgled, prav prijazno me je sprejel poglavar Zahodnih Julijcev. Razveselilo me je, ko sem med vpisanimi v knjigi odkril tudi nekaj poznanih imen. Ko sem se vračal po grebenu,

---

oblike na svetu. Severni greben je leta 1951 preplezala francosko-belgijska naveza, južno steno so leta 1975 preplezali Italijani, leta 1977 pa je doživela solo vzpon.

Perujski Andi so idealen svet za lahke in mobilne ekspedicije: višine vrhov so zmerna, višina sten prav takšna, alpinisti jih lahko preplezajo, bodisi da imajo s seboj »lahki tabor« ali če si uredijo bivak pod steno. Tudi objektivne nevarnosti niso prehude. Pač pa perujski Andi terjajo od alpinista vrhunsko fizično kondicijo, solidno privajenost na klimo in tudi naglico, kajti vsaka nezgoda utegne biti dramatična: V bližini ni helikopterja. Svetujejo, naj tu nastopata le po dve navezi skupaj. Mamutske ekspedicije so nesmiselne, v pošteve pridejo male odprave, ki jih ni težko organizirati, predvsem pa so cenejše. Možni so tudi številni mikavni vzponi, ki so jim kos tudi skromnejši asi. Na razpolago so tudi »mulatiere« na višinah, s katerih si turisti lahko ogledajo glavne lepoticke Bele Cordillere.

Evropski alpinisti so razmeroma kmalu ugotovili vse te ugodnosti. Nanje je že pred 100 leti opozoril Whymper, ki je leta 1879 raziskoval lepi vulkan Čimborazo. Ta sicer ne spada k Perujskim Andom, je pa Whymper z njim opozoril na gore Južne Amerike. Pravi jo, a tudi dvomijo, da je leta 1908 Anna Peck s švicarskima vodnikoma R. Taugwalderjem in G. zum Taugwald dosegla severni vrh Huascarana.

Pravo raziskovanje Bele Cordillere se je začelo šele leta 1932, ko sta prišla avstrijska alpinista Hans Kinzl in Erwin Schneider. V letu 1932, 1936 in 1939 sta se povzpela na glavne vrhove te skupine in tudi na Huascarana, 6768 m. Vsekakor lep uspeh, dosežen s takratno tehniko, skoro zgolj alpsko. V treh ekspedicijah so »obrali« 15 vrhov nad 6000 m.

Drugi andski masivi pred drugo svetovno vojno skoro niso prišli na vrsto, le E. Schneider je naredil kratek skok v Cordillero de Huayhuash.

Po vojni so prvi prišli v Cordillero Blanco Švicarji, za njimi še drugi in vsi so najprej posegli po šesttisočakah. Francozi so prišli sem leta 1951 z Belgijci in prišli na Alpamayo

sem se še in še ustavljal. Škoda bi bilo kar drveti nazaj v dolino v takem veličastno lepem dnevu. Vroče je žgalo potem na južni strani, ko sem hitel čez zadnje skoke, se nato drčal po dolgem melišču in v brnenju čebcl koračil po pašnikih. Sredi popoldneva sem dosegel Nevejo. Čakala me je še zoprna pot po cesti. Kratkočasilo me je odkritje, da je podnevi marsikaj drugačno videti kot v temi. Kar sem prejšnjo noč imel za zasilno ovčjo stajo, je bil bunker v gradnji, zakamufliran z vejami. In še bolj se mi je zdaj zdelo pametno, da nisem tam zraven prenočil. Spotoma sem premišljeval, kako neutrudno je človeštvo v prizadevanju za »mir«, le oblike so malo čudne. V premišljevanju me je zmotil hrup vozila, ki je prihrumelo za menoj. Spet je bil vojaški kamion. V skladu z dognanji prejšnjega večera sem vzdignil roko in šofer je brez obotavljanja ustavil. Vozil je sam. V zahvalo sem mu postregel s škatlico »Morave«. Malo začudeno me je pogledal in vprašal »Lei e Jugoslavo?« — Po pritrdilnem odgovoru se je razvil živahen pogovor. Glavno besedo je imel šofer. Na vse pretege je hvalil Jugoslovane in naše voditelje, Slovence pa še posebej. Sem kar malo podvomil, če res misli, kar govori. Kroglja, ki mi je v bojih pri Žužemberku razbila čeljust, mi je v trajen spomin pustila malo brutalen izraz (čeprav v resnici nisem hudobnega srca) in prizadeval sem si, da bi bil videti kar se da prijazen. Kaj bi ga plašil s svojo fiziognomijo! V Rablju me je povabil na kavo in sladoled. Na koncu sem imel prijeten občutek, da je govoril iz srca.

ČEZ HRIB IN DOL

MATEVŽ PEČELIN

Hoja po gorah nam pobere dosti prostega časa. Pri današnjem načinu življenja nam časa zelo primanjkuje. Na krajše izlete se lahko podamo ob koncu tedna, če nimamo kakih drugih obveznosti. Za daljše pa nam preostane letni dopust, novoletni in prvomajski prazniki.

Leta 1977 sem premišljal nekako takole: »Zakaj bi vedno obiskoval naše znane vrhove, kot sta na primer Grintavec in Triglav, manj znane, a prav tako lepe gore pa bi puščal ob strani! Zakaj bi vedno ubiral ene in iste poti, ko pa je še toliko krajev po naši ljubi deželici, ki jih še nisem obiskal! Nabral si boš nekoliko vzponov na Prisojnik ali

---

(M. Lenoir, Leininger, G. Kogan, J. Jougan). Alpamayo ni ravno visok, je pa zdaj po svetu priznan kot izreden lepoteč s svojo skoraj dovršeno piramido.

Leta 1952 je po vzponu na Fitz Roy prišel na Huantsan (6395) slavni in skromni Lionel Terray. Odkril je solidnost tropskega snega in ga preizkušal v zelo drznih strminah. Isto leto sta Bernard Pierre in Claude Koganova prišla na 6271 m visoki Salcantay.

Leta 1956 se spet pojavi Terray in pride na 6112 m visoki glavni vrh Chacararaju, na 5830 m visoki Taulliraju, na dva vrhova, ki sta se mu uprjala z resnimi tehničnimi težavami. Takih v tem času na višini 5000 niso bili navajeni.

Potem je Terray vodil tri kliente na Salcantay, na Soray (5780 m) in na Nevado Veronica (5894) v drugih cordillerskih področjih.

Leta 1962: Spet sijajni Terray in spet na Chacararaju, to pot na vzhodni vrh, ki je težji od glavnega.

V letu 1966, 1972 in 1973 so Francozi prišli na Huascaran (6654) s treh strani: Po severni steni R. Paragot, po severovzhodnem grebenu J. Fréhel in L. Audoubert in po severozahodni smeri (M. Barrard).

Leta 1974 so Francozi preplezali zahodni greben zahodnega Huandoya (6160 m), potem ko so tu odpovedali mnogi alpinisti drugih narodov. Potem so v istem letu preplezali še severovzhodno teno severnega Huandoya (6160 m) in še en greben Huantjana (6395). Leta 1976 je René Desmairis prvi preplezal južno steno Huandoya (6160 m).

V letu 1977 so Francozi poslali v Peru kar štiri ekspedicije: Audoubertovo v Salcantay, Mullerjevo v Huayhuash, moštvo iz Toulouse v Chopicalqui (6354 m).

Poleg Francozov pa so v iste masive zahajale v teh letih tudi ekspedicije drugih narodov. Francozi pa so nedvomno zelo zaslužni za razvoj andinizma, na prvem mestu nedvomno Lionel Terray že zaradi svojih drznih zamisli in elegantnih vzponov.

Bregoš, Kojca pa ti bo ostala neznan. Zakaj pa ne bi za spremembo stopil v bolj odročne in neznane kraje, namesto da bi romal po triglavskem pogorju?

Za pohod sem pridobil prijatelja. Zmenila sva se takole: Na pohodu se ne bova držala nobenega načrta, smer bova izbirala kar sproti. Po možnosti naj bi se ogibala že poznanih in markiranih poti. Tudi ciljev si vnaprej ne bova postavljala, prehodila pa naj bi vsak dan toliko poti, kolikor se nama bo pač zljubilo. Skratka, to naj bi bil pohod »kevtridni«, brez načrtov in obveznosti. Hotela sva biti sproščena.

Tako naju je neko poletno jutro našlo na strmi hribovski cesti, ki drži iz Cekna proti Zakrižu. Vreme je bilo tako, da bi se človek zjokal. Ali bova v kratkem dobila vodo za vrat? Sicer pa to za naju ne bi bilo tako strašno, saj je bila vas že blizu, pa tudi senikov je po cerkljanskem bregovju na pretek.

Slaba cesta — uboga pločevina, ki se znajde na njej — se je vila strmo v breg, midva pa sva bila otovorjena kot vojaške mule. Zato ni čudno, če nama je začelo kapljati od nosu in brade. Kmalu sva vsa prepotena prikrevsala v Zakriž, razprostrt po strmih robovih sredi položnejših bregov. Človek, ki se je v davlni naselil tukaj, je znal ceniti zemljo. Hiše si je postavil na robove, grbine in strmine zato, da mu je ostala ravna in plodna zemlja za obdelovanje. To je značilno za večino tolminskih vasi. Danes pa menda delamo ravno obratno. Pozldavamo tudi najboljše njive in travnike. Sredi vasi je v korito veselo žuborel curek vode. Človek je pač tak: Čeprav ve, da mu razgretemu hladna voda lahko škoduje, se ne more upreti skušnjavi. Jaz se v takih primerih tolažim s pregovorom, da je za zdravega človeka vse zdravo.

Nad vasjo se je cesta položila. Kmalu sva bila sredi vasi Jesenice. Pod vasjo stoji mogočen hrastov steber, na katerem so izklesani prizori iz partizanskega življenja. To je spomenik skoraj stotim partizanom, ki so jih Nemci v zadnji ofenzivi zajeli na Poreznu, privedli v Jesenice in jih postrelili. Domačin nama je pokazal kraj, kjer se je dogodil ta gnusni zločin nemškega okupatorja.

Prijatelj je menil, da ima ceste dovolj, zato sva jo mahnila skozi vas navzgor. Na prelazu nad njo sva pričela preudarjati: »Kam pa zdaj?« Pod nama se je v megli izgubljala Baška grapa, na levi pa so kipele strmine Kojce. Ker sva ugotovila, da nobeden izmed naju še ni stopil na njeno teme, sva se odločila zanjo. Razdrapan kolovoz naju je držal skozi gozdove in mimo samotnih senožeti. Tu sva naletela na kosca. Prijatelj se je pošalil: »Oča, pokosili jo boste travico, pokosili. Kdo jo bo pa posušil? Jo boste znosili domov na peč?« Možakar se je široko zasmel in mu vrnil: »Če jaz kaj vem, se boš tudi ti še danes sušil za pečjo. Samo na Kojci je nimajo.«

Koščeva napoved se je zelo hitro uresničila. Komaj sva se izmotala iz bukovja na senožeti, ki ležijo na zgornjih pobočjih Kojce, je pričelo rahlo pršeti. Na vrhu sva opazila košato bukovo hosto. Kot gams na begu je prijatelj stekel čez trate in se izgubil med drevjem.

Lahko njemu! Suh je kot trlica, dolg pa kot fižolovka. Ko sem v bukovje prisopihal tudi sam, je pod staro krivenčasto bukvijo že plapolal ogenj. Bukev je bila gosta streha. Vseeno pa sva za vsak primer iz dveh šotorskih kril in nekaj palic takoj napravila stroho. Tam nekje nad Baško grapo je votlo zagrmelo, potem pa se je vllilo kot iz škala. Krošnja nad nama ni vzdržala silnega naliva, debele kaplje so začele bobnati po platneni strehi. Na srečo pa se je grmenje oddaljilo tja proti Poreznu, čeprav naliv ni ponehal. Če bi namreč začela sekati strela, bi morala v najhujšem dežju zapustiti svoje zatočišče. Mogočne razklane bukve so bile dovolj zgovorne priče, da se v neurju ni dobro zadrževati na vrhu Kojce. Če bi treščilo v bukev, pod katero sva vedrila, bi od naju ostali samo ocvirki. Plamen je počasi lizal debele bukove panje, po platneni strehi pa so bobnale deževne kaplje. Končno sva oba zadremala. Koliko časa sva vlekla dreto, ne vem. Ko sva se zbudila, ni bilo o neurju ne duha ne sluha. Po dolinah so se še vlačile megle, vsa pokrajina se je kopala v soncu. Urno sva pospravila najino kramo, pogasila že pojemajoči ogenj in jo odkurila naprej. Vrh Kojce pravzaprav sestavlja dolg greben, ki se vleče tja proti Baški grapi. Po grebenu je raztresenih več bukovih gajev, sicer pa je ves v senožetih. Sevoda jih nihče več ne kosi. Pisatelj France Bevk, ki je svojo mladost preživel v vnožju Kojce, je to goro večkrat omenjal v svojih povestih.

Joj, kakšni so bili razgledi z grebena po tolminski deželi, ko je prenehala nevihta in je bilo nebo umito kot ribje oko! Samé strmine, dvije gorovje, razdrapan grape, globoke doline... Nenadoma se je greben, po katerem sva hodila, končal, pred nama je zazijala praznina. Strmine so se poganjale vse tja dol do rečice Bače. Oh, kaka lepa dolina! Bila sva na edinstvenem razgledišču!

Spustila sva se navzdol, hoja je bila kar naporena zaradi visoke trave in bujnega grmovja, skozi katerega sva se morala prebijati. Tudi strmina je bila taka, da bi si še gams navezal dereze. Nižje doli sva naletela na žensko, ki naju je nekam jezno in sumljivo opazovala. Takoj nama je postalo jasno zakaj. Ženska je namreč nabirala gobe in je za gobarja imela tudi naju. Ker sva se potikala po njenem revirju, sta jo zgrabila jeza in zavist. Še potem, ko ji je prijatelj pojasnil, da ne nabirava gob, je z očmi prebadala najine nahrbtnike, kot bi hotela reči:

»Kujona grda, meni že ne bosta lagalal Kaj pa potem stikata po tem bregovju, če ne za gobami?«

Ker naju je ženska s svojim vedenjem opozorila, da v okolici rastejo gobe, sva mimogrede še midva sem ter tja pretaknila kak grm. Res je prijatelj kmalu imel v klobuku pet lepih jurčkov. Jaz bi gobo našel samo, če bi se ob njo spotaknil, pa še to le, če bi z nosom padel nanjo.

Kmalu sva dosegla prvo hišo v bregu nad Bačo. Tu sva Jurčke podarila stari ženici. Od hudega naliva naraslo Bačo sva prečkala po visečem mostu. Ko sva se na drugi strani po strmi stezi povzpela na cesto, se je od nekod v naju zaprašil velik volčjak. Že je kazalo, da nama bo pošteno pomeril hlače, pa se je vse srečno izteklo po prijateljevi zaslugi, ki se je z mrcino v hipu spoprijateljil. Kako mu je to uspelo, še danes ne vem. Medtem ko je božal in ogovarjal volkodlaka, sem jo jaz na vso moč pocedil naprej in premišljeval o pregovoru, da vrana vrani ne izkljuje oči. Zaradi mojega sramotnega pobega sem moral preslišati marsikakšno zbadljivo.

V Koritnici sva zavila desno v ozko dolino, po kateri žubori potok z istim imenom. Potok se preblja po dnu grape, na svoji poti pa dela nešteto tolmunov, slapov in brzic. Cesta, ki je speljana po dolini, je vsekana zdaj v živo skalo, zdaj v strmo pobočje, vije se visoko v bregove nad potokom, da se potem zopet spusti do njega. Na nekem mestu se dolina zoži v pravo deber, ki jo cesta premaga z visoko obokanim mostom.

Kmalu za mostom se nama je pripeljala nasproti stara pločevina in se ustavila. Iz nje sta pogledala dva rdečenosa možaka, ki se jima je takoj videlo, da sta se ga neke pošteno nabrala. Po kratkem pogovoru sta naju na vsak način hotela naložiti v škatlo in odpeljati v Rut. Šele ko Jima je prijatelj razložil, da sva planinca in da raje hodiva peš, sta se odpeljala naprej. Prijatelj pa je izjavil: »Vem, da bo tudi mene enkrat pobralo, ampak, če se bo dalo, bi rad videl, da se to zgodi kje bliže doma. V tej grapi že ne mislim pustiti svojih kosti, ne mika me še, da bi si ogledal oni svet!«

Cesta se je vila po dolini zmerom višje, naposled zapustila potok globoko pod seboj in se pognala v strmino. Cesta pa je za hojo prav tako slaba kakor voda za v čevlje. Zabije ti noge, tja gor do pazduhe jih čutiš. Zato ni čudno, če sem malo pod vasjo Rut sedel na občestni kamen in vzdihnil: »Če bi prej vedel, da je do vasi še tako daleč, bi vseeno tvegala prevoz s tistima dvema. Morebiti pa nista bila slaba človeka.«

Kmalu nato sva prispela do vasi. Videl sem že kar lepo število gorskih vasi, vendar pa med njimi tako lepih, kot je Rut, ni bilo. Zamislite si na vse strani obupne skalne strmine, vrh njih pa se pred vami nenadoma odpre položno, lepo obdelano polje. Zelene njive krompirja se mešajo z zlatom žitnega klasja. Na levi strani polja gruča hiš, obdanih s sadnim drevjem in stisnjenih na robove pod strmim hrbtom, ki se vleče nad vasjo. Nad poljem položne senožeti, po njih posejani seniki. Ob senikih kot sveča ravni svetlozeleni macesni. Senožeti postajajo vedno bolj strme, dokler ne preidejo v črno lesovje. Gozdovi segajo tja gor v višine, kjer raste samo še ruševje in kak vliarnik. Nad vsem tem pa se pno v nebo beli skalni vrhovi Rodice in njenih sosed.

Dokler sva hodila po temni, globoki grapi, sploh nisva pričakovala, da se bo nama na koncu poti pred očmi razgrnila taka lepota. Vas so že pokrivala večerne sence, gore nad njo pa so rdele v večernem soncu.

Samosvoje življenje je pred stoletji živela ta vas. Visoko v hribih so bili ljudje odrezani od sveta, odvisni samo od svojih pridnih rok, ki so leto za letom iztiskale iz skope zemlje vse, kar so potrebovali za življenje. Bavili so se s poljedelstvom, planšarstvom, po gozdovih so drvarili, kuhali oglje... Morda so bili srečni v tej samoti. Živeli so svoje, svobodno življenje, svet se zanje ni menil. Svetovne stiske in pretresi so šli mimo njih. Če je bila letina za silo, jima ni trda predla. Seveda pa oblast nanje ni pozabila, oblast je pomislila na svoje podložnike takrat, ko je bilo treba dajati. Po razdrapanem kolovozu, ki je povezoval vas z dolino, so morali z volovskimi vpregami več ur tovoriti desetino in druge dajatve, ki jih je zahteval graščak. Po zlatnike in srebnike pa je tako ali tako pošiljal kar svojega birača in tako prihranil vrlim vaščanom pot. Ko pa je takšno graščinsko izžemanje preseгло vse mere, je zavrelo tudi v Rutu. Polnoštevilno so se udeležili znanega tolminskega upora, ki pa ni ponesel luč upora samo po tolminski deželi, ampak je bruhnil daleč čez njene meje.

Sedanji čas gorskim vasesm ni ravno naklonjen. Ljudje odhajajo za boljšim kosom kruha v dolino. To se pozna tudi v Rutu. Med tednom je vas skoraj prazna. Delavci in študentje se odpravijo v dolino v začetku tedna, vračajo pa se šele v soboto. Še sreča, da imajo poleti med največjim kmečkim delom delavci dopuste, študentje pa počitnice.

Pri prvih hišah sva naletela na možaka in prijatelj ga je vprašal:

»Kje pa je pri vas tista hiša, kamor hodijo žene iskat svoje može?«

Možak je vprašanje razumel in nama pokazal vaško krčmo.

Tamkaj sva se po dolgi poti podprla z jedačo in pijačo, prijatelj seveda bolj s pijačo kot z jedačo. Ko sva stopila iz prijazne krčme, je bila zunaj že trda tema. Zagrizla sva se navzgor in kmalu nad vasjo naletela na velik vezan kozolec. Takrat sva bila s pri-

jateljem enakih misli; napadla sva kozolec in ga tudi zavzela po strmi lestvi. Izbrala sva vsak svoje ležišče in se zarila v dišeče seno. Kdor se pritožuje zaradi nespečnosti, mu dam dober recept: Pošači naj od jutra do mraka, čez hrib in dol, zvečer pa naj se vrže na kup pravkar posušenega sena. Če ne bo spal kot zaklano tele, potem mu ni tem svetu ni pomoči.

Vendar pa najin počitek ni trajal dolgo. Komaj sem se pogreznil v tisto prijetno dre-mavico, ko se stvari okoli sebe komaj še zavedaš in si že na pragu trdnega sna, me je vrgel pokonci strašen, nečloveški krik. Ko sem planil na noge, pa sem pozabil, da sem ležišče izbral pod strešnim tramom. Uh! Zopet je tih in topel poletni večer preparalo volčje tuljenje, tokrat iz mojega grla, jaz pa sem se seveda z buško na čelu znašel spet na svojem ležišču. In kaj je bilo? Kdo drugi pa naj bi imel svoje prste vmes, če ne moj prijatelj. Ležišče si je namreč izbral prav na odprtini, ki je zijala v lesenem podu in je bila pokrita s plastjo sena. Preden je zaspal, se je nekajkrat preobrnil, da bi bolje namestil svoje utrujene kosti. Pri tem pa je plast pod njim popustila, da je s spodnjimi okončinami zdrknil skozi luknjo in na rokah obvisel nad globino. Ko se je po sočnem preklinjanju, ki bi ga bil vesel vsak vozar, le izmotal iz odprtine, se je preselll na varnejše mesto in potem je noč minila dokaj mirno.

Zjutraj sva se izmotala iz sena in se napolila navzgor čez pašnike, kjer se pase ru-tarska živina in se naposled potopila v gozdu. Tu sva naletela na staro vojaško mulatiero, za katero so nama domačini povedali, da drži na vrh Rodce. Nekaj časa sva ji sledila, potem pa sva zavila levo v gozd. Pretikala sva se zdaj skozi staro mogočno bukovje zdaj skozi gosto grmovje. Včasih sva naletela na skrito stezo, ki je pripeljala odnekod iz gozda in držala bogvekam. Sledila sva ji, dokler se ni izgubila ali pa zavila v drugo smer. Včasih sva iz gozda stopila na senožeti, kjer se je sušila pravkar pokošena trava in širila opojen duh. Tu in tam sva naletela na zapuščen senik, parkrat sva slišala potrkavanje kravjih zvoncev. Prečkala sva ničkoliko razdrapanih grap, ki se spuščajo z grebenov tolminskih gora. Nazadnje sva prispela na strmo senožet, vrhu katere je čepel povešen senik. Povzpela sva se k njemu, pa sva videla, da čepi v bregu samo senikova streha. Kje pa so zidovi? Ali je mar streha priletela iz zraka? Da, prav zares je priletela iz zraka! Porušeno zidovje sva namreč našla nekaj deset metrov višje v bregu. Kako silovit je moral biti vihar, ki je pograbil streho in jo po zraku nepoškodovano prenesel na drugo mesto!

Ko sva spet stopila na enega izmed grebenov, ki se spuščajo z glavnega stemena, so pred nama zajajali prepadi. Globoko spodaj se je zajedala v gorovje dolina Kneže. Da bi iskala prehode in se po njih spustila vanjo, nama še na misel ni prišlo. Zato sva zajahala greben in se po njem pričela preblijati navzgor. Naporna je bila ta hoja! Čez skalovje, skozi zakrnelo bukovno grmovje in gosto ruševje sva počasi rila navkreber. Tu in tam sva naletela na gamsjo stečino, kar sva ugotovila po iztrebkih in parkljih, ki so bili vtisnjeni v skopo, črno zemljo. Že pošteno zdelana sva navsezadnje skoraj padla na mulatiero, ki drži po pobočjih tolminskih gora, tam od Črne prsti pa tja do Krna. Ubrala sva jo kar po njej. Pot je še po toliko letih kar dobro ohranjena. Samo na mestih, kjer prečka grape, o njej ni več sledu. Čas, voda, snežni in kamniti plazovi so opravili svoje. Prehod čez take grape ni bil lahak. Zgoraj prepad, spodaj prepad, vmes pa kakih deset metrov strme, gladke, izlizane skale, po kateri je šumela voda.

Pot je zopet prečkala neko grapo, ki pa je bila zatrpna z belim apnenčastim skalovjem in prodrom. Po grapi je veselo žuborel studenček in se pod slapičem umiril v kristalno-čistem tolmunu. Sonce je tako pritisnilo v belo skalovje, da je zrak trepetal nad njim. Ob strani previs, pod njim hladna senca. Skratka, mesto ustvarjeno za počitek. Prijatelj je zagnal nahrbtnik kot berač prazno malho po bregu in se zrušil na rob tolmuna. Bil je z dolgimi požirki, vraga, saj zame ne bo nič ostalo. Odšel sem pod previs v senco in odložil nahrbtnik na trato, posuto z gorskim cvetjem. Pri tem pa je za las manjkalo, da nisem pohodil velikega gada, ki je ležal zvit v svitek med kamenjem. Odskočil sem, kot da bi me oplazila strela. Vedel sem, da mi ne bi bilo pomoči, če bi me v tistih gorah pičil. Ko ga je prijatelj podrezal s cepinom, se je leno odplazil v luknjo, pri tem pa besno sikal z razcepljenim jezikom. Prijatelj je takoj ugotovil: »Dobro, da te ni pičil, saj bi on poginil! Škoda bi bilo lepega gada, pa še zaščiten je. Če bi za to izvedela gorska straža, bi imel sitnost!« No, res je, bolj kot gada, se bojim stru-penega jezika!

Pot naju je vodila zdaj skozi gozdove, zdaj čez goličave, po katerih se je plazilo ruševje in se je rdečil rododendrom. Globoko pod nama se je vila dolina Kneže. Tako sva prispela na Planino v Prodh. Na planini stoji lovska kočja, zraven nje jama z vodo. Na čudovitem mestu leži ta planina. Trate zelené sredi stoletnih gozdov, ki silijo tja gor v Vogel in Šijo. Na taki planini bi človek kar ostal.

Potem se pot zvlja po Žabiškem Kuku. Pozno popoldne sva šele prisopla na planino Razor. Na planini je vrvelo. Pred kočjo so počivali planinci in zbijali šale, pastirji so zganjali skupaj mukajočo živino, po pašnikih je odmevalo potrkavanje kravjih zvoncev. Po kratkem počitku sva zadela nahrbtnike na ramena in jo mahnila čez pašnike v bukov

gozd. Tu sva pod staro krivenčasto bukviyo našla raven prostorček, ves posut s suhim listjem. Kot bi trenil sva iz nekaj vej in dveh šotorskih kril napravila streho, čeprav se je nad nama bočilo jasno poletno nebo. Prevečkrat se je že zgodilo, da so me zvečer uspavale zvezde, zjutraj pa budile deževne kaplje. Med kamenjem je zaplapolal ogenj. Noč se je spustila na zemljo, midva pa sva ležala na mehkem listju in prisluškovala nočnim šumom. Ogenj je pokljal, ko je lizal suhe bukove panje, v krošnjah je šelestelo listje v rahlem nočnem vetru... Zakaj bi se človek stiskal v prenatrpani koči, ko pa ima cel gozd na razpolago? Zakaj naj bi po celodnevni hoji zvečer moral prenašati hrup, če se lahko zatečeš v tihi gozd?

Tudi tokrat se je izkazalo, da je previdnost zares mati modrosti. Proti jutru, ko se je noč začela komaj opazno umikati dnevnu, je v krošnjah sumljivo zaštropotalo. Ulil se je dež in tako sem se moral tudi sam umakniti pod platneno streho. Zvečer sem si namreč izbral ležišče na planem. Škropilo je, midva pa sva poležavala v listju. Na noge so naju spravili trije koroški planinci, ki so se namenili proti Krnu. Tu sva prekršila najin dogovor, da se bova izogibala markiranim in že znanim potem. Pridružila sva se namreč Koroščem in tako smo se skupaj zaprašili proti planini Kal. Tudi Kal gre po stopinjah drugih planin, ki so raztresene po tolminskih gorah. Kadar pridem tamkaj mimo, vidim leto za letom manj živine. Zadnja zima je celo zrušila pastirski stan, tako da so ga morali preseliti v sosednji hlev.

Malo pred planino Dobrenjščico nas je zopet pričelo prhati. Začel je divjati še veter. V takem vremenu še ležati ni prijetno, kaj šele hoditi po gorah. Spustili smo se po bližnjicah na planino, kjer stoji lovska kočica, prenarejena iz stare vojaške zgradbe. Malo pod kočico, ki je bila seveda zaprta, so ostanki pastirskih stanov, že zdavnaj zrušenih in prerastlih s koprivami. Ker naliva ni bilo konec, smo zlezli med ruševine in iz pločevine napravili zavetišče. Seveda se je naš trud poplačal. Komaj smo namreč končali z delom, je dež prenehal, veter je razgnal megle in oblake, posijalo je sonce. Torej naprej! Globoko pod nami se je vila dolina, po kateri brzi Tolminka. Po dolini so razmetane planine: Osojnica, na Prodih, v Pologu...

Na Prehodcih sva zapustila vrle Korošce, ki so pot proti Krnu nadaljevali kar po slovenski planinski poti. Midva pa sva zavila na drugo stran, se spustila v dolino, kjer se je pasla velika čreda ovac s planine Duplje in kmalu obstala na obali Krnskega jezera. Kadar stojim ob tem jezeru, občudujem njegovo divjo lepoto. To je res dragulj sredi naših gor. V njem se ogledujeta Šmohor in Veliki Lemež.

Počitek na bregu so je kar prilegel. Med gorami je bilo vse tiho, slišati je bilo le rahlo pljuskanje vode ob kamniti breg. Iz daljave se je kdaj pa kdaj začelo zvonkljanje ovčjih zvoncev. Nisem si mogel kaj, da se ne bi sezul in do kolen zabredel v hladno vodo. Utrujenim nogam takšna kopel zelo dobro de. Seveda me je prijatelj pri priči nagnal iz vode, češ, s svojimi nogami pa že ne boš okuževal tako čistega jezera. Med ribe bi utegnili zancsti kako kužno bolezen. Ta strupeni jezik!

Pred odhodom sva še krmila ribice. Ko sem vrgel v jezero drobljanec kruha, je okrog njega kar zavrelo. Z vseh strani navalijo za prst dolge ribe, da jih je okoli kruha kar na gosto. Potem so potiskale kruh po gladini sem ter tja in se steple za vsako mrvico posebej. To so počenjale toliko časa, dokler ves kruh ni izginitil v njihovih žrelčkih.

Potem sva pohitela čez planino Polje vedno višje in višje, dokler se nisva znašla na prevotljenem vrhu Krna. Lepotec tolminskih gora je bil ves obsijan od sonca. Ni se nama mudilo v kočico. Kakšen razgled je s Krna na dolino Soče! Pod nogami se greže strmine tja dol do širnih planin. Pod planinami vasi in prav v dolini sveža hči planin Soča. Na drugi strani pa vrhovi in grebeni, ki zapirajo pogled v Furlansko nižino.

V koči sva zopet našla najine koroške znance. Drugo jutro sva z njimi odšla do sedla med Krnom in Batognico, kjer so oni zavili navzdol proti jezeru, midva pa sva jo urezala čez snežišča in melišča na levo. Tik pod Krnovim vrhom sva dosegla greben, ki se vleče tja proti Bovu. Ko človek hodi po tem grebenu, ima občutek, kot da se je čas zasukal nazaj za desetletja, ko je tod še divjala vojna. Ves greben od Krna pa tja do Golobarja je ena sama utrdba. V živo skalo so vsekani rovi, njihova okna zlijajo proti severovzhodu. Na soški strani grebena povezuje vse te utrdbes še dokaj dobro ohranjena vojaška pot. Tu leži preluknjana čelada, tam zarjavel kramp, malo dalje so raztreseni tučci za naboje ali pa drobci granat... Tu in tam leže med skalami obeljene kosti, za katere ne veš, ali so živalske ali celo človeške.

Greben se je raztezal v nedogled. Za vsakim vrhom, ki štril iz grebena kot zobje na žagi, se je prikazal nov zob. No, eden je bil seveda zadnji. Tu se je greben prevalil strmo navzdol, dokler se ni izgubil v gozdovih pod Golobarjem. Še nekaj strmih skokov, nekaj sva jih preplezala ali pa obšla, in že sva se znašla na zapuščenih lovski stezici, ki naju je pripeljala v Dol. To je res koticček, grapa se konča, po njej teče Slatnica. Tamkaj sva naletela na nekakšne stopnice, za katere nisva vedela, kaj naj bi pomenile. Šele pozneje sva izvedela, da so to ostanki vojaške kapelice.

Preden sva stopila na planino Golobar, sva preplašila velikega gamsa samotarja. Pasel se je, vsak »zeleni brat« bi bil vesel njegovih rogov. Ker pa jih stari kozel doslej še nikomur ni podaril, bodo najbrž še veliko let zaljšali njegovo glavo. Potem sva iz gozda stopila na planino Golobar. Sredi nje stoji spomenik iz starega orožja. Tu je v boju z Italijani padlo čez trideset partizanov. Planina je že dolgo zapuščena. Med vojno so bili stanovi požgani in porušeni, potem pa jih nihče več ni obnavljal.

Malo pod planino, ki je ena najlepših v tolimskih gorah, sva naletela na samotno lovsko kočjo. Na travnatem robu pred njo sva postala in se razgledovala. Pod nogami temna grapa Slatnice, nad njo poraščeni Polovnik, tik pred nosom planina Predolina. Nenadoma so se vrata odprla, iz zamaknjenosti naju je zdramil znan glas: »Ja, kaj pa vidva tukaj? Pokvarila sta mi ves dopust!«

Presenečen sva se obrnila in zijala v lovca Petra iz Čezsoče, ki je s svojim sinom tukaj dopustoval že nekaj dni. Takoj naju je povabil v kočjo na juho in šilce domačega. Da se prijatelj ni branil ne prvega, še manj pa drugega, ni treba posebej poudarjati. Po slovesu od prijaznega Petra in njegovega sina Gorana sva se zakadila navzdol in po slabih dveh urah pridrvela v Bovec. Še tisto popoldne sva nameravala priti v Rombon. Tam bi prenočila, naslednji dan pa udrila v Kaninovo skupino. Vendar pa iz tega ni bilo nič, ker je prijatelj sezul čevlje in na svojih hoduljcih naštel nič več in nič manj kot sedem žuljev. Seveda sem te žulje takoj potipal tudi sam, da sem se prepričal, če so pravi. Sumil sem ga namreč, da se mu ne bi ljubi več. No, ker so žulji bili prav ta pravi, nama ni kazalo drugega, kakor da sva sedla na prvi avtobus in se odpeljala proti Idriji.

Pohod je bil za nama. Z njim nisva opravila kakega enkratnega planinskega dejanja, pač pa sva na svoji poti naletela na marsikak skrit kotiček, ki je mnogim planincem ostal neznan. Spomin na take nepoznane in nepomembne, a prelepe kraje v naših gorah me bo grel še takrat, ko mi bodo gore postale nedosegljive. To pa je tudi nekaj vredno

V REŠEVALNI VREČI Z BIOKOVA

MATEVŽ ŠUŠTAR

Čez pleča in roke in nekje okrog kolen me neusmiljeno žre vrv. Zibljem se v neena-komernem ritmu. Hladno mi je, zelo hladno. Počasi odprem oči in pogledam navzgor. Temne, raztrgane oblake podi viharni spomladanski »jugo« in jih potiska čez široki gorski hrbet.

Visoko nad seboj vidim vrh Vošča, enega biokovskih vrhov. Ima čez 1400 metrov. Visoko je to, saj kipi prav iz morja.

Ob sebi gledam potne obraze in nemirno prestopanje in iskanje stopinj na ozki stezi. Nosači se napejajo, tu in tam nekdo zastoka. Tih, da ga drugi ne bi slišali. Ali pa jaz. Meni je vseeno. Želim si le, da bi že bili izpod stene. Maloprej sem si želel biti v svoji hotelski sobi v Baškem polju, ki se vidi tamle doll proti zahodu. Sedaj si pa le želim biti v bolnišnici.

Ležal bi. Počival. In spal.

Le kdo bi si mislil, da je biti v vreči tako težko. Spominjam se številnih ponesrečenih planincev, ki sem jih davno, pred 30 in več leti, nosil v dolino. Takrat smo bili Mojstrančani in Jeseničani skoraj vsako nedeljo poklicani na pomoč. Šli smo po vseh Julijcih.

Nekoč smo nosili Bučerja. Najprej smo ga potegnili iz Triglavске stene skozi Okno. Trajalo je ves dan. Ob sončnem zahodu smo tisti dan prvič nekaj zataknil. Na rob Stene je oskrbnica s Kredarice prinesla veliko skledo kislega zelja z žganci. Nato smo krenili po robu Stene, pod Zelenim snegom k studenčku pod Begunjskim vrhom. Morila nas je utrujenost. Menjali pa smo se pogosto, saj nas je bilo precej.

Danes jih je pa samo sedem, trije pari so pri vreči, moja prijateljica pa je zadaj, pri glavi. Tudi pri nogah nosita dve ženski. Zares sta korajžni in potrpežljivi, skupaj s fanti vred. Šest jih je Splitčanov, vsi člani GRS PD Mosor, ena pa je Jeseničanka.

Pri vsakem počitku jo slišim, kako me zaskrbljeno kliče. Rad bi jo potolažil, pa ne morem.

Bučer je bil težak. Ne vem, koliko je tehtal, prepričani pa smo bili vsi, da ima precej. Saj smo imeli roke vsi pošteno nategnjene.

Ko so mene spraševali, koliko tehtam, so me tam gori na 1300 metrov nad morjem dajali v vrečo. Boste že zvedeli, ko bomo prišli do ceste, sem dejal.

Zapiram oči in poslušam. Nekdo zopet hoče vedeti, koliko tehtam. Verjetno mu je težko. Ali mu bo res lažje ko bo zvedel, da nosi nekaj čez 90 kilogramov?

Ubogi fantje, saj vdano in požrtvovalno nosijo veliko breme. Pa še nahrbtnike imajo težke. In nikogar ni, ki bi jim pomagal nositi.

Tudi mi smo imeli takrat nahrbtnike, polne vrvi in druge opreme. Ko smo pa nosili vrečo, smo nahrbtnike izročili drugim.

Če se bom srečno izmazal iz te godlje, se bom moral Splitčanom zahvaliti.

Gledam njihove roke. Platneni ročaji se neusmiljeno zajedajo v zapestja. Vidim, kako se vнемajo žulji. Vsi so jih že dobili, na obeh rokah. Koliko jih bo, ko me bodo prinesli do dna.

Pot se spušča v serpentinah po strmi steni navzdol. Zdi se mi, da je neskončno število teh ovinkov. Ni jim konca ne kraja.

Nekdo je predložil zamenjavo ročajev. Ne bodo se spočili, le mesta bodo zamenjali, potem pa hiteli naprej, da bom čim prej v bolnišnici. Počasi me položijo na trdi dalmatinski kamen. Nekaj koničastega je ravno pod hrbtom, pa si ne morem pomagati. Nimam več moči, ne morem govoriti. Tudi oči odpiram bolj in bolj poredko.

Slabo mi je. Zelo slabo. Ne občutim nobenih bolečin, le nobene moči ni. Zdi se mi, da sem izbruhal iz sebe vso moč, vso kondicijo.

Dopoldne sem pa tako lahko stopal po poteh širokega Biokova in užival v čudovitem razgledu. Zdi se mi, da je neskončno daleč tisti čas, ko sem na sedlu iznad partizanske Podgore, nekje pri 1000 metrih, stopil iz avtobusa. Izkušena roka šoferja Jelenca je pripeljala avtobus s 45 planinci PTT Ljubljana do tam, kjer se začne planinska pot na najvišji vrh Biokova, k Sv. Juretu (1762 m). Od tam naprej se gre pa peš ali pa s terenskim avtomobilom. Vseh nas je okrog 160. Člani smo PTT PD iz vse Jugoslavije.

Pot zavija okrog globokih kraških vrtač in po kamnitih robeh visoko nad Makarskim primorjem. Povsod v tej kamniti puščavi so sledovi človeških rok. Tako visoko je prišel človek za krpico zemlje, za šopom trde trave, za skorjo trdega kruha. Pa naj še kdo reče, da so Dalmatinci leni. Takole in tukaj lahko živi samo zelo, zelo marljiv človek. Še živini je težko. Ves dan mora biti na nogah, da se lahko napase, ne vem čó do sitega tako kot pri nas. Kako je lepo našim ovcam in kravam na Vrtaški planini ali pa na Mlinci. Imajo vse: sočno travo, vodo, senco in zavetje, te tukaj pa imajo le oster kraški kamen, škrape in med njimi nekaj bilk, nič sence in nič vode. Vsem je tukaj gori težko živeti.

Zopet me spuščajo. Želodec se mi obrača. Ničesar več ni v njem, zato je še težje. Obračajo me na desno stran, krči v želodcu me zvijajo, tesno povezana vreča pa stiska in ovira bruhanje. Popustilo je. Simpaticična Splitčanka mi je previdno spustila glavo nazaj v vrečo na vetrovko. In spet gledam rokó, kako se napenjajo in kako nastajajo novi žulji.

Tudi meni so takrat bile rokó polne žuljev. Hitro so se mi naredili, čeprav sem bil navajen trdega kmečkega dela.

Še težje kot nositi pa je bilo poslušati stokanje iz vreče. Vsem je bilo težko, nam in njemu.

Tudi danes je tako. Poskušam se zadržati, da ne zastokam, kadar se ustavljam. Takrat je najbolj hudo. Tako nekako kot pri morski bolezní ali v avtobusu, ki se ustavlja. Želodec bi se kar obrnil, pa se ne more. Mrzel znoj me obliva po vsem telesu in vedno bolj me zebe. Ali je res tako težko, čó te nosijo v vreči? Kaj res tele poti in móre ne bo nikoli konec?

Na ovinku nad Pragom smo počivali. Bila je že noč. Ležali smo v travi in na grušču osvetljeni z voščeniimi bakljami. Kako je bil prijeten počitek! Za nas. Oni v vreči pa je stokal kar naprej.

Fantje me spet spuščajo na tla. Ko me obrnejo na bok, zagledam globoko doli Makarsko. Tamle za cerkvijo je frančiškanski samostan s svetovno znanim muzejem školjk. Še včeraj popoldne sem občudoval čudovite oblike školjk iz vsega sveta. Zadaž za samostanom je bolnišnica. Sprehajal sem se mimo nje. Kdo bi vedel, da si bom danes tako želel biti tam doli v tisti stari kamniti hiši.

Danes zvečer bo v Baškem polju ples. Veselo bo. Kako rad bi bil zraven! Tamle čez je Hvar, je Korčula, je Korčula, je Korčula, se razbijajo valovi morja.

Zaprem oči. Tako mi je lažje.

Bog ve, kaj je takrat mislil Bučer, ko smo ga spuščali ob razsvetljavi bakelj po gladki plošči čez Prag? Nekajkrat je še zastokal, potem pa utihnil. Verjetno se je od bolečin onesvestil. Tudi jaz se gubim, pričinja se mi blesti. V megli vidim neko visoko hišo, le okrog vogala me morajo še prenesti, pa bo konec tele mučne poti. Vogal pa je vse dalje in dalje...

Misli se mi gube in zopet vračajo na planino pod Vošcem. K planinskemu domu. Samo eno oranžado sem popil, pa me je zavrtelo. V bodoče bom rajši pil samo vino, starejše je, boljše je. Z oranžado je pa ravno narobe. In prav meni je morala priti v roke ena

iz »stare generacije«. Sedaj pa imam. Kdo ve ali bom jutri lahko šel s planinci PTT proti Reki in Ljubljani?

Zopet s svinčeniimi nogami hitim okrog vogala tiste hiše. Oblije me znoj in hiša se trepetajoče izgubi v megli.

Slišim nove glasove. Prišli so novi nosači na pomoč. Tisti, ki so že od začetka z menoj, se umaknejo. Razen moje prijateljice. Njen boječi pogled me boža po licu.

Neki mladenič, zdi se mi, da je Zeničan, v goreči vnemi, da bi mi pomagal, kar dvakrat poklekne na moj trebuh. Ko bi on le vedel, kako je težak. Tihostokam. Poznan glas me sprašuje, če sem Mojstrančan.

Sem, seveda sem. Kaj pa drugega!

Še malo, cesta se že vidi, pravi.

Še enkrat me odlože, potem pa slišim brnenje avtomobilskega motorja.

Ležim na asfaltu. Kratek zdravniški pregled, potem pa v avto.

Sirena glasno zavija, ko avto drvi na praznično popoldne po makarski »rivi«, polni ljudi. Kako je prijetno, ko veš, da je tisto trpljenje za teboj. In tudi drugi se ne mučijo več.

Bučerja in reševalce je čakal pri Aljaževem domu lojtrski voz in 12 km kolovozne poti do Mojstrane Tam je šele čakal avto prve pomoči. To je bilo trpljenje, bili so pravi junaki, ki so prenašali tisto kalvarijo.

Kmalu sem bil v postelji. Injekcije, infuzije, tople odeje in drhteča roka moje prijateljice, ki me je sprémijala vso pot. Zaskrbljena čaka, dokler stiska ne mine. Ko zaspim, tiho odide v noč.

Zjutraj je spet pri meni, da me odpelje s prijateljki proti domu.

Na mojo odgovornost, piše v odpustnem pismu.

Danes je že dobro. Dolg Biokovu je pa ostal. Še enkrat se moram povzpeti po tisti poti iz Makarske proti Vošcu in Sv. Juri. Moram polskati tiste opojno dišeče planinske trave, ki so mi polnile pljuča vsakokrat, kadar so me položili na tla. Nosači tistih dišav niso opazili, bile so le nizko pri tleh.

Zopet jih bom poiskal, skupaj s prijateljico. Pokazal ji bom lepoto tiste divje planine, lepoto, ki sem jo odkril letos, prvega maja popoldne.

PADEC V JUGOVI POČI

MARKO ŠUBIC

Spet sem na Kamniškem sedlu, to zimo že tretjič. Zimska soba je nabita in temu primerno je tudi spanje. Jutranja budnica me vrže pokonci in kljub toplemu puhu in protestom mi ne preostane drugega, kot da zlezem iz spalne vreče.

S Francetom, ki mu je to tudi prva zimska plezarija, sva kmalu pod steno. Franci prvi zagriže v raztežaj. Preči rahlo navzgor po razčlenjeni, a zasneženi skali kakih dvajset metrov v desno in okoli roba prestopi v strm žleb. Pod previsnim robom si v snegu uredi stojišče in že doblim znamenje, naj se pripravim. Hitro sem za njim, saj stena tukaj še ni strma in tudi sneg v žlebu je ravno prav mehak za varne stopinje. Zdaj je vrsta na meni, da se spoprime z naslednjim raztežajem. Vendar ni nadaljevanje nič kaj vzpodbudno. Nekajmetrska navpična stopnja je vsa pod snegom in ledom. Za dvig morale poskrbita dva klina, ki tičita kake tri metre nad menoj. Po nekakšnem kotu in v čudni tehniki z derezami na nogah se dokopljem do prvega klina in nato še do drugega. Tu pa se vse skupaj ustavi. Viseč na klínu polzkujem vse možne načine, kako premagati še naslednjih nekaj metrov. S konico ene dereze praskam po slabo razčlenjeni skali, drugo pa imam zabito v trdi led. Medtem pa si moram še greti premle prste, tako da snega, ki se mi siplje za vrat in rokave, sploh ne čutim. Iz neprijetnega položaja me reši Franci, ki mi pošlje streme. Nato sta potrebna še dva krepka potega s cepinom in že sem v lažjem svetu. Smer nato poteka po ozkem in strmem žlebu in čez strmi skok do stojišča nad njim. Poleti je ta prehod sorazmerno lahek, sedaj pa je pod debelo plastjo ledu v obliki slapa. Prehod tukaj čez bi bil z lednimi klini mogoč, teh pa žal nimava. Vsenaokrog so previsne in gladke stene, le v levem delu so razčlemba, ki bi utegnile biti uporabne. Poleti je najbrž ta odstavek nepreplezljiv zaradi previsa v spodnjem delu, sedaj pa skoraj do vrha sega snežna stopnička. Povzpnem se nanjo in kar hitro sem kak meter višje. Kaj kmalu pa opazim, da plezanje z derezami v kopni skali ni nič kaj užitno. S skrajno previdnostjo sestopim nazaj na sneg. Hočem sneti dereze in ugotovim, da so trakovi vsi zaledeneli. Teh nekaj metrov bom pa že menda preplezal z derezami? Znova se zaženem v steno, ponovi se prejšnja

situacija, vendar s to razliko, da mi je sedaj sestop skoraj onemogočen. Pri prestopanju sem namreč snežno poličko krepko znižal. Nobenega mraza ne čutim več in celo prste imam vse potne. »Premakni se že, mene že pošteno zebe!« V odgovor spustim le nekaj kletvic in spet mi je edina misel, kako priti iz neprijetnega položaja. Z zamotanim manevrom vzamem klin s pasu in ga poskusim zabiti, vendar so vse razpoke zalite z ledom ali pa tanke kot las. Nazadnje odneham in klin roma nazaj na pas. Nogo premaknem višje in nastavljam prednji rob derez na majhen stop. Z roko že tipam navzgor, ko dereza čudno zaškrti. Vidim še, kako pade košček stopa v sneg, nakar me odbije od stene. Priletim na stopničko, ki se dokončno podre, potem pa se na hrbtu z glavo naprej in s cepinom za pasom kakor po toboganu odpeljem po žlebu in čez skok v globino. Ničesar ne čutim. Zdi se mi, kot da drsim po zračni blazini. Okoli sebe vidim nejasne obrise sten, ki z veliko hitrostjo drviyo mimo mene. Kakor iz sanj me zbudi oster, boleč sunek. Plezalni pas in strmo snežišče sta ga ublažila. Na pol viseč na strmem snežišču hropem in se skušam postaviti v normalen položaj. Začuda hitro pridem k sebi. Prvo, kar storim, je, da pogledam, če so kosti cele. Nič ni zlomljenega in celo krvi ni videti. Od zgoraj se oglasi Franci.

»Cel sem!« mu zakličem. Z njegovo pomočjo pridem do njega.

»Srečo sva imela,« pravi.

Res sva jo imela.

(PD Kozjak, jubilejna brošura)

NOČ V TRIGLAVSKI STENI

(Jugov steber)

STANKO HORVAT-STANČ

Sonce je že visoko na nebu, ko z Jokajem pripravljava še zadnje priprave pred vstopom. Opis v drobni knjižici nama kaže, da je treba po levem žlebu do konca, toda mlava nisva našla levega žleba, ampak samo enega. Odločiva se za tega in potem hitro napredujema. Pot nama zapre neprehodna plošča. Kam sedaj? Po krajšem premisleku se odločiva v levo pod ploščami. Tu naletiva na star klin. Modro ugotavljava, da sva se odločila prav. Proti desni ne bo šlo. Torej nazaj in v levo! Šla sva navzdol za cel raztežaj, nato ponovno 30 m višje. Sledila je izredno težka prečnica. Zopet sva v smeri in po nekaj težkih raztežajih prideva v najtežji raztežaj. S stojišča grem proti zelo delikatni prečnici. Malo višje je rjav klin, ki ga ne morem doseči, sem prekratek. Vzamem fiftija, ga pritrdim in že mi je bolje pri srcu. Nato 30 m vertikalno do zadnjega klina. Naprej ne gre na levo ne desno ne navzgor. Pogledam navzdol in ugotovim, da bi šlo, če se spustim malo v desno. Torej ponovno dol in v tegu vrvi na poševno ploščo. Naredim stojišče z dvema klinoma, ki pa ne bi zdržala nahrbtnika, kaj šele moža. Sedaj je na vrsti Joka. Spodaj mu gre, da se kar čudim, zgoraj pa ne, ker v tegu vrvi ne gre. Vzame 8 m Prusioke vrvice, jo vtakne v klin, ob koncu zveže in ob tem pleza. Kaj bo, trepetam. Oba moja klina sta samo moralna opora. Toda Joka zelo dobro pleza, brez problemov pride čez. Za nama je že tretjina stene. Opis pravi, da je za nama težji del smeri. Naletiva na zagozdo, brez katere bi res težko šlo. Plezava proti grebenu, misleč, da gre proti vrhu. Ko pa prideva nanj, se pred nama pojavi drug greben. Spet dva raztežaja navzdol in še štiri dolžine na drugi greben. Ura je že tri popoldan. Sva v zadnji četrtini Jugovega stebra. Ko počivava, se iz Bambergove poti zasliši glas: »Kaj pa vidva tam doli?« »V Jugovem stebru sva.« »Sta se pa malo zaplezala.« »Že mogoče. Kam pa sedaj?« »Po plošči, na kateri sta sedaj, plezajta proti desni pa bosta prišla na Bambergovo pot.« Da bova prišla na pot po tej plošči, nama je res edina tolažba. Žeja naju muči. »Kaj vse bi dal za malo vode,« pravi Joka in si s tem še bolj draži suha usta. In nato ustrelji: »Če mi daš vodo, grem naprej, če ne, ostanem tu.« »Dobil jo boš, ko prideva iz smeri,« zavreščim.

Nenadoma zagledam sneg. Že se je zmračilo in odločil sem se, da bova bivakirala pri snegu. Sneg pa je le majhna tolažba za najino žejo. Bivak si urediva na zgornjem delu snežišča. S snežišča je kapljala voda, podstaviva čelado in čez četrte ure se vode z užitkom napijeva. Noč prespiva v glavnem sedé. Oblečeva, kar imava pri sebi, in se pokrijeva s folijo PVC. Noč je bila zelo dolga in mrzla, vedno bolj naju je zeбло. Komaj se zasvita, že vstaneva. Po nekaj raztežajih se ogrejeva in prideva na Bambergovo pot. Tu naju je pričakalo sonce.

Vsa srečna si sezeva v roke in se po Bambergovi poti čez Luknjo spustiva v dolino Vrat.

SEVERNA STENA OJSTRICE

STOJAN VERDNIK-OKI

Stena dominira v vzhodnem delu Savinjskih Alp. Na severu pada v Logarsko dolino, visoka je 600 m, zelo je strma, ena najlepših v naših Alpah. Odlikujejo jo gladke in strme plati, s presenetljivimi naravnimi prehodi. Znana je po izredni Herletovi smeri. Prvi vzpon čez severno steno sta opravila 11. julija 1929 Vinko Modec in Boris Režek. V severni steni je še nekaj izvrstnih smeri, ki omogočajo izredno lepo prosto plezanje (Herletova, Ogrin-Omerza, Desna).

Dolga leta je severna stena Ojstrice pozimi samevala. Prvi poskusi, da bi steno premagali, so se začeli takoj po vojni. Prva pozimi preplezana smer je bila Debelakova (II, III). Preplezala sta jo Ciril Debeljak in Millvoj Zidar v marcu 1949.

V marcu 1952. leta pa sta Ciril Debeljak in Rado Kočevar v dveh dneh preplezala smer Ogrin—Omerza IV, V.

Leto dni pozneje je isto smer ponovila vzhodnonemška naveza. Od takrat pa do konca lanskega leta je zimski alpinizem v Ojstrici stagniral.

Štiriindvajset let je moralo miniti, da sta prišli pod steno dve izvrstni navezi, ki sta preplezali spominsko smer Iva Reya V, A₁. Preplezala sta jo od 23. do 24. 12. 1977 Franc Čanžek in Janez Črepinšek, oba AO Celje.

Druga naveza Miloš Čulk-Sao in Stojan Verdnik-Okki AO TAM pa sta prav tako v dveh dneh in to od 25. do 26. 12. 1977 preplezala Desno smer V. Samo nekaj dni pozneje je bila preplezana še ena izredna smer: Modec—Režek V, ki sta jo preplezala Franček Knez in Jože Borštner, oba AO Celje. Preplezala sta jo 7. januarja 1978.

Sedaj so ostale brez zimskih ponovitev še naslednje smeri: Prečenje stene, Debelak—Venišek in Herletova, ki še nima prave zimske ponovitve, kajti Šoštanjčani so jo preplezali v mesecu aprilu, to pa ne velja za zimski vzpon.

DISCIPLINA IN GORE

DIPL. ING. DUŠAN KRAPES

Disciplina je beseda latinskega izvora. Prevzeli so to besedo domala vsi evropski jeziki. Ta beseda pomeni marsikaj. Zanimive so tudi izpeljanke. Saj je vseeno, kateri besednjak vzamemo v roko; denimo francosko-slovenskega (dr. Janko Pretnar, 1924), tam najdemo pod to iztočnico tole:

discipline (disiplin) f. — strog red, strogorednost, disciplina, veda, stroka; bič
discipliner (disipliné) — na strog red navajati; bičati
disciple (disipl) m. — učenec

Zanimivo! Ali ne? Tistega (nesrečnika!), ki ga želimo ali hočemo »disciplinirati« in če pri tem ne gre — ne zlepa ne zgrda — ga moramo bičati. Taka je etimološka logika. Dandanes so prijemi za dosego discipline seveda povsem drugačni — sodobnejši in manj brutalni.

Bilo je nekoč na Mežaklji v domu sindikata Univerze. Pestro je bilo tiste čase tam gori, ko je bil dom komaj dograjen. Lepo pa je tudi bilo. Mati in oče — neki univerzitetni profesor in tedaj celo rektor — sta se pri omizju na moč hvalila, da se njunih hčerkic še nikoli ni dotaknila roka, kaj šele palica. Bili sta stari takrat okrog 10 let, ena malo več, druga malo manj. Nekega lepega dne se je mlajša drla doli na planotici, kot bi jo »dajali iz kože«. Za prazen nič. Jok je bil neiskren, cmerav, kratka, zoprna. Drla se je več kot pol ure. Mi smo se spogledovali. Starši pa niso našli pravega »prijema«. Pustila sta jo, da se je drla. Bržčas sta mislila, se bo že unesla. Pa se nil. Kot bi ustrelil, pa je naenkrat prenehala. Malo za tem je prisopihal po strmi rebri že belolas univzitetni profesor, naš dobri znanec — oče treh že odraslih — in je v eni sapi dejal:

»Pa sem jo utišal.«

»Kako ste pa to dosegli, tovariš profesor?«

»Eno sem ji primazal.« je odgovoril.

Našo mamo so tik pred zadnjo vojno imenovali — bolgarska mati. Okrog 75 bolgarskih študentov — ponajveč rudarjev — je študiralo v Ljubljani. Moram pa pripomniti, da je bil Rudarski oddelek tehniške fakultete takrat edini na Balkanu. Dandanes, ko je rude manj, imamo pa zato več fakultet oz. rudarskih oddelkov.

Hristo je študiral izjemoma geografijo. Bil je odličen in simpatičen fant. Včasih je bil res malce težak. S prijateljem sta stanovala v moji nekdanji sobi. Časi so se poslabšali in mama je pač oddajala sobo, da si je zboljšala svoje finančno stanje.

Poznali smo vso takratno bolgarsko študentsko kolonijo. Prihajali so h Hristu dan na dan, zdaj ta zdaj oni. Ti fantje so se znali pristrčno zabavati tudi ob samem malinovcu. Razen prav redkih izjem so bili vsi republikanci (imeli so takrat še carja za vladarja!) in levičarji.

Prijatelj Hristo je bil prej majhne kot srednje postave. Bolj čokat, črnolas, nadvse živih oči in malce nizkega čela. Lase je imel zelo goste in na »krtačo« strižene. Najbolj značilni — beli kot iz repe — so bili njegovi zobje. Kar zasvetilo se je, kot da je poslalo sonce, če se je zasmejal. In smejal se je rad.

Kot geografa ga je zelo zanimala naša ožja domovina Slovenija. Sam je rad priznal, da je menda ni pod soncem pokrajine, ki bi bila na tako majhni površini (okrog 24 000 km²) v geografsko-fizikalnem pogledu tako zelo pestra. V skoraj krogu okroglo 150 km imamo visoko gorstvo, sredogorje, Kras, Panonsko nižino in morje. Kako bi se ti »aduti« dall koristno izrabiti?

Delali smo z njim krajše izlete. Nekoč smo v čudovitem pomladnem dnevu menda z ljubljanskega Gradu v kristalno čisti jasnini strmeli v Kamniške planine, Karavanke in Julijce, ki so se vsi kopali še v snegu. Prevzela ga je ta podoba. Zahrepenel je po planinah. Zaprozil je sestro in mene, da bi ga popeljala na Triglav. Že poprej sva mu veliko pripovedovala o Triglavu. Veliko je že vedel o njem. Da ni ne le najvišji vrh v Sloveniji in celo v Jugoslaviji, temveč da je obenem pravadno božanstvo naših prednikov. Da so prvi planinci nanj s težavo prilezli pred skoraj 200 leti (dogajalo se je to še pred vojno!). Da zmore priti nanj po zaznamovanih stezah dandanes vsak ali skoraj vsak planinec, če je količkaj hodca in če ni vrtoglav. Alpinisti pa ga po svetovno znani severni steni naskakujejo po številnih variantah. Obljubila sva mu, da ga popeljeva tja gor na jesen, ko se vrne s počitnic in so ture takrat najlepše, če je vreme količkaj naklonjeno.

Mimogrede se je pohvalil, da je že bil na Vitoši (2281 m) in na Musali (2925 m) v Rodopih. Vse lepo! Toda konfiguracija teh gora, sodeč po Vitoši, ki sem jo občudoval nekoč s Sofije, je bolj podobna, denimo kaki Veliki Planini kot pa našim razgibanim Julijcem. Seveda sem Vitošo občudoval šele po vojni. Zato sem presojal takrat le metre, No, če je bil že na omenjenih gorah, bo zmoget tudi na Triglav. Torej obljuba dela dolg. Vsako leto se je ponavljalo isto. Prvo nedeljo peš iz mesta na Šmarno goro. Drugo nedeljo na Topol, to je na Sv. Katarino. Tretjo nedeljo peš iz Kamnika na Veliko Planino, Kravec, Kamniško ali Kokrsko sedlo. Šele četrto nedeljo smo jo urezali na Triglav. Tako nas je učil naš doberi očka.

Na jesen se je vrnil. Toda kaj je z njim? Je bolan? Tako je spremenjen. In vrglo ga je. Brez zavesti je otepaval z vsemi udi krog sebe. Štirje smo ga komajda zadržali, da ni lopnil po steni ali pohištvo in se poškodoval. To se je nekajkrat ponovilo. Ali je to živčnega izvora? Ali histerija? Ali celo božjast? Vsekakor, poslali smo ga k zdravniku. S sestro pa sva sklenila: Hristo ni za na Triglav. Kaj je zdravnik ugotovil, ne vem in se ne spominjam, ali je Hristu sploh povedal ugotovitev ali ne.

Toda prijatelj Hristo ni hotel ničesar slišati. Zatrjeval nama je, da je povsem zdrav — in res ga ni več vrglo. Toda midva sva mu prigovarjala zlepa, da ne moremo tvegati tako turo. Vse zastonji! Tudi zgrda ga nisva prepričala. Začel je naju celo žaliti, češ: Slovenci niste mož beseda itd. S težkim srcem sva se vdala s pogojem, da bo discipliniran in da naju bo brezpogojno ubogal. Obljubil je.

Odpeljali smo se z vlakom do Mojstrane. Kje so časi, ko je še vozil vlak tja gor? Po logiki rentabilnosti so ga odpravili. Po tej logiki bi morali zapreti ob taki splošni prometni politiki kar menda vse proge pri nas. Ali je železnica samo in edinole transportno podjetje? Ali je nosilec morda še česa? Kar se ne da vrednotiti le z denarjem? Proti večeru smo dosegli Aljažev dom v Vratih. Popili smo šilce žganja, spili vroč čaj, povečerjali, poravnali račun in šli zgodaj spat. Takrat naše koče in domovi še niso bile gostilne. Ob 22. uri je bil zares mir, da so se obiskovalci lahko dobro naspali. Ob štirih smo vstali. S sestro sva se pošteno najedla. Hrista pa nisva na noben način mogla pripraviti do tega, da bi jedel. Niti grizljaja ne. Noben argument ni vžgal. Kadil pa je nesrečnik. Trmast je bil tale Hristo kot »istrska mula«. Tu smo si prvič skočili v lase. Ko nama je slovesno obljubil, da bo povedal, kadar bo lačen, sva popustila. Vsi trije smo za tem kuhali jezico.

S sestro sva izbrala pot »Čez prag«. Ko smo začeli hoditi po prvih serpentinah navzgor, se je Hristo že drugič pregošil. Prižgal je cigareto in tekel navkreber. Saj sem ga do neke mere razumel. Začutil je goro pod nogami, pa je zbežal kot mlad neugnan bibeč. Zaprepadena sva ga oštevala: »Lepo te prosim, Hristo, ne delaj takih neumnosti!«

Nič ni pomagalo.

»Slovenci imate slabe motorje,« se je norčeval.

»Boš že videl, kakšen bo tvoj motor čez čas!« sem jezno odgovoril.

Breg ga je le ukrotil čez čas. Potem sva imela s sestro nekaj časa mir. Najraje bi ga bil poslal k vragu. Toda prigovarjal sem si: tujec je, mlad je še, do bratov Bolgarov moramo biti vljudni, saj so naši gostje itd. Mulo pa sva s sestro le kuhala.

Prišli smo do studenčka, kjer se stikata Tominškova pot in pot »Čez prag«. Še vedno smo se tu ustavili malo dlje in se dobro vsestransko podprli. Tiste pol ure počitka je bilo mimo. Hristo si je prižgal še cigareto, pa se je začelo. Pomodril je in vrglo ga je. K sreči ne za dolgo. Napad je bil mimo. Toda kaj sedaj? Nazaj v Vrata? Kaj če ga še enkrat vrže? Fant je bil zdelan nič kako. V Dom na Kredarici — sva sklenila s sestro. Zdela se nama je še najboljša rešitev. Očitki v sebi: zakaj sva popustila in ga vlekla sem gor? Trenutno so bili odveč. Torej na Kredarico! Toda kako? Sestra ga je podpirala pod pazduho. Jaz pa sem si oprtal vse tri nahrbtnike, skupaj zvezane. V pomoč sem dobil še eno smučarsko palico. In hodil sem z dvema.

Od vraga sem se utrudil. Tolikšne teže in toliko časa še nisem nikoli nosil. Tudi sestro je dajalo. Kaj tudi ne? Ampak najbolj je bil zdelan sam Hristo. Vsiljeval se je zlobni utrinek o slabih motorjih. Pa sem ga odganjal. Toda dopovedoval sem si: Kaj takega nikoli več.

V Domu na Kredarici smo zagledali kopico naših prijateljev in znancev. Med njimi je bil tudi pokojni dr. Slavko Prevec, partizanski zdravnik, ki ga je pokosila izdajalska krogla. Prijatelj Slavko je Hrista pregledal, kolikor se to sploh v hribih da. Dal mu je menda tudi neka zdravila, naročil močno črno kavo in ukazal takojšnje ležanje. Potem pa je naročil: Čimprej v dolino, na Triglav pa pod nobenim pogojem. No, tudi če bi prijatelj Slavko tega ne rekel, ga s sestro ne bi bila vlekla tja gor.

Naslednje jutro je bilo prekrasno. Zrak je bil kristalno čist. Nebo brez oblaka. Hladno je bilo. Oba Triglava sta rdeče žarela v jutranjem soncu, ki je prav tisti čas vzhajalo. Željno sva zrla s sestro tja gor. Saj sva bila že velikokrat tu in gori tudi. Pa vendar. Tuhtala sva: Greva ali ne greva na vrh? Zamudiva gotovo vsaj dve uri. Ali bo Hristo po vsem tem le ubogal in ne bo morda celo rinil za nama? S težkim srcem sva se odpovedala vabljevemu koncu ture — Hristu na ljubo.

Nesrečni, trmasti in nedisciplinirani Hristo je živel še leto dni. V cvetu mladosti je omahnil v smrt. Tisti napad!...

S sestro sva sumila — mamila. Na počitniški praksi v Turčiji se je menda začelo. Prinesel je s seboj prav čudne cigarete. Kadil pa je kot »Turek«. Ubogi fant.

STOLETNICA PLANINSTVA NA PLATKU

NADA KOSTANJEVIC

Sveti Peter je ribič — noge ima vedno v vodi, zato pošilja dež na dolino. Dopoldne voščiljo Vipavci god Petrom, popoldne Pavlom. Pa tudi ključke ima Peter, in potem zaklene dež, zaklene ga 29. junija, in ga potem skozi julij bolj poredkoma ven spusti. To je stari rek, to vsi vemo, in zato Dan borcev nima nikoli dežja. Z borci smo se planinci prerekali ves deževni junij. Prosili smo jih, naj bi proslavo na Nanosu preložili na 22. julij, Dan vstaje, da bi planinci lahko šli na Platak, a nas niso hoteli uslišati. Pa jim jo je hudo junijsko deževje zagodlo, spralo cesto proti Nanosu, in tako je obveljala planinska: v oglasni omarici se je bohotal napis, da bo proslava na Nanosu komaj 22. julija, 4. julija, dragi planinci, borci in drugi občani, pojdemo na Platak na proslavo 100-letnice planinstva v Jugoslaviji.

Nekaj dni poprej smo oddali našega predsednika k vojakom, pa še markacista in nekaj odbornikov. In kot vsako poletje smo tudi letos spravili v zakonski jarem vse samske odbornike, kar jih je naš odbor premogel, tako da sva si s podpredsednikom Mirkom in mladinskim vodnikom Markom na vse pretege prizadevala, da bi bil avtobus poln. Seveda, prijatelji... košnja je zaostala, delo po vinogradih tudi, in kot ponavadi smo poklicali na pomoč Slapence, Gradiščane, Ajdovce in celo nekaj Logatčanov, da je bil avtobus kolikor toliko poln. Imeli smo stalne goste: nekaj upokojencev, ki so na naše izlete kar abonirani, nekaj šolarjev ravno tako, slapenska mladina, Janez Zavarovalnica, ki ima rad planince, ker tam ne kadijo in ne preklinjajo, njegov brat Vinko, pa še starosta ajdovskih planincev, Slokar, in direktorica ajdovske gimnazije... No, ni kaj reči, pestra družba z vseh vetrov, največ pa z burje, ki je vlekla kar se da, ko nas je Danilo tlačil v ropotuljo. Začel je pobirati narod v Ajdovščini, z gimnazijsko

direktorico vred je pobral njenega kužka, češ da je dober planinec — nadaljeval v Budanjah in Vipavi, navizal na Slap, pa še v Postojni pobral tri brhka logaška dekleta... mi smo le ugižali, kdo je vzrok, da so prišle na naš Lunohod, ko pa Logatčani tudi gredo na Platak. »Ali pojdem naravnost na Reko?« »Kje neki, Danilo! Skozi Reko ne pridete v tem turističnem vrvežu! Nad Matuljami obrnemo, zajtrk bomo imeli na Kastvu. Kastav? Nihče ni slišal še za to vas. No, pa si jo je vredno ogledati. Direktorica gimnazije ve, Kastavci so bili vedno uporniki in puntarji, polni so jih bili pržoni... Postavim se za čast svojih bližnjih rojakov. Ne, le za pravice so se pote govali, ko pridemo tja, vam pokažem. Na vrhu grička s krasnim razgledom na morje čepi vas Kastav, vas gostih kamnitih uličic in krasnih klesanih spomenikov vseh vrst. Kastavci so znani kamnoseki, sodarji in sploh obrtniki raznih vrst. Za stare Jugoslavije jih je nepravilna razmejitev obšla, in zato so bili pod Jugoslavijo, jeziček jugoslovanskega ozemlja, obkrožen z Italijo. Tam je bilo učiteljsiše in železničarska šola. Če je kdo s Sušaka hotel do tja, je moral bodisi skozi sotesko Rečine bodisi s potnim dovoljenjem v šolo. Potna dovoljenja so Italijani večkrat razveljavili, zato so pogumni dijaki raje šli več ur peš, da ne bi ure pouka zamudili. Pa še prej se Kastavci niso dali kar tako. Še za stare benoško vladavine so nepravilnega kapitana Morellija vrgli v vodnjak. Ko so oblasti naredile preiskavo, so vsi hkrati vpili: »Svi smo ga, ja i moj brat i mojega brata brat, i stara Mare ga je s preslicom u rit ubola...« in te besede so vklesane (s koncem vred) okrog vodnjaka. Nazor je bil deset let tam ravnatelj učiteljsiše. Hiše so iz lepega, klesanega kamna, a iz parka je čudovit razgled na Učko, na Opatijo, na Grobniško polje z one strani, na vrhove, na katere smo namenjeni. Mestnega središča sploh ne bomo videli, prišli bomo kar na Orehovico, vas ob cesti Reka—Zagreb. Tam se začne kos avtoceste proti Zagrebu. Že na začetku nas ustavi planinski funkcionar, nič nas ne obere, le parkirni prostor na Platku nam določi, in nas obdari z nalepkami in prospekti. Avtocesta je zelo lepa, a vzpon ima velik, čuti ga še naš avtobus. Marsikatera zanimivost stare ceste gre kar mimo. Kaj se more... Pokažem izletnikom športno letališče, obelisk na Podhumu. Pozimi pa ni nič kaj prav. Večkrat sem kot dekle z derezami morala gor. Še sedaj beremo v časnikih, da sneg, zameti in požled večkrat odrežejo za ves teden turistično naselje Platak od Reke. Saj sneg sam na sebi ni še tako huda reč, a poredica je včasih taka kot steklo, po več kilometrov daleč. Saj tega nihče od izletnikov ne more verjeti. Travniki so tako lepi in polni cvetja, povsod je vse tako mirno... Zastave so na začetku gozda, pri logarski hiši je vse polno avtomobilov in avtobusov. Izletnikom že na začetku pojasnijo, da bo proslava popoldne, kdor hoče, naj gre na Snežnik. Pokažem vsem, kod se gre — ni zlomek da bi zgrešili, saj je vse polno ljudi in markacij — sama pa vzamem sineta, in greva tudi midva. Naučila sem ga že doma, naj pove vsakomur, kdor ga bo vprašal, »da ide u peti razred i da je odličan djak,« saj sem vedela, da bom tam srečala mnogo znancev, in da bo vsak hotel preizkusiti, koliko sem kaj potomca naučila hrvatskega jezika.

Pa še nekateri naši se nam pridružijo. Seveda, Rečani že hodijo dol s Snežnika, saj je marsikateri že od včeraj tukaj. Pozdravljanju, izpraševanju ni ne kraja ne konca. Mirko dobro razume, da sem prišla v svoj rojstni kraj in na goro svoje mladosti, zato sam prevzame vodstvo naše skupine, mene pa pustl, da se srečujem in naklepetam z znanci. Pot proti Snežniku mineva prav hitro. Kar bolj se, da bom zopet zagledala žalostno podrtijo doma, ki sem ga kot mlado deklo pomagala graditi, a ki so ga kasneje tako zanemarili... A že od daleč vidim, da ob domu vihrajo zastave. Bliže grem, bolje vidim, kako lepo je prenovljen. Okrog Doma na Snežniku se gnete vesela množica. Že pred vrati zagledam arhitekta Staniča, ki sem ga poznala kot osemletkarja. »Nada, Nada, pridi, poglej...« »Nada! Nada!« me veselo pozdravljajo prijatelji in znanci od vseh strani. Mali je v hipu lastnik več značk, ki mu jih moji znanci podarjajo in prpenjajo. Ob domu je spominska plošča na novi poti med Hrvatskim in Slovenskim Snežnikom. Še na vrh grem, na ta lepi vrh, s katerega od ene strani vidiš morje, od druge strani pa Alpe. »Mama,« me potegne mall za rokav, »midva z Robertom greva še malo na Platak, dobimo se pri avtobusu.« Usedom se na vrh, gledam okrog sebe... Koliko ljudi je tukaj... znanih in neznanth... koliko pa jih ni več. Ni moje dobre matere, ki me je šestletno dekletce prvič pripeljala sem gor... Ni tovarišev Komena, Gropuzza, Košute, ki jih je neusmiljeno vzela gora... Ni dobrega fotografa Pajkurlića, ki je mnogo slikal, a malo slik izdelal... Treba je dol proti Platku. S teto Pepco si izberemo pot čez Sedlo, ki je dosti bolj razgledna. Pelje nas po zalem travniku med skalami, kjer cveto pogačice in lepi čoveljci pa zlata jabolka.

Kjer se od sedla pot spušča skozi gozd, je pot spolzka, in blato je. Ne le jaz, marsikdo drug se je popeljal po »zadnji komandi« navzdol. Po poti zopet srečujemo znance s Platka. Pred domom je tribuna, že odmeva godba. Poje tisto lepo pesem o junaški in mili domovini, ki nam je ljuba, koder je ravna in koder je planina... Vrstijo se govorniki, pesmi, vesele in spodbudne besede. Taborni prostor je lepo in smotrno urejen. Stojnice — ne le z jedjo in pijačo, tudi s planinsko literaturo, značkami, razglednicami, celo s planinskimi srjajami.

Tri je ura, ko smo že vsi zbrani pri avtobusu. Najprej z Mirkom spraviva ves ta vipavski narod v Jadransko morje. Pri moji rojstni hiši, seveda. Ko smo se že vsi namočili, sprali pot in blato s snežniških strmin v morju, vsi začnejo vzklikati. »Oglejmo si še Trsat.« No ja, Hrvat bi rekel — ima nas svakakvih — nekateri bi radi gostilno, drugi cerkev, ker pač je oboje tam pri rokah, zakaj ne bi vipavskemu ljudstvu ustregli. Ogladamo si vsi — oboje. »Le zakaj je v kapeli, kjer obešajo darove, toliko slik in modelov ladij?« hoče vedeti otrok. Cerkovnik ga poduči: »Kdor se hoče naučiti moliti, naj pojde na morje... šele tam se zave, kakšne so nevarnosti.« »No ja, tudi preklinjati se lahko nauči, še pohujšam vas s tisto zgodbo...« začnem praviti. »Nekoč je potoval z ladjo neki škof. Završi nevihta. Vos v skrbeh vpraša kapitana, če je nevarno. Kapitan mu de, naj gre pogledat v podpalubje, kjer so mornarji. Če molijo, je nevarnost velika, če igrajo karte in preklinjajo, ne bo hudega... In škof se je veselega obraza vrnil poročat kapitanu... kakšna sreča — mornarji preklinjajo!« Otrokom pa se zdijo zanimive tudi slike prometnih nesreč in bombardiranj, ki so jih večinoma izdelali slikarji-naivci. »Kod pa sedaj?« vpraša Danilo. »Po petrolejski cesti,« mu povem. To je cesta, ki se izogiba mestnega središča. Začenja se za sušaško bolnico in je zgrajena zaradi prometa z avtocisternami za nafto. Drži za trsatskim gričem, z druge strani je plodna, dolina Orehovica. Potem se cesta vije ob soteski Rečine, ki je sedaj le majhen potoček, saj jo je zajezila hidroelektrarna. Čez sotesko se pne v drznem loku most. »Ustavili bomo še v Lipi, ogledali si bomo muzej NOB,« predlagam.

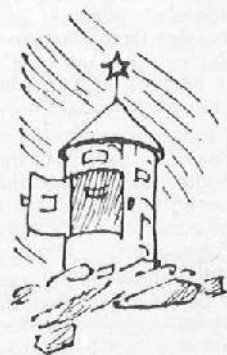
Mnenja so bila deljena. Dekleta iz Logatca niso vedela, ali bodo ujela še zadnji avtobus iz Postojne za Logatec kljub Danilovemu prepričevanju, da jim bo sam poiskal zvezo. Janez Zavarovalnica je bil za ogled muzeja, Slapenci pa nasprotni.

Pokažem Danilu, kje naj bi ustavil avtobus. Vasica je skromna, nič se ne loči od drugih vasic hrvaške in slovenske Istre, ki so v bližini ceste in proge, torej prometnih zvez, ki popeljejo ljudi na delo in otroke v šolo. Hiše so obnovljene, lepše kot drugod, sredi vasi je stavba, ki je šola, knjižnica, dom društvenih organizacij in spominski muzej ob enem, onkraj ceste pa je prostor, ki je balinišče, telovadnica in rekreacijski center ob enem. Vasica se zdi kot izumrla v tem prazničnem predvečerju. Povem, kar vem o vasi in o tej lepi novi zgradbi. Vas se ni ločila prav nič od drugih. Pa so nemški fašisti vdrli vanjo l. 1943, požgali prav vso in zmetali v ogenj vse živo, kar so dobili. Rešil se je, kdor je bil v partizanih, zaporu, internaciji ali po opravih zunaj vasi. Najstarejši žrtvi ni manjkalo dosti do petindevetdesetih let, najmlajša pa je imela komaj sedem mesecev. Po vojni so ljudje, ki so preživeli pokol, obnovili vas. Otrok za osemletko ni zadosti, a v stavbi, ki jo oskrbuje »drugarica«, je celodnevno varstvo za vse vozače iz Lipe in zaselkov, kjer izdelajo naloge pod strokovnim vodstvom. Tu najdejo varstvo predšolski otroci zaposlenih staršev. Tu je mala šola in knjižnica, ob enem pa društvena soba s televizorjem.

Medtem pride »drugarica«, lepa, mlada žena, vidi se ji, da srčno ljubi ta težko preizkušeni kraj. Odklene nam stavbo. Prostor je podprt z ožganimi tramovi, iz požganih domov. Na stenah so fotografije groznega dne... Nemci so namreč svoje grozodejstvo slikali, a fotografu, ki je slike razvijal, je uspelo rešiti nekaj koplj in jih dati partizanom. Na steni je seznam skoraj 300 žrtev istega dne... V podprtiličju je etnografski oddelek, ki se našim ljudem zdi zelo domač: »Tak jarem za vole imamo mi doma! Tak kotel imamo pa mi! Tak mlinček za kavo je na našem podstrešju! Tako sekuro je še moj ded rabil!« »Drugarica« nam neutrudno razlaga. O kakem plačilu noče slišati. Le prostovoljne prispevke damo za vzdrževanje spominskega muzeja.

Ko pridemo ven, k avtobusu, smo vsi zamišljeni.

»Zakojmo, zapojmo,« predlaga Sonja. Pesem ne gre z ust. Končno zapojemo brigadirsko, saj je prav, da se »na tak dan« zapoje »taka pesem«.

POLJSKA GEOLOŠKA ODPRAVA »NEPAL 77« V HIMALAJI

WOJCIECH BIEDRZYCKI, LJUBLJANA

Odpravo, ki je štela deset članov, je organiziral krakovski odsek Poljskega društva za znanosti o zemlji. Moralno podporo ji je dal poljski komite UNESCO.

Cilj odprave so bili termalno-mineralni vrelci in njihovo raziskovanje glede na eventualno uporabnost za balneologijo. Območje raziskav vrečnega področja je bilo v srednjem toku reke Kali Gandaki v centralnem Nepal.

Pri pripravi raziskovalnega programa, ki ga je vodil dipl. ing. geologije Maciej Kotarba, je bil navezan kontakt z vsemi dosedanjimi raziskovalci doline Kali Gandaki. Vsi geologi so posredovali primerke svojih knjig, separatov in posamezne pripombe, ki jih je odhajajoča odprava koristno izrabila. Na ta način so s poljskimi geologi sodelovali znanstveniki iz Avstrije, Francije, Japonske, Nizozemske in Švice.

Odpravo je vodil dr. Wojciech Biedrzycki, dipl. ing. rudarstva, člani so bili geologi, geofiziki, balneolog, vodo-gradbeni inženir, pa še zdravnik (mimogrede: ta je bil tudi član poljsko-jugoslovanskih moštvev: Nošak 76 in Tirić Mir 78) in šofer-mehanik terenskega vozila, ki je bilo ob enem prevozno sredstvo in baza za življenje in delo odprave. Člani odprave so odpotovali iz Krakova na Poljskem v začetku oktobra 1977, po štirih tednih so bili že v Pokhari, izhodišču za transportno karavano. Tatopani (tato — vroč, pani — voda), kjer je bila organizirana glavna baza odprave, so dosegli v šestih dneh, naprej s konji, kasneje pa z mulami čez ok. 3000 m visoko sedlo Gorepani.

Še isti dan po prihodu v Tatopani se je odprava ločeno v dveh skupinah lotila raziskovalnega dela. Skupina geologov je odšla proti severu in ko je dosegla sedlo Thorong La (5416 m) nad Muktinathom, je pričela z geološko raziskavo doline v smeri sever—jug. Med geološkim kartiranjem je bila izvršena identifikacija. Po ustreznih meritvah je bilo natančno opisanih nekaj desetih nahajališč mineralne in termalne vode. Med tem delom so geologi tudi zbirali primerke kamenin, fosilov in seveda raziskovanih vod.

V tem času je na širšem območju vasi Tatopani delala skupina geofizikov, ki je z geomagnetskimi, geoelektričnimi in geotermalnimi meritvami prispevala k natančnejšemu spoznavanju geologije na območju termo-mineralnih vrelcev. Geofiziki so izdelali nekaj tisoč metrov profilov, pri čemer so merilne točke bile razporejene v razdalji 1 m.

Po izvršitvi delovnega programa geofizikov je štiričlanska skupina s vodičem Tibetancem odšla v vas Ghasa, odtod pa je začela osvajat okrog 5000 m visoki vrh Dhaubugi, ki je zadnji v verigi južno-vzhodnega grebena Dhaulagiri. Ta »planinski« izlet je trajal 6 dni, pri čemer je udeležence zadnji dan pri sestopu zajel snežni vihar z meglo. Priselnost in planinske izkušnje enega od udeležencev sta omogočila srečni konec izleta. Vodič je iz strahu odpovedal. Hlter vzpon in vrnitev sta bila tudi vzrok lažjih in večjih nevšečnosti zaradi višinske bolezni, ki so jo občutili skoraj vsi udeleženci izleta.

V tem času je skupina geologov vestno opravljala svoje delo v bazi, opravili so namreč observacije in meritve na širšem vrečnem območju. Pa tudi bazo so likvidirali in organizirali karavano za vrnitev. Na povratku so bile izvršene meritve v dolini Myagdi Khola. Tu so geologi pri vasi Tatopani (spet ena vroča voda, vendar pri mestecu Beni) našli nekaj izvirov termomineralne vode.

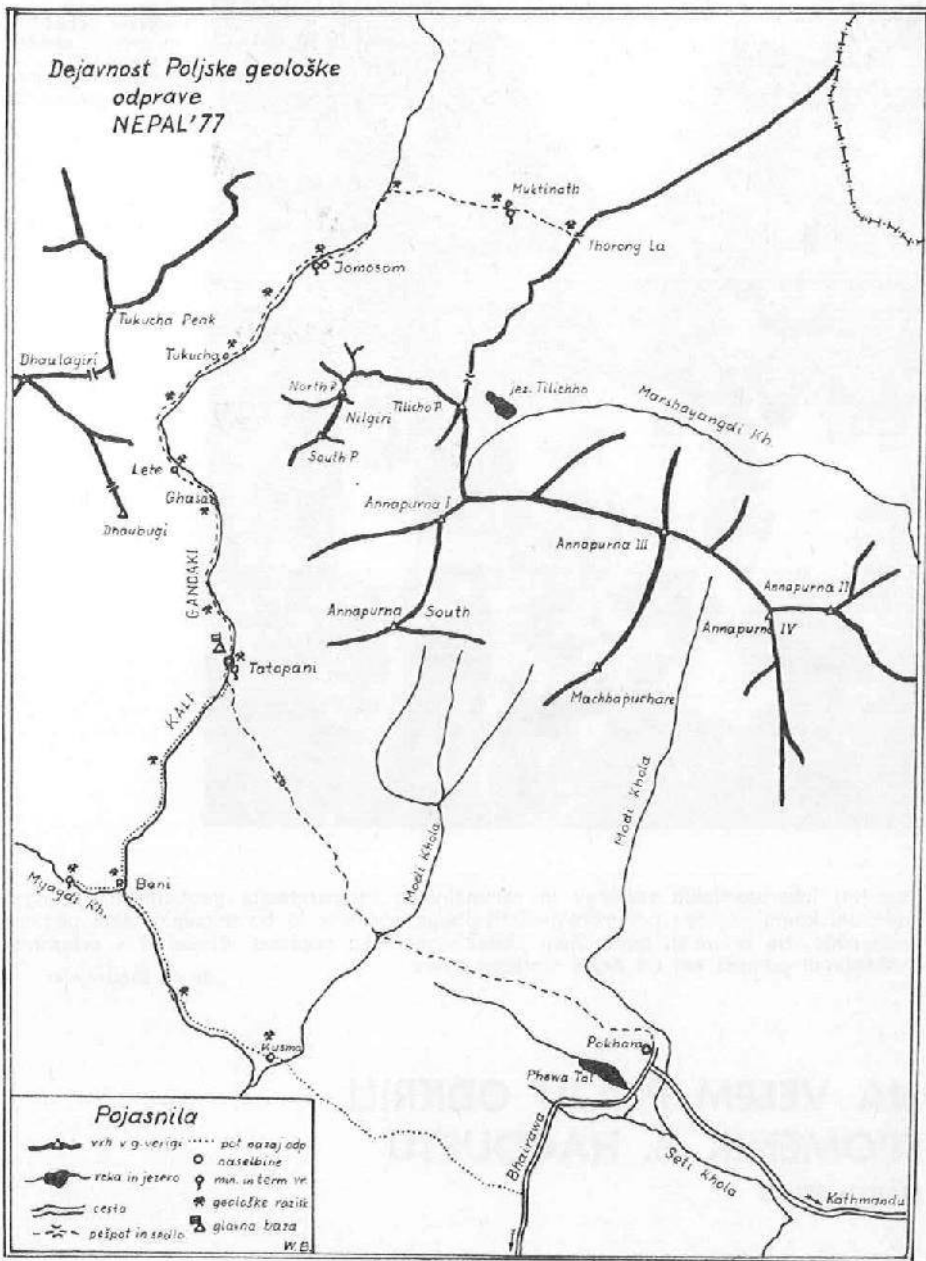
Zadnja geološka opazovanja so geologi opravili blizu mesteca Kusma. Zbirka geoloških primerkov in eksponatov je štela nad 70 primerkov kamenin in okrog 30 različnih primerkov vod. Med bivanjem v svetišču Muktinath so geologi drzno poskusili vzeti primerek plina, ki gori kot sveta bakla v notranjosti budističnega hrama. Poskus je k sreči uspel in tako so po vrnitvi v Kraków lahko izvršili kemično analizo tega plina. Ko so člani odprave končno prispeli v Kathmandu, so oddali prvo službeno poročilo o odpravi in o njenem raziskovalnem delu ministrstvu za industrijo in trgovino — oddelku za rudarstvo in geologijo.

Kasneje pa so obvestili o svojem delu tudi nepalske novinarje, ki so se zbrali na tiskovni konferenci na poljskem veleposlaništvu v Kathmanduju. Odziv je bil precejšen kljub istočasnemu bivanju prvega ministra Indije, ki je prišel obiskat Nepal po skoraj desetih letih. Članki in notice so bili tiskani v petih največjih dnevnikih in tednikih, informacije o odpravi so prodrle tudi v The Times of India.

Odprava »Nepal '77« je bilo prvo poljsko geološko raziskovanje v Centralni Himalaji. Cilj odprave kljub različnim težavam, predvsem pa pomanjkanju časa, je bil dosežen v celoti. Raziskave, ki so jih opravili člani odprave, so se ujemale s programi in težnjami mnogih mednarodnih posvetovanj, na katerih so opozarjali, da je raziskovanje hidrogeologije Nepala zelo važno.

Dejavnost Poljske geološke
odprave
NEPAL '77

Člani poljske
odprave »Nepal 77«
in nepalski nosači
v glavni bazi
Tatopani ob prihodu
Foto W. Biedrzycki

Rezultati laboratorijskih raziskav in računalniške interpretacije geofizikalnih meritev bodo del kompleksnega geološko-geofizikalnega poročila, ki bo nepalski vladi poslano brezplačno. Na ta način bodo člani poljske geološke odprave »Nepal '77« prispevali k nesebični pomoči eni od dežel tretjega sveta.

dr. V. Biedrzycki

NA VELEM POLJU ODKRILI SPOMENIK B. HACQUETU

MARKO SELAN

20. avgusta letos, so v okviru proslav 200-letnice prvega vzpona Triglav, odkrili spomenik Balthazarju Hacquetu — znanstveniku in planincu, ki je med prvimi stopil na vrh Triglava in svoj vzpon tudi znanstveno popisal.

Spomenik stoji na skalnem roglju nad Vodnikovo kočo na Velem polju. Že s praga kočice opazimo na skali napis »Vrtec B. Hacqueta«; neka markacija nas po novo nadelani, zanimivo speljani stezici povede k spomeniku. Spotoma srečujemo kovinske tablice, ki s slovenskimi in latinskimi imeni opozarjajo na posamezne rastline ob poti. Skozi ta botanični vrt se povzpnejo na vrh roglja. Tu je vzidana kovinska plošča z napisom:

»O kolikokrat sem si želel bivati tu gori kot ovčar,
da bi mogel vsak čas prehoditi to s cvetjem bogato pokrajino!«

BALTHASAR HACQUET — 1739—1815

Prvi raziskovalec Triglava

712

Od spominske plošče je čudovit pogled na Veljo polje s Triglavom v ozadju. Ko je član komisije za varstvo narave PZS Marko Selan odkrival spomenik, je takole nagovoril zbrane planince:

Tovarišice in tovariši planinci,

zbrali smo se k skromni slovesnosti, da obenem z drugimi letošnjimi triglavskimi proslavami počastimo spomin na Balthazarja Hacqueta — svetovnega popotnika in znanstvenika, čigar planinske zasluge so neizbrisno zapisane tudi v zgodovini Triglava.

B. Hacquet se je rodil leta 1739 v francoski Bretaniji. Že zelo mlad je dosegel doktorat iz filozofije, zatem pa je opravil v Parizu študije iz zdravilstva. Za njegovo nemirno in pustolovsko naravo je značilno, da se je prostovoljno udeležil vojaških pohodov v sedemletni vojni. Bil je trikrat ujet in celo obsojen na smrt. V ujetništvu se je seznanil z rudarstvom in se začel zanimati za mineralogijo, kar je postalo odločilno za njegovo poznejše — zlasti planinsko delovanje. Po sedemletnem vojskovanju je nekaj časa deloval v Pragi. Od tam se je — »razočaran nad krščanskim svetom«, kot sam pravi — odpravil v Carigrad. Med potjo pa je zbolel za kugo, jo srečno preстал in se vrnil na Dunaj. Poiskal si je državno službo. Po dvornih zvezah je dobil mesto rudniškega zdravnika v Idriji. V svoji avtobiografiji pojasnjuje, da se je potegoval za Idrijo predvsem zato, ker je tam deloval v tistem času slavni botanik Joannes Scopoli, avtor znamenite razprave o flori kranjske dežele.

Sedem let službe v Idriji in pozneje še trinaest let delovanja v Ljubljani je Hacqueta povežalo z razvojem znanosti in planinstva na Slovenskem. Poleg neštetihih potovanj v vse avstroogrške pokrajine in sosednje dežele je v tem času podolgem in počez preomljal tudi vso Kranjsko in Istro. Samo na prvem od teh potovanj, leta 1777, je obiskal Oglej, Nanos, Golake, Čaven, Soško dolino, Cerkno, Porezen, Bohinj, Triglavsko jezera, Mali Triglav, Gorjuše, Bled, Ljubelj, Kamnik, Limbarsko goro, Zasavje, Gorjance, Čabar, Snežnik, Kastav, Učko, Istrska mesta, Trst, Devln, Javornik, Postojno, Cerknico, Lož, Ribnico, Mokrc in Izvire Ljubljaničice. Tako je v velikem kolobarju obkrožil vso Kranjsko. In to pot je opravil v enem samem poletju! Če pomislimo, kako se je potovalo pred 200 leti, se šele zavemo, kakšen silen popotnik je bil ta nemirni, drobni mož.

Leta 1778 — v letu prvega vzpona na Triglav — se začne tudi Hacquetovo visoko planinstvo. Tega leta je prehodil dobršen del Julijcev z namenom, da naredi prvo litološko karto tega gorovja. Čeprav je že leto poprej na svojih botaničnih pohodih prispel čez Tosc na Velo polje in tu dobesedno ušel spremljevalcem proti vrhu Triglava, se mu vzpon takrat še ni posrečil. Sam je plezal v smeri Triglavske škrbine in dosegel Rjavce, zahodni rovelj Triglava. Zaradi pomanjkanja moči in spretnosti je moral odnehati. Pač pa je v spremstvu stopil na vrh 8. avgusta 1779 — eno leto za »štirimir srčnimi možmi«, in to po njihovi poti prek Malega Triglava in grebena. Tudi tretji vzpon na Triglav je Hacquetov, leta 1782.

Vtise in znanstvena dognanja s svojih potovanj po Kranjskem je Hacquet strnil v svojem znamenitem delu v štirih zvezkih »Oryctographia Carniolica ali geološki opis Kranjske, Istre in sosednjih dežel«. V tej knjigi nam poleg številnih geoloških, botaničnih, etnografskih in zgodovinskih podatkov poroča tudi o prvem vzponu na Triglav. »Prvi vzpon na skrajni vrh te gore,« je zapisal, »se je posrečil konec preteklega leta dvema srčnima gamsjima lovcema in enemu mojih bivših učencev.« Z bivšim učencem je mislil Willomitzerja, ki je poslušal predavanja iz zdravilstva pri Hacquetu v Ljubljani. V svojem drugem delu, »Mineraloško-botanična pota po Kranjskem«, kjer opisuje svoj drugi vzpon na Triglav, pa navaja, da sta ga pri tem spremljala »dva pogumna gorolasca — eden njiju, z imenom Luka Korošec, je bil nemara prvi, ki je prišel na vrh, odkar svet stoji.«

B. Hacquetu gre torej zasluga, da je evropska javnost že takoj po dogodku zvedela za veliki podvig naših Bohinjcev.

Pomembne so tudi Hacquetove zasluge pri odkrivanju julijske flore. V tem oziru mu sicer ne gre prvenstvo, kajti nekaj let pred njim je že opravil pionirsko delo Joannes Scopoli. Vendar je Hacquet dopolnil Scopolijev seznam z 12 novimi rastlinskimi vrstami, od katerih je štiri poimenoval po Triglavu: triglavski svišč (*Gentiana tergl.*), triglavska spominčica (*Myosotis tergl.*), triglavski regrat (*Leontodon tergl.*) in triglavska roža (*Potentilla tergl.*). Prav tu — na pobočjih Mišelj vrha je Hacquet tudi našel in opisal neko vrsto grintavca in jo v znanstveni zmoti krstil za *Scabiosa Trenta*. Ta cvetka je pozneje postala neuresničena želja dr. J. Kugyja, saj jo je iskal vse življenje.

B. Hacquet je bil stvaren pisec. Gorsko naravo je opazoval z razumom kot pravi predstavnik racionalističnega prosvetljenstva; zanimali so ga predvsem naravni pojavi in njihovi vzroki. Kljub temu najdemo v njegovih spisih tudi čustvene prebliske, ki odkrivajo čutečega ljubitelja gora. Ko opisuje dolino triglavskih jezer, obžaluje, da nima ob sebi pesnika, ki bi znal bolje izraziti njeno mračno lepoto. Ob pogledu na Velo polje se mu utrne želja postati pastir, da bi lahko vsak čas obhodil to s cvetjem bogato pokrajino. Z žalostjo zavzdihne: »Koliko je še neznanih cvetic tu gori, ki mi nikoli ne

bodo prišle pred oči! Čeprav tujec in učenjak, spoštuje domače ljudstvo in njegove običaje. Ne zna slovensko, a se vseeno trudi, da bi čim natančneje zapisal naša krajevna imena. Zelo kritičen pa je do človeških napak in slabosti. V tem oziru nima dlake na jeziku in si privoščil marsikatero pikro na račun robotosti in pobožnjaštva preprostih ljudi ali na račun oholosti tedanje gosposke. Posebno gorak je ozkosrčnosti in hinavstvu cerkvenih krogov. Ker nikoli ni skrival svoje svobodomiselnosti in zavzetosti za znanstveno resnico, si je v provinclalnih razmerah tedanje Kranjske nakopal veliko naprotnikov. Zato je po dvajsetih letih neutrudnega delovanja razočaran za vselej zapustil naše kraje in odšel predavat na univerzo v Lwovu. Dosegel je visoka znanstvena priznanja, občeval je z mnogimi kronanimi glavami, vabil so ga predavat v Moskvo, Pariz in Berlin. Prepotoval je južno Poljsko, Moldavijo, obhodil Karpate in jih popisal v štirih knjigah, bil je celo na Švedskem in na Danskem. Umril je na Dunaju, star 75 let.

Osebnost B. Hacqueta močno presega tedanje ozke razmere na Slovenskem. V krog domačih prosvetlencev je vstopil iz svetovljanskih okvirov evropskega racionalizma kot človek brez domovine, gnan le od znanstvene radovednosti. V naši kulturi se je pojavil kot komet in spet izginil. Toda po tem, kar je storil za odkrivanje naših krajev pred svetom, ga mirno lahko štejemo tudi za svojega. Naravnost neprecenljiv je njegov delež pri odkrivanju naših gora. Upravičeno ga štejemo za pionirja znanstvenega alpinizma pri nas. Njegovo ime je neločljivo povezano z zgodovino prvega vzpona na Triglav. Zato je letošnja proslava pravi trenutek, da se primerno oddolžimo temu velikemu človeku.

V komisiji za varstvo narave PZS smo si zamislili njegov spomenik kot skromen botanični muzej v naravi, postavljen v okolju, po katerem je zagotovo stopala njegova noga, ko se je oziral za svojimi cveticami.

Množice današnjih planincev, ki po Velem polju romajo na Triglav, naj ta alpinetum opozarja na neizčrpno bogastvo čudovite gorske flore, ki je prav tu še posebno bujna in pestra. Hkrati jih želimo na nevsiljiv način prositi, naj varujejo to bogastvo zase in za tiste, ki prihajajo za njimi.

Botanični vrtec smo uredili z udarniškim delom peščice zagnancev, članov Gorske straže iz raznih planinskih društev, ki se jim ob tej priložnosti zahvaljujemo za sodelovanje.

Najbrž bo naš vrtec koga na prvi pogled razočaral. Zares je nemogoče posneti nenadkriljivo mojstrico naravo in bogastvo njenih vrto. Takih ambicij tudi nismo imeli. V že razvito naravno okolje smo le dodatno posadili nekaj predstavnic naše gorske flore. Veliko se jih je dobro prijelo; nekatere so v tem času že odcvetele, marsikatero je zadržalo letošnje izredno hladno poletje. Zato bo treba vrtec še nekaj let postopno dopolnjevati in popravljati. Upamo, da nam za takšno delo ne bo nikoli zmanjkalo prostovoljcev.

Spomenik izročamo v varstvo in oskrbo planinskemu društvu Srednja vas, ki gospodari s tukajšnjo postojanko. Naj bo nadaljnji razvoj alpinetuma v čast njegovim oskrbnikom in v veselje vsem obiskovalcem. Naša komisija pa se zavezuje, da bo pri tem dajala vso potrebno strokovno pomoč.

Marko Selan

MAKSO MEŠKO (1903–1969)

ERNA MEŠKO

Za marsikaj sem bila v življenju zadolžena, da storim, in vedno sem se potrudila, da bi zaupano mi delo kolikor mogoče vestno opravila. Sedaj pa naj opišem z gorami povezano življenje mojega moža — a mi solze zalivajo oči in misel noče iz peresa... Zakaj tako? Vem namreč in čutim, da karkoli bi napisala ne bi zdaleka razodelo tisto ljubezen, tisto hrepenenje, tisto voljo in vztrajnost, vse tisto, kar je pokojni Makso, neoporečni rodoljub, s svojo bogato dušo in hrabrim srcem gojil do gora.

Kot žena naj povem, da naju je ravno navdušenje do planinstva zblíželo. Spoznala sva, da stremiva za enakimi ideali, da sva najsrečnejša, ko uživava lepoto in čudeže narave, da nama pomeni obiskovanje gora največjo radost in bivanje v njih največje veselje. Kot mati naj poudarim, da mi je bilo v izredno zadoščanje, ko sem doživljala, kako se je ta najljubša ljubezen do planin razrasla v žilah najinih otrok in kako so postopoma, kot so doraščali, vstopili v ta prelesten svet.

Če imaš kmetljo, pač ne moreš vse zakleniti in oditi »na lepše«. Ostajala sem doma, da je mož lahko šel z otroci na izlet. Pa mi ni bilo nič hudo. Vsa srečna, da bodo vsaj

Makso Meško z družino na vrhu Triglava

oni lahko užili to, po čemer je hrepenelo tudi moje srce, sem jim pomagala napolniti nahrbtnike in moja topla misel jih je spremljala ves dan, dokler jih nisem zvečer utrujene, a zadovoljne in nasmejene objela.

Pa ne samo svoje otroke, tudi druge mladince iz bližnje okolice je zbral in vodil s seboj ter vzbujal v njih navdušenje za planinstvo. Naša družina je štela 10 članov planinskega društva, imeli smo lepo število strokovnih in leposlovnih knjig s planinsko tematiko in tako je naš dom predstavljal v naši vasi središče planinstva in zbirališče vseh, zlasti mladih, v katerih je vznikla plemenita ljubezen do gora.

Večkrat se je zgodilo, da se je oglasil pri nas kak znanec s prošnjo, da bi ga Makso spremljal kot vodnik v gore. Nikoli ni odrekel, pa naj smo imeli v računu še tako važno opravilo. Četudi nam ni bilo prav, nismo mogli nasprotovati, saj smo videli, kako se sam s seboj bori in komaj čaka, da lahko »smukne«. In ko se je potem vrnil, ni bil skop s pripovedovanjem. Kakor da mu je srce prepolino, je delil od tega bogastva. Posedli smo okrog njega, eni kar po tleh in napeto, rekla bi z odprtimi usti poslušali, podoživljali. Prinašal nam je košček gora! Znal je vzbuditi zanimanje za planine. Res je, da vsi niso čutili tako kot on, res pa je tudi, da si je vsakdo zaželel, da bi tudi sam vsaj enkrat v življenju splezal na Triglav, na najvišji vrh naše domovine. Priti na Triglav, to je bilo za tukajšnje ljudi, ki jim je bil gorski svet pravzaprav tuj, nekaj tako težko dosegljivega, da so šteli za posebnega junaka tistega, kateri se je lahko ponašal s tem, da je že bil na Triglavu. Zato je pač imel vsak željo doseči to čast. Tako so se mu pridružili tudi že zreli ljudje in ga posnemali. Naj omenim tu zvestega planinca Lujzeka Majcena, ki se je z družino preselil v Kočevje a ostal vedno v stiku s prejško skupino, da se jim je pridružil, ko so šli na večje ture. Pozneje je v svojem novem okolju zbral po Maksovem zgledu ljubitelje narave in jim pokazal pot v »kraljestvo Zlatoroga« pa tudi v drugi planinski svet. Za svoje neutrudljivo prizadevanje je prejel od PZS srebrno značko.

Ne bom naštevala, kaj vse je prehodil Makso Meško. Omenim naj le nekaj važnejšega. V svojem »Sestopu« (PV 69, str. 253 piše: »Bil sem še pastirček, ko sem prvič v življenju videl navpično steno iz kamna, to je zapadno steno Ravne gore. Z velikim hrepenenjem sem gledal to svojo prvo navpičnico in v srcu se mi je vzbudila pregrešna želja: Ko bi bil tukaj doma, bi poskušal plezati čeznjo... Mik gore me je zajel. Hrepenenje po gorah je ostalo vedno živo. Nobena gora se ne vidi iz naše doline.« (Po 35 letih, star 49 let, je v steni Ravne gore res preplezal svojo smer in na vrhu vklesal »Láhonsko pot«. Pomagal pa si je z zobmi branc in vrvjo za seno.)

Če je nebo pričaralo na svoje obzorje rajdo bleščočih se kumulusov, je obstrmel in mi z njim in iskali smo v tej »fata morgani« znane nam vršace, sedla in stene. Kakor da bi se prestavili v gorski svet, je ta v nas zaživel z vso svojo privlačnostjo. Z nepopisnim

veseljem in hvaležnostjo smo sprejemali planinske razglednice, ki smo jih pogosto dobivali od prijateljev, ki so imeli možnost, da so redno hodili v planino. V našem domu si lahko kjer koli videl kak izbran planinski posnetek, ki nas je stalno spominjal naše velike ljubezni. V gozdu Vukečjaku so otroci poimenovali veliko »rupačo« v dolino Vrat. Iz nje se je strmo dvigala lapornata stena, po kateri je držala z lesenimi klini nadelana pot čez Prag na vrh »Triglava«. Vinski grič — imenovan Litmerk, na katerem stoji nekoč naša zidanica, je krstil za Prleški Triglav. Ima namreč tri vrhove. Makso si je dal izdelati štampiljko v obliki trikotnika, v sredi katerega je narisana grozd, napis pa se glasi: Litmerk, Prleški Triglav, 331 m.

Brat Pepek, ki je bil tudi vnet planinec in član Aljaževega kluba, je poznal Maksove želje. In mu je pisal, naj pride do Bleda, da bosta šla na Triglav. Ves presrečen je zajahal svoje staro, s trpljenjem pridobljeno kolo in prevozil 230 km do Bleda, kjer ga je čakal brat. Pot sta nadaljevala z vlakom proti Mojstrani. Potovali so tudi Tomiškovi: Helena, Stanko in še mlajša sestra, znani planinci, brezhibno opremljeni. Malo skeptično so ogledovali njegovo neprimerno obutev, češ, po produ ne bo zdržala. Pa je. Zelo rad se je spominjal te svoje prve ture na Triglav in idealnega planinskega tovarištva. Drugič je šel na Triglav s svojim očetom Antonom, ki je ob Pogledu na Peričnik zapisal: »Peričnik, Peričnik, kak krasno šumijaš, ko padaš v to silno globino, kak bi ga midva z Maksom pila, če bi spremenil se v vino!« Šla sta mimo vseh planinskih postojank in prespala v Aljaževem stolpu. Saj spala nista, preveč ju je zeblo, a pod streho sta le bila. Srečno sta se vrnila, zapravila nista skoraj nič.

Pa se je v Maksu oglasila želja, da bi preplezal severno triglavsko steno. Zopet je potoval iz Prlekije do Aljaževega doma v Vratih s kolesom. Vreme se je skujalo, en čas je čakal, potem pa se je podal v steno. Misli je poiskati Slovensko smer, pa je že od začetka plezal preveč desno in se končno zaplezal. Začelo je deževati, videl ni nikamor. Po desetih urah je ves zbit, razcapan, krvavečih prstov sestopil nekje pod Črnim grabnom. Utrujen je bil tako, da ni mogel vzdigniti roke, da bi si pogladil lase. Pa ga je še čakala vožnja s kolesom iz Vrat v Prlekijo.

Za svojo 50-letnico je v družbi vnete planinke Minke Mali, ki je slavila takrat svojo 60-letnico, in priljubljenega, odličnega vodnika Janeza Brojana z lahkoto preplezal severno steno in izpolnil svojo mladostno željo.

Tako je romal k očaku Triglavu iz leta v leto in ga obiskal 40-krat. Po prometni nesreči leta 1967 ni bil več sposoben za hojo v gore. Triglav je zamenjal z Mangrtom. Na Mangrsko sedlo se je večkrat peljal z mopedom — večinoma sam. Vzljubil ga je, saj mu je tu bilo možno iz spoštljive višine po Župančičevo občudovati »okameneli zanos naše domovine.«

To sem nekoč že zapislala, kako so moji sinovi po moževi smrti zanesli škatico z nekaj Maksovimi lasmi na vrh Mangrta, jo varno shranili in jo šli vsako leto obiskat. Tudi letos se je sin Ciril, ko je plezal po Julijcih, vzpel na Mangrt, a škatice ni našel več. Lanski potres je tudi tu opravil svoje. Odkrušila se je skala, pod katero je bil skrit ta dragoceni spomin. Z ožnostjo smo sprejeli to novico, a Ciril se je znašel: na vrhu Mangrta je poiskal lepo oblikovano skalico — Mangrt v miniaturo — ga prinesel domov in jo postavil na polico pred očetovo sliko. Nehote se spomnim reka: Če ne gre Mohamed h gori, pride gora k Mohamedu!

Sklonila se je gora, da s svojo pričujočnostjo hvaležno straži zvestega občudovalca.

V SKLAD PV SO PRISPEVALI (avtorski honorar ali prispevek):

Prof. Rudolf Leskovar — Wasserburg in dr. ing. Peter Leskovar — München, 300 din; Anica Zmavc — Ljubljana, 200 din; Slevko Robič — Gozd Martuljk, 200 din; Marija Kokalj — Ljubljana, 100 din; Sonja Sardač — Koper, 60 din; Ciril Kampare — Rogaska Slatina, 50 din; Štefan Lednik — Mežica, 20 din; Miško Kranjec — Senožeti, 630 din; Marko Golar — Murska Sobota, 720 din; Marija Lah — Vildova — Murska Sobota, 720 din; Jože Vild — Murska Sobota, 540 din; Mira Potočnik — Ljutomer, 450 din; Joža Anđlovič — Šempeter pri Novi Gorici, 420 din; Erna Meško — Ivanjkovci, 460 din; Jenko Ferlinč —

Murska Sobota, 360 din; Marjeta Čučulovič — Ljutomer, 290 din; Borut Vild — Murska Sobota, 280 din; Marjan Krišelj — Ljubljana, 270 din; Ivan Rušič — Ljubljana, 160 din; France Planinc — Ljubljana, 120 din; Josip Sakoman — Zagreb, 60 din; Vlasto Kopač — Ljubljana, 1000 din; Viktor Petkovšek — Ljubljana, 710 din; Jože Dobnik — Ljubljana, 720 din; Ciril Meško — Ivankovci, 420 din; Marija Golob — Kamnik, 250 din; Branko Merušič — Nova Gorica, 180 din.

Skupaj 8780 din.

Vsem prisrčna hvala!

Uprava in uredništvo PV

ŠE NEKAJ PODOB IZ PLANINSKEGA TABORA

IRENA HRIBAR

Kakšna dva meseca je na vratih PD Kranj visel plakat, ki je opozarjal na mladinski tabor v Krnici konec avgusta. V začetku smo vse skupaj jemali bolj z rezervno. Nihče ni bil popolnoma prepričan, da ve, kje je Krnica. Za vse je bila tam nekje pod Vršičem, življenje v taboru pa je bil en sam velik vprašaj. Koliko mogočih in nemogočih vprašanj, nazadnje pa še pakiranje in dolg seznam stvari, ki jih utegneš potrebovati. (Na koncu smo ugotovili, da jih imamo vsaj dvakrat preveč.)

Spalna vreča — da, anorak — da, vezalke — kaj vse človek rabi na šestdnevnem taboru! Če bi šlo vse po spisku, bi lahko ves dan hodila na relaciji kuhinja—veža—soba. Sicer pa — vseh stvari še rabila ne bom, če pa jih že bom, mi jih bodo pa tako ali tako posodili drugi.

»A samo petnajst kil? Nemogoče! Saj ga niti vzdigniti ne moremo! Ubogi alpinisti (posebno tisti na ekspedicijah), kaj vse morajo prenesti (ta prenesti pomeni dobesedno), da pridejo do vrha. Jaz pa bom (hvala avtobusu) tvorila samo do Krnice.

In tako smo počasi, vsak zase, prikapljali na postajo. Kup novih obrazov je bilo in preden smo se dobro posedli po pločniku, nam je prvi avtobus že odpeljal.

»Ob šestih prideš, pogledaš, če je ob sedmih že kdo na postaji in se ob osmih odpe-lješ,« je rekel eden od izkušenih. Lahko njim, mi piščančki pa smo komaj čakali, da bomo videli šotore. Pa smo jih le. Sicer smo jih potem imeli priložnost ogledovati od znotraj dva dni, ampak začetek je vedno razburljiv, ali ne? Ko se je dež prvokrat ulil, smo sedeli v velikem vojaškem šotoru brez dna, kvartali in kuhali puding. Puding je bil na splošno najpomembnejša, najboljša, najslajša hrana in še kaj. Zanj smo navijali ob večerih, ko sta Alenka in Daša mešali vsebino kakih štirih vrečk in smo komentirali njune kulinarične sposobnosti. Posode pa je tako ali tako čez noč opral dež, ki ni prenehal kljub grožnjam, na koncu pa že precej milim prošnjam. Ko smo imeli kvartanja ob sveči dovolj (mojstri kljub pomanjkljivi svetlobi niso goljufali preveč očitno), smo dekleta odšla v kočo, fantje pa so odšli plavat v šotor, ki je bil postavljen na sredo kotanje, kamor se je stekala vsa voda, ki je že od vsega začetka mislila teči tod, tista pa, ki je tekla mimo, se je pa najbrž zaradi velike želje plavalcev obrnila z začrtane poti in se pridružila tisti v šotoru. Pametnejši (na takem taboru se najdejo tudi pametni), pa so se raje naselili v hotelu »MU«. Po dveh dneh kvartanja in pojedin smo se zbudili pod rahlo zasneženo Škrlatico.

»Ves teden pa ja ne bomo samo jedli!« smo se rahlo obupani vseeno odpravili po južni strani na Mojstrovko. Res, da smo se rahlo polenili in obredli vse tri vršiške kočice, vendar smo Mojstrovko »ujeli« med dvema plohama.

Končno konec dežja ali Prisojnik je težji

Ponoči je bilo precej razburljivo. Ko se je zbudila ena, smo se zbudile vse in se začele pogovarjati. Daša se je pretokla čez vse spalne vreče bolj po naključju kot zavestno, ko je šla ven »opazovat zvezde«. Nenadoma pa se je razlegel strašen krik, da so šli vsem lasje pokonci!

»Punce, res so zvezde!«

»Ja, ja. Pojdi spat! Se bomo že jutri pomenile.«

»Ampak zares!«

In ker se je izkazalo, da je Daša samo premražena, drugače pa ji nič ne manjka, smo se druga za drugo skobacale iz vreč in šle preverjat novico. Potem so pa kmalu vsi zvedeli, da zvezde niso fatamorgana, ampak čisto resnična stvar.

Zjutraj smo se razdeljeni na dve skupini eni odpravili na Prisojnik, drugi pa na Špik... Med potjo smo ves čas brundali Mežkovo pesem »Vremenska napoved je megla z dežjem, je megla z dežjem« (naprej je tako nihče ni znal zapeti), ampak kar je res, je res — vreme se je držalo, saj razen dežja (ta nas sploh ni več ganil) nismo doživeli nič pretresljivejšega. Huje je bilo potem v taboru, ko smo se prepirali, kateri vrh je težji.

Hajli, hajlo, na Jalovec gremo ali Ne verjemi vsega, kar slišiš

Baterlje so čisto uporabna stvar, samo delati morajo. Jasno, da odpovedo ravno takrat, ko jih izjemoma (to se zgodi samo enkrat na leto) rabiš. In zato se spotikaš za kakšnim

lastnikom ubogljivejše in uslužnejše baterije in preklinjaš zgodnjo uro, zraven pa še Jalovec. Obereš ga prav od vznožja pa do vrha skrinjice z žigom in premlevaš strašne zgodbice o težki poti in nesrečah. Potem pa se zdani, Jalovec se približa in zniža in razen sapa je vse v redu.

Približno tako je bilo, ko smo »tolkli«¹ melišče navzgor. Vse gore so bile obsijane s soncem, samo mi smo bili kot ponavadi v megli. Ni bila sicer tista, ki bi jo lahko rezal z nožem, ampak bila je ravno dovolj gosta, da nismo videli nikamor. Na vrhu smo rahlo zmrzovali (zaloge smo kljub temu uničili), sestop pa v glavnem nikjer ni pretrano hud.

OŽIVELI SPOMINI NA NESREČO

JANEZ BROJAN

16. 8. 1942

V severni steni Rigljice v dolgem Črnem kaminu, tri raztežaje pod izstopom iz stene med dvema glavnima vrhovoma se je pripetila težka nezgoda.

Pri plezanju je tretjemu na gladkih strmih ploščah spodrsnilo in potegnil je še druga dva dvajset ali petindvajset metrov v globino. Pri padcu sta se smrtno ponesrečila Anton Vodišek in Franci Kovač, Tone Tomazin pa si je zlomil levo nogo in dvakrat zlomil levo roko. Obležali so vsi trije na enem mestu.

Na pomoč

17. 8. 1942

Ura je bila deset dopoldan. Rezko zabrni telefon. Kakor strela udari med nas zla novica. Kdo, kje, kaj je? Kdo je nesrečnež, ki ga je gora vrgla od sebe? Eden ali več?

Vemo le, v Martuljku nekje se je pripetila težka nezgoda. Kdo so ti nesrečneži, ne vemo. Kako je z njimi, so živi in zdravi? Kliče nas orožniška postaja v Martuljku. Pozneje nam povedo, da je neki fantič čul klicati v ostenju Rigljice, ko se je potikal v gozdu. In se odpravimo na pot opremljeni z vsem. Spremljata nas dva orožnika, ker je bila ob sedmi uri policijska. V dveh urah pridemo na melišče pod Rigljico. Šest nas takoj odide pod steno. Pri vstopu v normalno smer dobimo dva nahrbtnika, dokaz da so šli tu gor, nazaj pa še ne. Odločimo se, da gresta dve navezi v steno na iskanje. Odločita se More in Medja, pa Kokalj in Krušič, vsaka naveza v drugo smer brez opreme, s seboj vzamejo le nekaj jedi in pijače, pa prvo pomoč. Drugi pa počakamo, da gremo drugo jutro za njimi z vso potrebno opremo. Z Mihom sva šla še v levo grapo pogledat, kakšen je tam svet za reševanje. Stena je tu visoka okrog sto metrov, gladka, navpična. Domentva se, da ne omeniva tega nikomur, morebiti je drugje primernejši svet za reševanje.

Ob 19.45 nam že sporočita Krušič in Kokalj, da čujeta v kaminu Tomazinove klice. More in Medja zavijeta v tisto smer in kmalu prideta k ponesrečencem. Prizor je bil nadvse žalosten — dva mrtva, Tomazin ves polomljen, do kraja izčrpan, za zglavje mu je bil mrtev tovariš. Dala sta mu pijačo in prvo pomoč. Medtem ko sta se onadva mudila pri njem, sta se Krušič in Kokalj vrnila iz stene. Arih pravi, da bi šel tudi gor. Odsvetujemo mu, češ, pri živem sta že dva, delati ponoči ne moremo nič. Gotovo bomo rabili dosti opreme, treba jo bo zjutraj spraviti do njih. Arih pa vztraja pri svojem, pridruži se mu še Klančnik. Še isti večer sta šla v steno.

Ura je bila 21.30, ko sta prišla Krušič in Kokalj do nas. Kje bo najlažje reševati? Onadva pravita, da levo od kamina kakih petnajst metrov navzdol na polico, po nji v desno na raz in po njem v dolino. Tam da je najlažji svet. Ker sta ga dobro poznala, smo se strinjali z njima. Nekdo pa mora iti v dolino obvestiti sorodnike ponesrečenih. Izbrali smo Marjana. Sprejel je nalogo, revež. Če bi slutil, kaj ga še čaka! Bivakirali smo pod ogromno skalo pod ruševjem. Prostora pod njo je bilo za dvanajst do štirinajst oseb. Za ležišče smo si narezali ruševja, pred ležiščem pa smo zakurili velik ogenj, saj so bile noči precej hladne. Ura je bila polnoči, ko smo zadremali.

18. 8. 1942

Ob šestih smo vstopili v steno. Plezali smo v treh navezah: Krušič, Kokalj, Korenini in jaz po centralni smeri, po desni pa Praček in Dremelj. Nahrbtniki so bili zelo težki: vrvi, klini, vponke, kladiva, plahta za drog, najbolj pa me je oviral nosilni drog. Ob osmih smo prišli na gornjo ploščo pod kaminom. V kaminu sta že ležala Kovač in Vodišek, oni štirje so ju spustili do sem po kakih petnajst metrov visokem previsnem kaminu. Zbrali smo se vsi pri Tomazinu. Kakih deset metrov pod Tomazinom je bil žleb, po katerem smo nameravali reševati. Zabili smo kline za spuščanje in varovanje. Ko hočemo razporediti še vrvi, pravi Miha, da bomo šli kar skozi kamin v globoko grapo, v kateri sva bila prejšnji večer. To je zelo nevarna smer, mu pravim, polna kamenja in zagodenih skal, reševalci bi bili v nevarnosti.

Nič preveč zadovoljen nisem bil s predlogom. Reševanje bo potekalo tu bolj počasi. Omenil sem mu to, pa se mi je smejal. Z največjo previdnostjo smo morali reševati skozi kamin, saj se je kamenje kar vsipalo izpod nas. Z mrtvima je bilo lažje, ker smo ju lahko spustili drugega za drugim na vrvi čez kakih trideset metrov visok previs na gredo. Polagoma in previdno smo sestopili tudi mi, da nismo preveč prožili. Kmalu smo bili vsi na gredi. Greda ima precej dolg peščen hrbet, poraščen z ruševjem, pod njo pa zija ogromna črna grapa s kakih osemdeset metrov visoko, gladko, prevesno steno. Na tej gredi nameravamo s Tomazinom prenočiti. Saj je ura osem in v temi se ne moremo spuščati. Slive in mokre megle se podljo mimo nas, mrzel veter piha in grize do kosti, želodec se oglašča, saj že od zjutraj nismo ničesar pojedli, tudi žeja je bila neznosna. Praček, Klančnik in Jaz smo se odločili, da se spustimo kar v temi v grapo in do logarja. Miha pa gre v steno z nami po jed in pijačo, ki so jo prinesli v grapo. Mi bi mu jo navezali na vrvi. Odvišno obleko, kar smo jo le mogli, smo pustili njim. V popolni temi se ločimo in gremo v steno brez luči. Le neznatni stopi in oprimki so nam kar sami prihajali pod roke in noge. Prvi sem se spuščal navzdol jaz, ker sem si prejšnji večer nekoliko ogledal steno, ko sva bila z Mihom v grapi. Ona dva sta šla tik za menoj, da sem jima povedal za stop in oprimek. Nekako v sredini smo prišli na kakih pol metra široko in osem metrov dolgo poličko. Po nji smo se splazili v desno do ozkega kamina. Temo je zgoščala gosta megla in globoka grapa. Še svoje roke nisem dobro videl. Vrvi je bilo konec, stene pa še vedno ne. Zato smo privezali še drugo vrvi na prvo in se spuščali v črno temo. Ali bo ta vrvi dosegla dno, ali bo držal klin, ki tiči dober centimeter v špranji?

V grapi začujem glasove tistih, ki so prinesli jed in pijačo, čujemo jih, vidimo pa ne, njihovi glasovi se pošastno odbijajo od sten. Po tridesetmetrskem spustu opazim pod seboj belo liso, za njo zopet črno temo. Bila je čisto bela skala, ki se je ujela v kaminu.

Vrvi je konec. Dve možnosti sta bili: Brez vrvi spuščati se v črno negotovost ali celo noč prečepeti v mrzli steni. Poizkusim brez vrvi. Po nekaj metrih občutim pod nogami trdna tla. Morda bo pa le že konec. Pod menoj v grapi se nekdo oglasi. Bil je Stane — brez luči. Počasi se spuščamo, zdajci pa se mi pod nogo zgane skala in že zdrsva obadva kakih pet metrov nižje za sneg. Ni bilo preveč prijazno, zato pa sem prišel hitro na pesek in tudi onadva sta bila v hipu pri meni. Stane nam posveti z vžigalico. Včasih je tudi dobro, če je blizu kak kadilec. Navezali smo nahrbtnik na vrvi in sporočili Mihi, da ga potegne. Le počasi se mu je posrečilo. Grapo sem že sinoči spoznal, zato smo lahko stopili hitreje. Enajst je bila ura, ko smo prišli do logarja. Pregovor pravi: Govori malo, misli veliko. Kdor je že reševal, sam ve, kako je pri taki stvari, drugi pa tako ne razumejo. Lilo je na vsi moč in ker je šotor stal v dolinici, je voda pritekla vanj. Morali smo ga zapustiti in iti pod lopo. Reveži oni na gredi v steni, posebno Tomazin!

19. 8. 1942

Ob šesti uri se zvedri. Odločili smo se, da gredo v steno Klančnik, Praček, Koblar in Ravhekar, jaz pa do vrha grape in v steno, iz katere bom imel pregled nad spuščanjem. Prav jim bo prišlo, če jih bom usmerjal z reševanjem. Prej mi še sporoče, da bodo najprej spustili pokojna plezalca drugega za drugim. Jaz naj jih odvežem, da sprostim vrvi. Zvezali so dve vrvi skupaj, tako da so je imeli osemdeset do petinosemdeset metrov. Najprej so spustili Kovača nato pa Vodiška. Vrvi pa sta bili za štiri metre prekratki. Moral sem ju v zraku, naslonjena na moja kolena, odvezati in prenesti v grapo na pesek. Kamenje se je vsipalo z grede med spuščanjem, kot da bi jo pometali. Najmanjša neprevidnost bi me lahko stala glavo. Reševati smo morali obadva odkrita, brez vreče, ker nismo imeli nobene jute ali kaj podobnega.

Ob dvanajstih smo začeli z reševanjem Tomazina. Miha se je navezal s ponesrečencem na drogu na dvojno vrvi, nakar so ga pričeli spuščati. V dnu začujem žalostinko »Vigred

se povrne« in še skalaško himno. Peli so jo naši fantje, ki so čakali, da priskočijo na pomoč. Čez čas zaslišim klesanje po skali: Marjon je klesal križe ponesrečenima. Ni mogel slutiti, da jih je klesal sebi. Strašno počasi je potekalo reševanje, ura je bila tri popoldne, ko je Miha dosegel s Tomazinom poslednji previs. Marjon pride do snega, da bi fotografiral. Pravim mu, naj se umakne, da ga ne zadene kak kamen. Miha pa mu pravi, naj ga pritisne in tako je ostal kar pri meni. Za njim rine še Taler. Pred četrto uro je dosegel Miha poličko, na kateri sem prej jaz odvezoval mrtva plezalca. Priskočimo na pomoč in položimo Toneta na pesek. Zabijemo dva klina, enega v levo stran, drugega pa na koncu snega v kotu grape. Prav nam bosta prišla pri nadaljnem prenosu po grapi. Grapa ima namoč še tri precej nerodne skoke, tri do štiri metre visoke. Potem je Gandi prišel iz stene, po grapi pa sta prišla še Torkar in Ravnik. Med tem smo navzeli roščevalni drog na vrh in vrh vpeli v klina. Gandi in Miha se takoj odpravita z ranjencem čez usodni sneg. Dolg je bil kakih deset metrov, dobra dva metra širok, dva metra debel. Sneg je bil zelo trd, doljna polovica snega je imela v sredini kakih osemdeset centimetrov visok in en meter širok predor od leve proti desni po dolgem. V sredini je imel na najtanjšem delu še kake pol metra snega nad seboj. Ker je bil sneg strm in trd, smo hodili raje pod njim. Mi smo varovali, onadva pa sta se počasi pomikala. Prvi skok je bil od snega odmaknjen kake dva in pol metra, bil je najtežji. Mi trije smo varovali v koncu grape, pri klinu v desni sta nam pred snegom pomagala še Torkar in Ravnik. Ko sta bila Gandi in Miha z ranjencem pod skokom, sem šel še jaz do tistega klina, da sem imel one tri vedno pred očmi. Marjonu sem dal kladivo: Naj s Talarjem izbijeta klina v kotu grape, mi bomo med tem spravili one tri še čez zadnji skok, nato pa hitro še oba pokojna.

Reševalci so z grede počasi sestopali v grapo. Ko sem prišel do desnega klina, sem dal rezervno vponko kake pol metra pod gornjo na vrh. Tako sta tekli obe vrvi skoznjo in se na ta način toliko trli, da sem vrh lahko sam spuščal. Ravniku in Torkarju pravim, naj stopita stran od snega k steni, da ju ne zadene kak kamen od zgoraj. Pravkar sta spustila Tomazina čez zadnji prag, Miha je skočil za njim, da ga položita na pesek. Razdalja med nami in njimi je bila kakih petindvajset metrov. Andrej mi pravi, naj popustim vrv. To storim in stopim v sredo grape. Ravnik stoji ob snegu, Torkar poleg njega, tedaj pa po zraku zabučijo in že opazim za pest debel kamen, kako frči po zraku. Isti hip pade na ono mesto, kjer je bil sneg najtanjši. Obenem se začuje zamolkel »but« in sneg se je prelomil v tri dele, po tri kubične metre vsak. Enega druga dva odrineta, da se prevali proti nam. Takoj sem vedel, kaj bo, če zamudim le trenutek. Bliskovito se požnem h klinu, zgrabim za vrh kake pol metra pod klinom in se vržem nazaj z iztegnjenima rokama — mi bo uspelo ali ne, da ju prestrežem in rešim? Ta trenutek že priletita oba skupaj meni na roke, sneg nas vse tri z vso silo vrže ob steno. Ker se je z desne strani grapa zožila in je bila pri nas širša, je sneg vrglo proti nam in nas pritisnilo k steni. Mislim sem, da mi bo potrla vse kosti. Visel sem le na rokah in onadva na njih. Zvilo mi je levo nogo in močno prebilo levo roko na komolcu. Tu se je kos snega prelomil in v ozki grapi sta se kosa zagozdila. Tudi drugi kos se je premaknil, da zgrmi po grapi. Gorje, če spolzi še ta kos za prvimi. Pokopal nas bo vseh trinajst, ki smo v nji. Snežna grmada se vzdigne skoro navpično, za trenutek tako obstane in se zopet sesede nazaj. Od prvega kosa se je odkrhnil manjši kos, zdrvel po grapi in zadel Andreja v želodec s tako silo, da je ta omedlel.

Tedaj pa o, groza, Marjona in Talarja ni nikjer. Zdajci začujem Talarja: »Pomagajte, pomagajte, o mama!« Navzdol zavpajem, naj pazijo, ker ne držim več. Vsi trije skočijo k Talarju, ki je gledal do pasu izpod snega. Orodja nismo imeli nobenega. Moje kladivo sta imela onadva. Vzamemo ostre kamne in z njimi sekamo sneg. Že smo ga imeli do vratu izkopanega. Ko ga hočemo potegniti iz snega, se sneg zopet premakne, Talar zdrsi za tričetr metra naprej in sneg ga ponovno zasuje. Čuli smo le še nekaj slabotnih vzdihov, tudi Marjona smo čuli, kako hrope, nakar je vse utihnilo. Vse to je trajalo le nekaj minut. V kratkem smo imeli Talarja zopet na planem. Iz ust in iz ušes mu je tekla kri, življenja ni bilo več v njem. Kljub temu smo še poizkusili z umetnim dihanjem, a kmalu so pomodreli Talarjevi nohti na rokah. Tudi srce je prenehalo biti. Na reševanje Marjona ni bilo misliti, saj je bil pod največjo grmado snega. To se je videlo čez dva dni, ko so ga odkopali. Bil je popolnoma stisnjen. Z njima je zasulo tudi ostanke Kovača in Vodiška. Težko mi je bilo za Marjončkom, da bi se zjokal. Saj sva prehodila nič koliko poti in preplezala skupaj mnoge smeri. Sedaj pa mu nisem mogel prav nič pomagati. O nadaljnem reševanju ni bilo niti govora, saj je sneg komaj da visel na terenu. Morali smo iti mimo njega nadvse previdno, da ga ne bi sprožili. Pustiti smo morali tam vse štiri mrtve. V trdi temi smo prišli do logarja. Tudi Tomazin je bil še tam, čeprav smo rekli, da naj gredo z njim takoj v dolino. Tone jih je sam nagovoril, naj nas počekajo. Bili smo prepričani, da pridejo do policijske ure v dolino. Tako je minila še ena noč pod steno.

20. 8. 1942

Ob prvem svitu vstanemo, pospravimo stvari. Ob pol sedmih se odpravimo v dolino s Tomazinom. Zelo potrpežljivo je prenašal bolečine.

21. 8. 1942

Sneg v grapi je skoro v glavnem povsem skopnel, tako da smo lahko še one štiri prinesli v dolino.

Reševalna skupina prvi dan:

Drago Korenini, Andrej More, Miha Arih, Maks Medja, Gregor Klančnik, Janez Brojan, Miro Dremelj, Janez Krušič, Stane Kokalj, Ciril Praček.

Drugi dan še:

Tomaž Ravhekar, Stane Koblar.

Pomožna skupina (pod steno):

Franc Torkar, Stane Ravnik, Miran Marn, Franc Talar, Valis, Jakob Čop, Janez Klinar, Janez Markož, Franc Pesjak, Janez Dakskofler, Skrinjar.

POTOVALNO SMUČANJE V CENTRALNIH ALPAH

ING. SVETKO LAPAJNE

Srečno naključje, strokovno poznanstvo v lepem Valaisu (dolina Rodana v Švici) mi je omogočilo spoznati in okusiti vse prijetnosti sodobne mehanizacije smučišč. Da ima vsaka posamična gostilna svojo vlečnico, s katero se zabavajo otroci, medtem ko starši počivajo v gostilni, se razume samo ob sebi. Tudi vsaka vas, ki računa na tujce, ima svojo vlečno napravo večje višinske razlike, kar krije potrebo domače mladine in zadošča željam gostov. Toda, v bližnji vasi Nax nad Sionom, na primer, taka naprava (sedeznica) kljub obilnemu snegu celo zimo ni obratovala. Zakaj: V bližini, kakih 10 km stran je večje smučišče Thyona, opremljeno z najmanj desetimi napravami za višinski transport. Vsakdo rajši potegne z avtom tistih deset kilometrov in ima na razpolago zaporedje naprav, ki jih lahko poljubno kombinira, od položnih do strmih pobočij, iz ene doline v drugo in nazaj ali celo v krožnih variantah. Redke so naprave, ki ne dosežejo nadmorske višine 2200 m, normalno se giblje najvišja točka okrog 2400 m, doseže pa tudi 2800, 3000 m, koder je to pač mogoče. Glede na konfiguracijo in višino hribovja. Razvoj pa gre še dalje: Posamezna smučka območja so svoje naprave razpredle do meja, kjer se že pojavljajo veje sosednih smučskih območij. Prišlo je do kooperacije območij, tako da nabava dnevne karte v enem območju velja tudi za sosedno in obratno. Večina smučarjev ima namreč celodnevne ali poldnevne, stalni gostje tedenske karte za splošno uporabo vseh naprav. Posamezne vožnje so namreč tako drage, da se jih res ne izplača kupovati. S pavšalno karto pa se vsakdo nasmuča do poljubne mere, pa tudi ni važno, če pade z vlečne naprave, saj ni izgubil nič. Režija žičnih naprav kontrolira vozne karte v glavnem le na dostopnih napravah, na višje ležečih napravah ni osebja za kontrolo, ker se ne izplača več. Nekaj naprav pa je avtomatiziranih, da delujejo sploh brez osebja, vsak se vpreže in izskoči sam. Kajti, človeško delo je drago, energija za strojno vleko pa — zaenkrat — še sorazmerno poceni.

Navajam nekaj primerov:

Povezava smučišč: Veyssonnaz (Thyon)—Haute Nendaz—Verbier. Po cesti znaša razdalja ob reki Rodanu in ob Dransi 60 km. Po hribih je seveda razdalja zračne črte okrog 14 km, vendar z velikimi višinskimi razlikami. Prijatelj me je, na primer, v soboto zjutraj odpeljal v Haute Nendaz, popoldne pa se je prišel z rodbino smučat v Verbier in me tam počakal.

Povezava smučišč: Villars—Bex (z zvezo proti vasi Diablerets). S prijateljem, devet- inšestdesetletnim doktorjem kemije, sva obredla del obeh smučskih kompleksov, pri čemer sva nekatere spuste vozila celo dvakrat, pa je minil ves dan.

Smučski kompleks: Crans—Montana—Aminona obsega kakih 30 naprav za vertikalni transport. Njegova obsežnost je tako velika, da posebna povezava ni potrebna. Ves dan sem se klatil po teh smučiščih, najvišja točka je 3000 m, najdaljši spust s Plaine

morte v dolino pod kočo les Violettes (2000), sem prevozil trikrat, nekatere po dva-krat ali enkrat, nekatere sploh ne, pa je ves dan zneslo 6500 m višinske razlike, ali, če računam s povprečnim naklonom smučanja 10% — dolžino 65 km. Bil je pa res odličen sneg — pršič. Za petinšestdesetletnika dovolj!

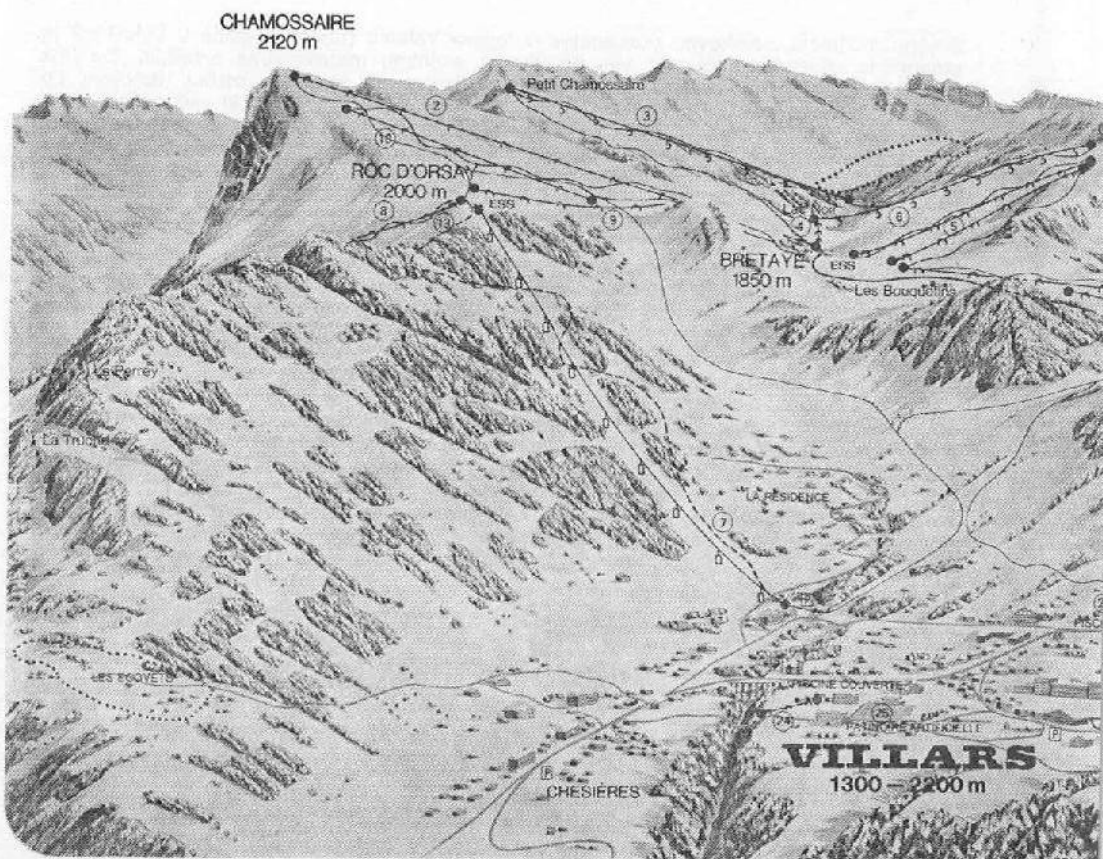
Zanimiva je povezava švicarskih smučišč »Les Crossets« z dostopom tudi iz Champéryja s francoskim smučkim središčem Morzine prek znamenitega smučišča »Avoriaz«. Tako prehaja čez mejo dolga kolona Švicarjev na kosilo v Avoriaz in pod vrhove Hauts les Forts, Francozi pa se sprehajajo po Švici. Meje niti ne bi opazili, če ne bi predzadnje leto postavili nekaj lesenih kolov, kajti službenega organa ni nobenega, dnevne vozne karte pa veljajo za obe strani.

Spoznal sem le nekaj takih kombiniranih smučišč v Spodnjem Valaisu, delu švicarskega kantona, ki je znan kot eden najbolj skromnih po bogastvu. Jasno je, da ne zaostaja bernoško visokogorje, niti znameniti Engadin, pa tudi drugi gorski nočejo izpasti iz tekme za pridobitev gostov. Zermatt ima najvišja ledeniška smučišča, povezana z napravami nad Breuilom (Cervinia) na Italijanski strani.

Oglejmo si položaj pri nas: Naše edino smučišče, vredno tega imena, je res lepi, danes tudi primerno opremljeni Krvavec. Beseda »center« pomeni nekaj drugega. Z dopolnitvami (Zvoh, Kržišče) bo izčrpana njegova kapaciteta, ki pa je — po navalu sodeč — premajhna za dejansko povpraševanje. Otvarjanje novih smučišč z novimi dostopnimi

1	Chemin de fer Villars-Bretaye	11	Téléskis de la Rasse I + II
2	Téléski Chamossaire	12	Téléski de la Rasse III
3	Télésiège du Petit Chamossaire	13	Téléski coto 2000 (trainer)
4	Téléski du Lac Noir	14	Télécabine Barboleuz-Les Chaux
5	Téléskis Chaux-Ronde I + II	15	Téléski de la Croix des Chaux
6	Télésiège Lac Noir Chaux-Ronde	16	Téléskis de Sodoleuvroz I + II
7	Télécabine Villars-Roc d'Orsay	17	Téléski Les Chaux
8	Téléski du La Combe d'Orsay	18	Téléski des Fracherets
9	Téléski Bretaye-Orsay	19	Téléski de Fionco (trainer)
10	Téléski Combe du Chamossaire	20	Téléski La Godillo «Chez Sylvie» (trainer)

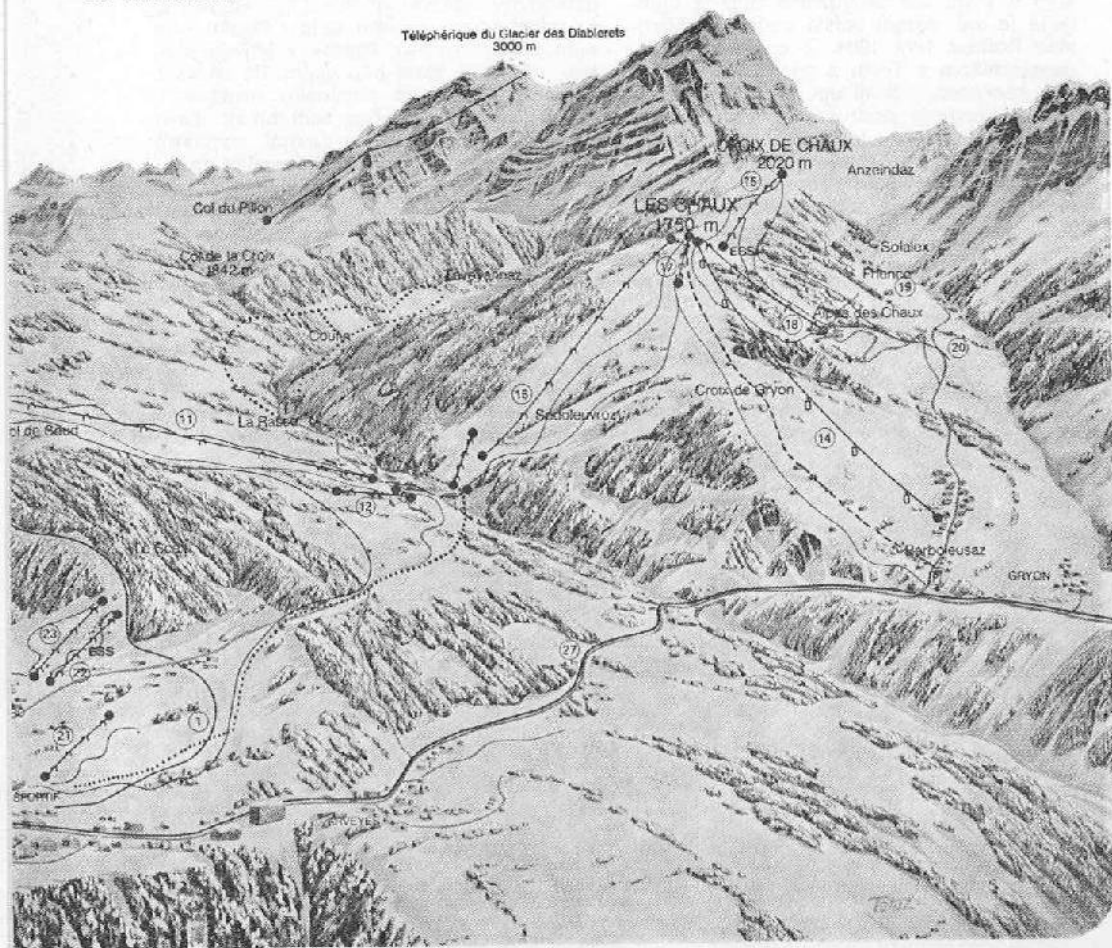

napravami na Dolge njive, Greben, Mokrico, Kompotelo. Je možno in koristno. Tiste lepote, kot jo ima Krvavec, pa tam ni, ker ni prelepih smrekovih pobočij. Pri podiranju smrek zaradi smučarjev smo gotovo na Krvavcu ravnali pregrobo.

Naše edino velikogorsko smučišče — danes še industrijsko nedotaknjeno, so Triglavski podi. Triglavski ledenik omogoča letočno smuko. Pametna in izdatna mehanizacija bi Bledu z »okolšno« podaljšala sezono na letočno seveda v kombinaciji z drugimi športnimi napravami (bazeni, golfom, jahalnimi progami itd.). Kot vidimo, smo z napravo dostopne žičnice na Triglavski ledenik in drugimi napravami okrog Kredarice zopet »za časom«. Moderna rešitev bi nalagala Bovški dolini svoj kompleks žičnic okrog Zadnjice, Bohinju kompleks žičnic okrog Kanjavca od Komne do Velega polja, Bledu in Mojstrani pa kompleks okrog Kredarice z Luknjo, morda še s Kriškimi podi. Tako bi se napotili zjutraj čez Luknjo v Zadnjico, se povzpeli na Peske, se spustili na Dolič, se povzpeli proti Kanjavcu, se spustili v Planino v Lazu, zopet na Hribarice, morda v Mišelsko dolino, se potegnili na Kredarico, v Gornjo Krmo, se povzpeli na Staničevo ter se zvečer smučali za Cmirom v Vrata, ali pa po zadnji vožnji po ledeniku sedli v »ponev« za dolino.

Za nas je to danes fantazija, ki si je sanjati ne upamo, toda nedaleč od nas — razdalje so danes krajše — je to že realnost! Morali bomo omogočiti mlajšim in starejšim sodobna športna razvedrila.

- 21 Téléski Villars-Palace
- 22 Téléski du Parc I
- 23 Téléski du Parc II
- 24 Téléski Les Ittenardeaux
- 25 Patinoire artificielle
- 26 Patinoire du Parc
- 27 Train bleu
- ESS - Ecole Suisse de Ski

DRUŠTVENE NOVICE

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO V TRSTU

Leta 1904 je bila v Trstu ustanovljena podružnica Slovenskega planinskega društva. To je bilo v dobi, ko je bilo slovensko narodno prebujanje v polnem razmahu, saj so tedaj imeli Slovenci mnogo drugih prosvetnih in športnih društev, pogrešali pa so prav planinsko. Takrat je že dve leti delovala v Tolminu Soška podružnica SPD, v Ajdovščini eno leto, isto leto pa so ustanovili podružnico v Idriji in v Cerknem. V Trstu so že mnogo let delovali italijanska Società Alpina della Giulie in Club Alpinisti Trlestini ter nemški Alpenverein. Iz političnega in narodnostnega razloga je torej postalo nujno, da se tržaški planinci združijo v lastno, slovensko planinsko društvo in se tudi tako upirajo raznarodovalnemu poskusu. Pobudo za ustanovitev Slovenskega planinskega društva v Trstu kot podružnico SPD iz Ljubljane je dal okrajni šolski nadzornik Miroslav Pretner leta 1904. Z odlokom c. kr. namestništva v Trstu z dne 3. 4. 1904 je bilo sporočeno, da ni ugovorov za ustanovitev omenjene podružnice. Na ustanovnem občnem zboru je bil za prvega načelnika izvoljen dr. Matej Pretner, odvetnik v Trstu. Prvi delovni program društva je obsegal markiranje poti po bližnji in daljni

okolici, predavanja, izlete in razne prireditve.

Arhiv društva je zgorel z Narodnim domom 13. 7. 1920, tako da nimamo točnih podatkov iz tistega obdobja. Naslanjati se je treba pač na članke, ki so bili takrat objavljeni v Planinskem Vestniku in Edinosti.

Po prvi vojni je začelo društvo spet delovati, toda v zelo težkih pogojih, saj so takrat italijanske oblasti sprožile veliko ofenzivo proti vsemu, kar je bilo slovenskega. Po vojni je bil za predsednika spet izvoljen dr. Matej Pretner, ena najvažnejših dejavnosti SPDT v tistem obdobju pa je bilo upravljanje dveh zelo lepih kraških jam, Divaške in Dimnice. Leta 1923 so italijanske oblasti razpustile SPDT pod pretezo, da so v Dimnici našli puško. Puško so sicer res našli, vendar pa jo je nekdo podtaknil.

Naslednje leto, 1924, poroča Edinost o ustanovitvi nekega »Planinskega kluba«, ki je odprl neko »plesno šolo«. Društvo je nato priredilo nekaj izletov v bližnjo okolico, očitno je torej bilo vsem, da so spet obnovili slovensko planinsko društvo v Trstu. Med odborniki je tudi bil dr. Lavo Čermelj. To društvo so fašisti razpustili skupaj z drugimi leta 1927, vendar pa se je dejavnost v ilegali, v obliki izletov, nadaljevala.

SPD Trst 1977, slovesnost ob otvoritvi novega sedeža v Trstu Via S. Francesco 20

SPD Trst okt. 1977: Jesenski pohod z mladino po tržaški okolici

Po drugi svetovni vojni je bilo društvo obnovljeno na občnem zboru, 5. maja 1946. Prvi predsednik je bil Zorko Jelinčič, ki je ostal predsednik do svoje smrti, 13. julija 1965. Statutarni namen društva je bil: gojiti planinstvo s praktičnem spoznavanjem naših planin in krajev, odkrivati njih prirodne lepote, vzbujati in razvijati v ljudstvu smisel za naravo in lepoto naših gora in krajev, gojiti planinstvo na splošno kot telesnovzgojno panogo ter pospeševati in omogočati izletništvo.

Ustanovljenih je bilo več odsekov: izletniški, markacijski, plezalni, mladinski, fotografski, jamarski in odsek za obnovo koč, pozneje pa še smučarski. V prvem obdobju povojnega SPDT je bila najbolj razvita dejavnost izletništvo. Na izlete so se planinci vozili s tovornjaki, avtobuse so začeli uporabljati šele leta 1952. Mnogo je bilo tudi izletov, povezanih z udarniškim delom. Prvi poskusi obnovitve alpinizma v našem društvu so bili že takoj po ustanovitvi, leta 1946, o smučanju pa zaznamo prve podatke leta 1954. SPDT je skrbelo tudi za urejevanje in obnovo raznih planinskih postojank. Pred razpadom je zavarovalo kočjo na Doliču, ki se sedaj imenuje Tržaška kočja, financerske vojašnice v Trenti in zavetišče pod Ozebnikom. V teh letih se je tudi razvila predavateljska dejavnost. Prvega Jelinčičevega predavanja se je udeležilo kar 300 poslušalcev.

Uspešno delovanje SPDT je trajalo tja do leta 1954, nato pa je zastajalo. Najbolj se

to kaže v tem, da ni bilo nobenega občnega zbora od leta 1956 do 1959. V začetku šestdesetih let je dejavnost spet oživela. Na sporedu je bilo več lepih izletov.

Po smrti Jelinčiča je predsedniško mesto prevzela dr. Sonja Mašera, ki je vodila društvo do leta 1977. V tem obdobju je bil ustanovljen smučarski odsek, ki je zbral pod svojim okriljem veliko mladine, obnovljen pa je bil tudi alpinistični in nekaj časa je deloval jamarski odsek.

V zadnjem obdobju se je spet zelo razmahnilo izletništvo, množile pa so se tudi druge pobude. Med 12-letnim predsedovanjem dr. Mašere lahko štejemo za najsvetlejši dan 5. oktober 1975, t. j. dan otvoritve planinske poti SPD Trst, imenovane vertikalne, ki vodi planince od tromeje pri Trbižu do Trsta, po gorah in hribih, skozi kraje, kjer prebivajo Slovenci v Italiji.

V zadnjem letu se je odbor pomladil. Za predsednika pa je bil izvoljen inž. Pino Rudež. Po zaslugi res delovnih odbornikov je sedanje delovanje društva pestro in živahno, kar je izredno razveseljivo dejstvo, saj je vloga, ki je namenjena temu društvu, velike važnosti za naš narodnostni obstoj na tem ozemlju.

Naj to podprem z nekaj bistvenimi podatki, ki jih povzemam iz predsedniškega poročila na zadnjem občnem zboru:

700 članov, v minul sezoni je bilo izvedenih 25 izletov s skupno 1180 udeleženci, 20 planinskih predavanj in sicer: 6 večer-

nih in 14 po šolah (skupno okoli 2000 poslušalcev), tečaj predsmučarske telovadbe za odrasle in otroke, 6 nedeljskih smučarskih tečajev, 12. zimske športne igre (tekmovalno za vse zamejske smučarje). Nekaj članov se bavi s plezanjem in z jamarstvom. Društvo nima lastnih planinskih postojank, vendar je bila pred leti ustanovljena zadruga Mangart, ki jo sestavljajo izključno člani SPDT, s specifično nalogo, da zgradi planinski dom Mangart v Žabnicah v Kanalski dolini ob vznožju Zahodnih Julijcev.

Ta dom je sedaj v gradnji. Pričakujemo, da bo dograjen v prhodnji jeseni.

Dušan Jelinčič

O DELOVANJU ŠE NEUSTANOVLJENEGA MLADINSKEGA ODSEKA PRI SPD TRST

Po zgledu mnogih planinskih društev v Sloveniji, pri katerih že vrsto let aktivno delujejo nadse važni mladinski odseki, je Slovensko planinsko društvo iz Trsta že pred nekaj leti začelo gojiti dokaj ambiciozno željo, da tudi samo poskrbi za mladi rod in ga temu primerno tudi vzgaja.

Težave, s katerimi se je društvo spoprijelo, so bile vse prej kot vzpodbudne. Pri tem je potrebno poudariti, da je na splošno tu živeča otročad zelo intenzivno obremenjena z dejavnostmi zunaj šole. Pri fantih, ki se radi ukvarjajo s športom, se večina odloči za košarko, medtem ko privablja dekleta v največji meri odbojka.

Slovensko planinsko društvo iz Trsta se je zavedalo važnosti prvega stika mladine s planinskim svetom, zato je od vsega začetka poskrbelo za kakovostna predavanja z barvnimi dlapozitivi na vseh slovenskih osnovnih in nižjih srednjih šolah. Za organizacijo teh je bila potrebna marsikatera pot in seveda cel kup pismenih prošenj na razne ustanove. Na samem začetku je bilo s strani šolnikov tudi nekaj nezaupanja, zato je bilo še bolj pomembno, da si na vsaki šoli pridobimo enega »simpatizerja«, kot se temu pravi, ki bi skrbel za našo stvar.

Po dveh intenzivnih šolskih letih predavanj domačih predavateljev in tudi iz Slovenije, — društveno predsedstvo se je medtem pomladilo za eno generacijo, odbor pa je pridobil dva aktivna mladinska vodnika — je SPDT do danes organiziralo dva dvodnevna izleta za nižješolsko mladino v Zahodne Julijce. Prvega na Lovce in na Poldnašnje špilco (glej članek v Planinskem Vestniku leto 1977, št. 10), letos pa po Vertikalni iz koč Gilberti nad Nevejskim sedlom mimo Žrda v Stolbico v Rezijanski dolini. Obeh izletov se je udeležilo nad sto mladincev, ki so zastopali vseh sedem enotnih nižjih srednjih šol na Tržaškem.

Pri organizaciji izletov za osnovnošolsko mladino (od 6 do 10 let) imamo tržaški

planinci — kljub neposredni bližini morja — to prednost, da obkroža naše mesto Kras, ta bogata zakladnica najrazličnejših sprehodov, ki nam bo še dolgo ponujala vedno nova odkritja pri naših mladinskih sprehodih. Posebno intenzivni so naši izleti jeseni ob pričetku pouka v pričakovanju smučarske sezone. Do sedaj smo obiskali že vse vrhove tržaškega Krasa od Grmade pa tja do Malega Krasa. Posebno važno je na izletih to, da naveščjo otroci med seboj prijateljstvo, se sprostijo v naravi, pri tem pa spoznajo svojo bližnjo okolico in se marsikaj zanimivega naučijo. Ob zaključku letošnjega šolskega leta smo priredili za osnovnošolce prvi daljši enodnevnih avtobusni izlet na Matajur. Prijav je bilo več, kot je bilo sedežev v avtobusu, pa so kljub temu še vodiče stlačili noter. Pretežno število otrok je bilo iz osnovnih šol v središču mesta, torej iz področja, kjer otroška razigranost premnogokrat zaradi razmer naleti na ovire in so otroci zato še bolj potrebni sprostivne. Planinski izleti pa so kot nalašč za to. Na splošno prevladuje želja, da se nadaljuje z njimi.

Pri planinskem delu z višješolsko mladino je treba priznati pri nalašč zanje organiziranih izletih nekaj poraz. Sicer pa je z vzgojo mladine potrebno začeti pri mlajših, saj so starejši mladinci že usmerjeni na druga področja. V minulem šolskem letu je skupina višješolcev na tržaškem liceju F. Prešeren ustanovila svoj planinski odsek. Res hvalevredna pobuda, ki bi jo lahko posnemale tudi druge šole in vztrajale pri tem!

Potrebno je poudariti važno vlogo za zdaj še majhne števila učiteljev in profesorjev pa tudi staršev, ki nam pomagajo s svojim delom in z nasveti.

Želja vseh nas je, da bi delo z mladino uspevalo tudi po začetnem navdušenju, da bi naši mladinci postali bodoči mladinski vodniki, planinci, alpinisti in aktivni delavci na tem področju.

Zdenka Trampuž-Sancin

V SPOMIN ING. FRANCU MIKLAVCU

Planinci — izletniki društva Ljubljana-matica smo se dne 24. julija 1978 poslovili na Žalah v Ljubljani od priljubljenega tovariša elektroinženirja Franca Miklavca. Pokončal ga je brezvesten avtomobilist, na poti iz društvene pisarne. Pokojnik si je v pisarni vzel listke za izlete v avgustu. Dolga leta nas je spremljal ing. Miklavc na izletih. Vedno znova navdušen nad lepotami naše domovine, ki jo je dobro poznal, je vedel vselej dosti povedati vsem, ki so se zanimali za kake podrobnosti o njej. Ni bil glasen, nikoli ni želel, da bi ga vsi slišali, toda za tistega, ki je hotel kaj več zvedeti, je bil zanimiv pripovedovalec.

Ing. Franc Miklavc

Pripovedoval nam je o I. svetovni vojni, o kobarški fronti. Kadar smo se mudili v tem prelepem delu, je bilo zmerom lepo, vedro vreme, kot nalašč pripravno za to, da nam je lahko podrobno razkazal predele Krna in okolice, na katerih je bil tudi v zimskem času kot vojak.

Veliko je pripovedoval tudi o Višu, ki je zahteven v mirnem času, kaj šele v vojni vihr.

Nikoli nismo kaj zvedeli o njegovih osebnih razmerah, nič ni govoril o starostnih težavah. Bil je trden Gorenjec, doma iz Javorja pod Blegošem.

Ves navdušen je vso zadnjo zimo na izletih zaupno govoril, da bomo tudi njegovo 85. obletnico, ki je šla mimo nas v februarju, proslavili. In tako se je sestala večja družba sredi aprila v Kamniku pod Krimom, potem ko je opravila kratko turo iz Podpeči čez Planinco. Takrat je bil zadnjokrat z nami.

dr. I. P.

GAŠPERJEVA KOČA NAD ZIDANIM MOSTOM

Planinsko društvo Radeče pri Zid. mostu je zelo prizadevno in požrtvovalno in deluje že 27. leto. V oskrbi ima kar tri planinske postojanke: Lovrenc, kot planinsko zavetišče, visokogorsko postojanko Prehodavci, 2050 m in Gašperjevo kočo nad Zidanim mostom. Najmlajša postojanka je Gašperjeva koča, ki ima prijetno lego pod Velikim Kozjem, je oddaljena le kake tričetrt ure od postaje Zidani most.

To postojanko upravljajo složno in združno — zidanmoški planinci, ki imajo nekak svoj pododbor. Odprta je ob nedeljah od 1. maja do 30. septembra in sicer od 7. do 19. ure, ob vsakem vremenu. Člani imajo svoj razpored »dežurstva«.

Pred 20 leti je bila tu zapuščena bajta. Odbor PD je sklenil najemno pogodbo za dobo 20 let. — Pričetl je bil otreba z delom za obnovo te koče. To je bilo v nekaj letih zgrajen s požrtvovalnostjo marljivih zidanmoških planincev in sicer: prezidava in nadzidava koče, ureditev okolice, markiranje poti in podobno. Sprva so svetile le plinovke, zatem je zasijala elektrika. Poskrbell so tudi za izkop vodovoda in uredili sanitarije.

Vnet planinec 70-letni Ludvik Razboršek iz Zid. mosta mi je med drugim povedal marsikaj pomembnega za razvoj planinstva v tem predelu. Pri obnovi koče je priskočil na pomoč tudi kolektiv cementarne v Zid. mostu z obratovodjo tovarišem Babičem na čelu. Vsak planinec iz Zid. mosta je za kočo napravil večje število prostovoljnih ur. Pred nekaj leti so planinci pripravili tudi vlečnico za smučarje. Saj Gašperjeva koča oživi tudi pozimi, če je dovolj snega.

Stanko Skočir

ALPINISTIČNE NOVICE

OB 40-LETNICI ALPINISTIČNEGA ODSEKA PD TRŽIČ

Marjan Perko je v PV št. 10 l. 1968 ob društveni 60-letnici lepo obnovil spomin na zgodovino tržiškega alpinizma. Zato ne bom ponavljal takrat omenjenih zgodovinskih dejstev, temveč bom le v kratkem povzel podatke o nastanku in delovanju našega odseka.

Alpinistični odsek je bil ustanovljen leta 1938, ravno ob 30-letnici podružnice slo-

venskega planinskega društva v Tržiču, predvsem zaradi potrebe po gorski reševalni službi. Ta potreba se je jasneje pokazala ob veliki smučarski nesreči v storžiškem plazu pod Škarjevim robom. Že takoj naslednje leto je alpinistični odsek organiziral tudi plezalno reševalni tečaj, tako da je skoraj hkrati nastal tudi gorski reševalni odsek z Izurjeno ekipo, ki so jo sestavljali v glavnem alpinisti, dobri planinci in smučarji.

NOB je tudi pri nas močno zavrla razvoj alpinizma, saj je krvni davek terjal polovico članstva. Preostali so se po vojni z vso zagnanostjo vrgli na delo. Obnavljali so požgane, porušene planinske postojanke in zavetišča ter končno z izredno požrtvovalnostjo zgradili bivač v severnem ostenju Storžiča z namenom, da plezalsko zanimive stene še bolj približajo gornikom. Nekdanjih alpinistov, ki so izkrvaveli v NOB in v skalah, pa tudi tistih, ki še živijo, se vedno s hvaležnostjo spominjamo, saj so s svojim delom pripomogli, da se je alpinizem v Trziču povzpел do današnje zavidljive višine. Vodstvo odseka se je v zadnjih desetih letih šestkrat zamenjalo in je bilo v rokah alpinistov, ki so vestno in pravilno vodili naše delo. S kvalitetnimi in številnimi plezalnimi vzponi doma in v tujini je bil Trzič v zadnjih letih večkrat pri vrhu ali na samem vrhu lestvice. Kvaliteta plezalnih vzponov in druge dejavnosti so bile očitne. Uspešna udeležba naših članov na odpravah v Pamir, Kavkaz, Yosemite, Visoki Atlas, Makalu in drugim je zgovorno.

Odsek združuje sedaj 36 članov, od tega 25 članov in 11 pripravnikov, aktivnih tudi v GRS, odborih in ostalih organizacijah. Naš jubilej in obenem tudi 70-letnico PD Trzič smo počastili že v lanskem letu z odpravo v Karakorum, pa tudi letos ob jubileju so naši alpinisti z uspešno udeležbo na odpravah v Ande, na Kavkaz, s plezanjem v ZDA, s kvalitetnimi in številnimi plezalnimi vzponi pri nas doma pokazali, da je trziški alpinizem na pravi poti.

Janez Lončar

KOMISIJA ZA VARNOST UIAA

Komisija si ne dela velike reklame, čeprav živi in dela. Konec 1976 je v severnem Walesu poročala o cepinu, ki naj ustreza zahtevam maksimalne varnosti. Komisija je cepin proučevala šest let. Preizkušene norme temelje na začetnih delih dr. Kosmatha (ÖAV). Ko je ta prenehal z delom v komisiji UIAA, je ta z ÖAV nadaljevala s proučevanjem oblike in materiala. Cepin ima zdaj oznako UIAA na glavi ali na ratišču ali pa v obliki viseče plakete. Raziskali so, da noben dosedanj in kakšenkoli les nasajeni cepin ni kos obremenitvam, ki pridejo v poštev. Zato noben tak cepin ni »po UIAA«. Nerealno bi bilo, če bi komisija zahtevala ročaj iz idealne snovi, ki bi jo industrija ne mogla proizvajati. Zato se je odločila za sedaj najkvalitetnejšo sintetično ali pa kovinsko ratišče.

Raziskave in preizkusi so bili opravljeni pri temperaturi -30°C . Statistična kontrola kvalitete pri UIAA še ni stekla. Stvari pa stoje tako, da bo treba ugrizniti tudi v to. Pri preizkusih in pri pripravah

so pomagali: univerza v Stuttgartu, tehnična univerza v Münchenu, višja tehnična šola in preizkusni zavod v Innsbrucku. UIAA je obdelala tudi vrvi. Znamka UIAA mora od 1. 1. 1978 biti na obeh koncih vrvi. UIAA dela tudi na normiranju naveznega pasu in plezalske čelade. Pit Schubert, znani alpinist in himalajec, v svojem poročilu toži, da so največje težave v financiranju preizkusov in izdelav.

T. O.

HINDUKUŠKA KRIZA

Poljaki so dalj časa prirejali svoje ekspedicije v afganski širni gorski svet. Poleti 1976 je bilo tu na delu kar 20 poljskih ekspedicij, poleti 1977 pa 23, število članov tega roja ekspedicij je zraslo na 180, obseg, kakršnega si mi lahko komaj zamisljamo. Ekspedicije so rešile med drugim problem severne stene Koh-e-Mandaras in severovzhodne stene Kohe-Bandaka, vsekakor dva sijajna uspeha.

Spomladi 1978 pa se je za Hindukuš odločil en sam poljski klub. Vzrok ni v političnih dogodkih v Afganistanu, temveč le v izrednem porastu stroškov po l. 1976. Afganistan je navil takse pri uvozu hrane in pri rečne mtransportu (Amudaria), poleg tega pa zahteva od vsake ekspedicije, da najame uradnega, čeprav povsem nepotrebnega vodnika. Vse to je podražilo ekspedicionizem v Hindukušu. Treba bo ekspedicijam poiskati cenejše cilje.

Josef Nyka

Op. ured.:

Josef Nyka je tudi pri nas dobro znani dolgoletni glavni urednik uglednega poljskega alpinističnega glasila »Taternik«, planinski publicist, ki ima za seboj ogromno delo za poljski alpinizem. Poljski alpinizem in himalajzem je bil že med obema vojnama na svetovni ravni, po zadnji vojni pa je z velikimi koraki izredno napredoval po svojem obsegu in kvaliteti. Novica o tem iz prve roke so nam toliko bolj dobrodošle.

T. O.

POLJSKE ODPRAVE 1978

Lep uspeh so dosegli Poljaki s prvim vzponom na južni vrh Kangčendzöngje (8494 m). Poljski klub Gorski Warszawa je to ekspedicijo organiziral v predmonsumskem času.

Ob svoji 50-letnici se je klub Vysokogórski Warszawa odločil za Makalu. Vodja ekspedicije je znani Janusz Kurczab.

V odpravi sta tudi Halina Krüger-Syromska in Anna Okopinska — skušali bosta priti na vrh v svoji navezi brez moške asistence. Alpinisti iz Krakowa so dobili dovoljenje za Nanga Parbat, načrtujejo pa tudi ekspedicijo na Dunagiri.

Wanda Rutkiewicz — marca 1978 je bila v severni steni Matterhorna — se bo udeležila nemško-francoske odprave na Everest. Na Tirič-Mir (7706 m) bo šla poljsko-

Jugoslovanska ekspedicija, vodil jo bo Stanislav Rudzinski. John Porter pa vodi malo angleško-poljsko ekspedicijo na Čang-bang — po južni steni. Poljski alpinizem v tej ekspediciji zastopata Wojciech Kurtyka in Krzysztof Zurek, člana Kluba Wysockogorskega iz Zakopan.

Josef Nyka

ALPINIZEM V VARŠAVI

Znano je, da so poljski alpinisti že pred vojno dosegli uspehe, s katerimi so Evropo opozorili nase in veliko pripomogli k slavi poljskega naroda. Po vojni se je alpinizem še bolj razvil. Varšavski alpinistični klub je l. 1977 praznoval 50-letnico ustanovitve. Zdaj je v Varšavi 1300 alpinistov v 10 klubih. Pobudo za ustanovitev elitnega alpinističnega kluba v Varšavi je dal nadarjeni slikar, alpinist in komunist Mieczysław Szczuka (Ščuka). Ustanovitve kluba pa ni doživel. Malo pred tem pomembnim dogodkom se je v južni steni Zamrla Turnle smrtno ponesrečil (J. Nyka, Der Tourist 5/78).

T. O.

LEININGER O ALLAINU

Izkušenosť in objektivnost sta dali Allainu prijateljsko avtoriteto, ki jo je mladina rada priznala. Vsake stvari se je lotil s smislom za realnost, mi pa smo uvideli, da je prav, če realnost kroti sanje in domišljijo. Vendar pa prijatelj Allain zato ni bil strog in temačen. Rad se je smejal. Bil je poln humorja, vendar nikoli ni šel če zrob. Ko sva prišla iz Drujev, sva ugotovila, da nisva več ista človeka kot prej. Vsi so naju gledali in kazali s prstom za nama. Obiskal naju je celo novinar: »Bilo je težko, nevarno? — Kakšna strašna dogodivščina... Pa noč sta prebila privezana v tej strašni steni... Kakšen je vajin recept zoper strah... Saj vaju je bilo strah?« Taka vprašanja je sesul pred naju. Strah? Že mogoče, ko gledaš steno od daleč, ko pa prlmeš za skalo, strahu ni več, gora postane objekt, ki se razstavlja v raztežaje, v skalne odstavke, ki jih plezalčeve oči presojuje, ocenjujejo in izberejo način, kako priti čez.

In sva razočarala novinarja: »Ne, strah naju ni bilo.«

T. O.

NUN, 7137 m, SMUČARSKI TEREN

»Der Tourist«, glasilo popotnikov in planincev v Vzhodni Nemčiji, poroča v 5/78 o ameriškem vzponu na 7137 m visoki Nun. Z Amerikanci je šel na Nun tudi francoski smučarski ekstremist Sylvain Saudan. Znani francoski smučar se je z vrha Nuna

spustil v dolino in pri vrnitvi v smuku premagal 3000 m višinske razlike. 4800 m dolg smuk je zmogel v štiriurnem sestopu. Že stara novica, a prav, da se ponovi.

T. O.

PATAGONSKI ANDI

Cerro Fitz Roy so preplezali švicarji R. Homberger, R. Major, P. Muggli in J. Trolllet. Vzpon in sestop je trajal štiri dni po ameriški smeri, šli pa so tudi v varianto za nekaj raztežajev. Vrh so dosegli 9. dec. 1976.

Brata Adrian in Alan Burgess sta to smer ponovila februarja 1977. To je bila deseta ponovitev Fitz Roya. Nekaj dni poprej sta J. Afanasieff in Amerikanec Mik Weiss brez vrvi opravila tretji vzpon po velikem zahodnem ozebniku te gore.

Torre Egger so ponovili Jim Donini, John Bragg in Jay Wilson januarja in februarja 1976. Mountain je v 51. st. objavil veličastne slike iz tega vzpona, ki velja za enega od najlepših v Patagoniji. Smer teče blizu smeri Egger—Maestri iz l. 1959 do sedla de la Conquête, na kar prestopi v južno steno stolpa. Ledni in kopni odstavki so zelo težki, vmes pa je tudi veliko prostega plezanja. Smer so plezalci močno opremili s pritrjenimi vrvmi. Plezanje so morali zaradi hudega vremena večkrat prekiniti. Vrh so dosegli 22. febr. po petih dnevih plezanja vršne stene od Whillensove léve 150 m pod col de la Conquête. Pri tem so morali s tehniko premagati 20 m visok previs. Našli so sem in tja precej spominkov na plezanje iz l. 1959, ponekod pa nič. Ko so si te stvari ogledovali, so podvomili v trditve Cesara Maestrija.

T. O.

EKSTREMNO SMUČANJE

Doslej smo o ekstremnih smučarskih spustih govorili v zvezi z dvema imenoma, Holzerjem in Saudanom. Danes seveda nobena stvar ne ostane omejena na »rojstni kraj«, svet je »vedno manjši« in popolnoma naravno je, da sta Tirolec in Francoz dobila posnemovalce in naslednike. V PV št. 6 smo objavili opis, kako sta dva mlada Bohinjca smučala po Slovenski smeri v triglavski severni steni, vidite, ekstremno smučanje je prodrlo tudi k nam. V »Alpinismusu« 1978/1 pa bremo, kaj vse je presmučal dr. Kurt Jesche, gotovo ne nazadnje zato, da bi tudi Nemci v tej izjemni smučarski panogi ne ostali v senci. Dr. Jesche je Avstrijec, 32 let star, asistent na športnem inštitutu innsbruške univerze. Ima državni izpit iz smučanja, je avtoriziran gorski vodnik, soavtor »Leksikona o alpskem smučanju« (Innsbruck 1975). Predava smučarsko kinetiko in me-

todiko. Drugi Avstrijec — smučarski ekstremist Martin Buscher, 26 let star, študira šport in biologijo v Innsbrucku, je avtoriziran gorski vodnik, ekstremen alpinist, diplomiran smučarski učitelj in trener.

Kaj vse sta presmučala ta dva! 19. 6. 1977 sta presmučala severno steno Piz Palü. Heini Holzer je tu že smučal dvakrat, levo in desno od vzhodnega stebra, steber sam pa prepustil Nemčema. Presmučala sta vzhodni bok vzhodnega stebra 600 m visoke severne stene Piz Palü, vrh je visok 3882 m, naklonina 40—53 stopinj, v 45 minutah.

9. 7. 1977 sta se spustila po Welzenbachovem žlebu v severni steni Lyskamma, gore, »ki žre ljudi«. Welzenbach je to steno preplezal po letu 1930. Smučarja je deloma močno ovirala megla. Vrh je visok 4527 m, stena 700 m, naklonina žlebu 45 do 55 stopinj, smučala sta 3 ure, imela sta s seboj 50 m vrvi, smučala sta navezana, ves čas sta se skrbno varovala. 16. 7. 1977 sta se lotila mogočne severovzhodne stene Obergabelhorna, izredno veličastne in lepe oblike. Vrh je visok 4073 metrov, stena 420, nagib 55 stopinj, za spust sta rabila uro in pol. Tudi v tej steni sta bila navezana. Fantastična stena, fantastično smučanje!

T. O.

PAMIR 1977

Julija in avgusta 1977 je SZ oz. Alpinistična zveza SZ spet priredila tradicionalno mednarodno srečanje na Pamiru. To pot so se zbrala zastopstva 11 držav s 186 alpinisti (BRD, DDR, Avstrija, Švica, Francija, ČSSR, Poljska, Madžarska, ZDA, Mexico in Japonska). Udeleženci so se po sprejemu razdelili v dve skupini na dve področji — Pik Lenina in Pik Komunizma. Inozemci so bili skoraj vsi v območju Pik Lenina, blizu Pik Komunizma, nedaleč od ledenika Fortambek pa se je razporedila druga skupina. Manjši tabori drugih skupin so bili razporejeni na ledeniškem področju Garmo, Bivačnij in Moskvina. Na področje Pik Komunizma so udeležence prinesli s helikopterji. Skrb za inozemce je bila na ramenih znanega alpinista Anatolija Ovcinnikova. Okoliščine v stenah niso bile ugodne, bilo je malo snega. Pač pa je bilo mnogo požleda, torej povečanje težavnosti in nevarnosti zaradi padajočega kamenja. Vreme je bilo razmeroma ugodno. Večina se je odločila za normalne vzpone na sedemtisočaka: Na Pik Lenina po grebenu Razdelnaja, na Pik Korženevske po Zetlinovi smeri od juga in na Pik Komunizma čez severozahodno rebro stebra Burjevstnik.

Območje ledenika Fortambek je bilo dolej skoraj popolnoma neprehojeno. Avgusta 1977 so 2400 m visoki desni steber v

mogočni severovzhodni steni Pik Moskva (6685 m) zmogli Ukrajinci kot prvi. Vodil jih je L. Čirijevko, vzpon je trajal deset dni. Sedem Georgijevcev pa je v osmih dneh premagalo 2000 m visoki desni steber Pik Abalakova (6447 m). Poljaki so si vzeli srednji steber v Pik 30 let sovjetske oblasti (6438 m). Bili so Czeslav Bajsovic, Walenty Fiut, Jerzy Milewski, Ludvik Wilczynski in Henryk Zakrzewski. Steber je visok 2000 m, Poljaki so ga zmogli v 5 dneh, ves čas po ledu, z velikimi težavami. Zadnjih 350 metrov je bilo najtežjih in najnevarnejših, z vrha jim je ves čas grozil ogromen serak, ki bi bil sprožil ledni plaz.

Ledenik Fortambek je s tem postal izhodišče za celo vrsto šesttisočakov. Doslej je veljal predvsem kot izhodišče za Pik Komunizma (7495 m), najvišjega vrha v SZ. V letu 1977 so tu dosegli Čehi dva pomembna vzpona: Po stebri Burevestnik so prišli na vrh Josef Kulhavy, Ivan Motoška, Ján Špakula in Blahoslav Braun. Borodkinovo smer v 3000 m visoki steni pa so ponovili Jaroslav Flejberk, Josef Rybička, Jiří Šmid in Ivan Vozarik.

Čehi so triumfirali tudi v območju Pik Lenina. Prvi so preplezali 1200 m visoko jugovzhodno steno Pik Maršala Žukova (6852 m) — prej se je ta vrh imenoval Pik Moskva—Peking. Prišli so tudi na Pik Lenina (7134 m) po južnem grebenu — v devetih dneh.

T. O.

PLAZOVI IN LAVINOLOGIJA

V »Alpinismusu« 1978/4 je T. Hiebeler napisal članek, da je pomanjkljivo znanje o plazovitem snegu poglavitno zlo, kl je že marsikoga pokopalo. Plazovi grozé tudi na terenih, o katerih strokovnjaki izjavljajo, da niso plazoviti, nevarno se plazí sneg tudi tam, kjer obstoje velike obrambne naprave. Če pride do večjih katastrof, pravijo odgovorni strokovnjaki, da gre za nepreračunljivo, nepredvidljivo naravno katastrofo. 21. in 31. dec. 1974 je plaz pobral 21 ljudi samo v Silvretti pri Gschurnu in na Steinbergkoglu. Ljudje so se zamislili in zgradili menda res nepremagljive obrambne naprave. Znanje o plazovih pa je še vedno potrebno v visokih gorah, na smuških turah, kjer je človek sam s snegom, svojim znanjem in izkušnjo, daleč od človeških bivališč, od koč, skratka tako daleč, da ga nobena reševalna služba ne more doseči. Tedaj človek svojo napačno presojo trdo plačuje, največkrat celo z življenjem enega ali več tovarišev, včasih celo s smrtjo vse skupine. Saj je kar preveč preprosto, če rečemo: V gorah je sneg najnevarnejši. Vendar — pokličimo si v spomin vsaj imena nekaterih znanih alpinistov, ki jim je bil sneg smrtonosen: Hermann Buhl, Alexander

Burgener, Hiti v. Almen, Abderhalden, Fritz Kasperek, Toni Gobbi, Henry Cordier, Louis Lachenal. Vzrok: snežna kloža, opasti, splazitve, zasneženi obok nad ledeniško razpoko. Poklic: sami izprašani gorski vodniki.

Sneg je najbolj »nepreračunljiv element« od vseh, s katerimi ima opraviti alpinist. Če je to res, je res čudno, da je tako malo lavinoloških tečajev v programu alpinističnega izobraževanja. 90 % vseh lavinskih nesreč bi preprečili, če bi upoštevali najbolj elementarna temeljna načela obrambe zoper to gorsko ujmo. Pojdite v tečaj, da se poučite, kaj nam dopoveduje snežni profil, kakšne posledice ima, če tega ne vemo, kaj tvegamo, če se junačimo pred orjaškimi močmi snežne mase, ki se premakne in zgrmi v dolino. Vsega skupaj je to le 25 vrst v poglavju o plazovitem snegu. Konac koncev je planinska vzgoja in izobraževalno javno delo

še vedno glavna naloga planinske organizacije, mar ne?

Hiebeler dalje očita nemški smučarski organizaciji (DSV), da premalo oz. nič ne izobražuje smučarskih učiteljev, da skraj nič ne vedo o lavinologiji, imajo pa spričevalo, da so sposobni voditi smučarske izlete. »K vragu s takimi učitelji!« meni temperamentni Hiebeler. Nekoliko bolje je z izobrazbo nemških gorskih vodnikov, ti morajo imeti spričevalo o opravljenem tritedenskem nivoolskem in lavinološkem tečaju, še vedno bolje kot pa nič. »Če bi danes še enkrat stal na začetku svoje alpinistične poti, bi prvih pet let vsako zimsko obiskoval lavinski tečaj na priznanem inštitutu, npr. na Weissfluhjochu pri Davosu« (pri nas je v 50. letih tega stoletja na tem inštitutu sodeloval dr. Ing. France Avčin in o tem izčrpno pisal v PV).

T. O.

VARSTVO NARAVE

KAJ BO S HELIKOPTERSKIM TURIZMOM

To vprašanje se pri nas še ni odprlo, saj smo si morali pred leti prizadevati, da je helikopter pri nas nastopil s svojo dragoceno pomočjo Gorski reševalni službi, medtem ko ga v turistične namene pri nas še nismo začeli uporabljati. V turistično močno razviti sosedni Avstriji pa je že zelo pereče vprašanje, do kam se sme razviti helikopterski promet, ne da bi škodil normalnemu turističnemu razvoju. V Vorarlbergu, na priliko, so lokalni funkcionarji za razširitev prometa, ne glede na to, da to tudi povečuje hrušč in trušč nad letoviškimi kraji, v katerih bi moral biti zagotovljen mir vsaj pred grmenjem močnih motorjev, grmenjem, ki ga ima turist v ušesih več kot preveč v kraju, iz katerega je »pribežal« v alpsko letovišče ali zimovišče. Vorarlberg je l. 1977 deloma posnehal Salzburg, ki je helikopterje povsem pregnal — no, Vorarlberg se je odločil za omejitve na pet helikopterskih vzletišč oz. doletišč. Tirolska se je vdala pritisku helikopterskih podjetij in l. 1978 odprla nove heliaerodrome in dovolila lete skozi vse leto, tudi ob vikendih. Poletje 1977 je pokazalo, da se planinstvo izredno hitro razvija in to v vsem svojem »diapazonu« od skromnih izletov do ekstremnih storitev. To je za avstrijske turistične strokovnjake podatek, da je treba mir v gorah braniti pred ofenzivo »helihrupa« in grmenja. Mnoge organizacije pritiskajo na Vorarlberg in Tirolsko, naj prepovesta vsaj zabavne polete helikopterjev, ki jih najemajo

pravzaprav samo snobi. Ti ne znajo ceniti temeljne dobrine planinstva. V našem jeziku jih lepo in jasno izpričuje in izpoveduje načelo: Če hočeš od gore nekaj imeti, moraš goro prigarati. Ohranitev miru v gorah je prepričljivo utemeljena z družbenim pomenom planinstva. Tako pravijo tudi v Avstriji, vprašanje je samo, če bo za pravilno ravnanje to dovolj.

T. O.

STANJE VARSTVA NARAVE V ŠVICI

R. Huber iz Berna je v »Les Alpes« 1978/3 označil stanje švicarskega varstva narave kot zelo kritično. Krajina je ogrožena. Kvantitativni razvoj gospodarstva je »eksploziven«. Celo vrsto kantonov so v zadnjih 20 letih preveč zazidavali in zabetonirali. Tudi kantoni, ki so manj zanimivi, doživljajo isto. Pravne določbe za varstvo narave niso koordinirane in ne enotne za vso državo. Leta 1966 je bil sprejet zakon o varstvu narave in domovine, vendar ne velja za vsa varstvena področja in mnogo je prepuščenega kantonom, to pa onemogoča učinkovito regionalno strukturalno politiko. Marsikaj je že zamujenega, »žičniški boom« pred leti je marsikaj zmedel. V bodoče bo zvezna vlada podprla le tiste investicije, ki ne bodo načenjale pokrajine. Federalizem ne bo smel podirati načrtov varstva narave, zvezna vlada bo imela večje kompetence, visokogorski svet se bo razvijal po posebnem zakonu: Gradnje bo dovoljevala samo zvezna vla-

da, samo ona bo izdajala dovoljenja za vertikalni promet, z zakonom bo prepovedan heliturizem, izjeme bodo le »modne« gore, gorskega sveta ne bodo več aplinirali za smučarske piste, veljalo bo načelo: »Smučar naj se prilagodi terenu, ne pa narobe.« Varstvo narave naj v prihodnje ne bo samo »konserviranje narave«, mora se modernizirati v oblikujoče celovito varstvo. Samo tako bo Švica lahko stabilizirala svoje ekosisteme, ustavila degradacijo svoje krajine in s tem zavarovala svojo človeško eksistenco.

T. O.

PLANINSKI MUZEJ V BERNU

Švicarski planinski muzej je gotovo zgled planinske muzejske delavnosti. Lahko rečemo, da je najsolidnejša ustanova te vrste na svetu. Iz poročila za l. 1977 vosemamo: S pomočjo mesta Bern je muzej organiziral razstavo o razvoju turizma v Berner Oberlandu in razstavo bernskega gorskega slikarja Edmunda Wunderlicha. Obe razstavi sta doživele velik uspeh. Še večji obisk je imela razstava velikih fotopanoram, ki jih je izdelal poklicni fotograf Willi P. Burkhardt. Dopolnena fototehnika je privabljala množice obiskovalcev več mesecev. V l. 1977 je imel muzej 24 705 obiskovalcev, največ od ustanovitve dalje. Pa niso bile šole v večini: Šolarjev je bilo le 3332.

Subvencije so muzeju dali: Zvezna vlada 50 600, kanton Bern 39 500, občina Bern

44 500, centralni komite CAS 18 000, posamezne planinske sekcije 6515 šv. fr. Z vstopnino je muzej prejel 12 500 šv. fr. Poročajo, da je lokal CAS v muzejskem posloju dobro vplival na delovanje muzeja.

T. O.

ZNAMKE ZA 25-LETNICO EVERESTA

Vlada nepalskega kraljestva je za 25-letnico prvega vzpona na Everest izdala spominsko medaljo, kuverte in znamko: Napis v nepalščini in angleščini, podpis Tenzinga in Hillaryja, poštni žig Namče Basar Ltd., vse v zelo omejeni nakladi.

T. O.

STRANSKI UČINKI HERBICIDOV

Uporaba kemičnih sredstev za uničevanje plevela je dvoreznega značaja, je koristna in obenem škodljiva. To bi morali imeti pred očmi strokovnjaki in laiki. Znanost je zdaj že raziskala, kdaj je herbicid res potreben in njegova uporaba smiselna. Kratko informacijo o tem najdemo v knjižici, ki sta jo napisala Georg Meas in Wilfried Pestemer. Izšla je v zbirki »Mi in okolje« pri založbi Rentsch, Erlenbach — Zürich, Stuttgart. V zbirki sta izšli še knjižici »Vpliv gozda na okolje«, in »Življenje ptičev — zrcalo našega okolja«. Kratke, znanstveno utemeljene informacije.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

OB ŠEGULOVNI KNJIGI »NEVARNOSTI V GORAH«

Ing. Pavle Šegula je znan planinski avtor, knjigo je izdala Planinska založba pri Planinski zvezi Slovenije letos. Ima 495 strani, besedilo pa pojasnjuje 105 avtorjevih in Zaleteljevih fotografij in risb. Prava zakladnica vsega, kar mora vedeti vsak planinec, pa tudi prijatelj gorske narave, posebno pa mladina. Take so bile moje prve misli in občutki, ko sem prelistaval in bral to dolgo pričakovano in slovenskim planincem še kako potrebno knjigo. Sedaj smo končno dobili to, kar so imeli nekateri drugi narodi že davno. In tako so me misli in spomini zanesli nazaj v malone deško dobo, ko sem v planinski literaturi večkrat bral med planinci dobro znano ime Emilia Zsigmondy, Dunajčana, ki se je v zadnjih desetletjih devetnajstega stoletja proslavil

s svojimi vzponi v Vzhodnih in Zahodnih Alpah, in že na koncu svojega študija medicine napisal znamenito knjigo »Gefahren der Alpen« (Nevarnosti v Alpah). Ta knjiga je doživela številne ponatise in dopolnila. V njej pisatelj pojasnjuje vzroke nesreč in daje navodila iz svojih in drugih bogatih izkušenj. Lepa in pomembna je ta knjiga še danes.

L. 1910 mi je starejši brat »za maturo« podelil deset srebrnih avstrijskih kron. Za revnega dijaka celo premoženje. Le kaj z njimi! Hodil sem po tedanji mali Ljubljani gor in dol, strmel v izložbe in razmišljal, kam s tem premoženjem. Našli so se tudi svetovalci, a treba je bilo porabiti denar za kaj trajnega, nevsakdanjega. Tako me je korak vodil od Magdičeve športne trgovine mimo Šventnerjeve knjigarne, kjer sem običajno zapravil za nove knjige vsak težko pridobljeni vinar. A ta denar se mi

je zdel nekam svet. Čez takratni Glavni trg me je vodila pot čez Trančo in celo skozi »Judovsko gasor«, o kateri so stari Ljubljančani trdili, da tam tudi neumnega pamet sreča, ker je ta ulica tako grozno ozka.

Tako sem prišel v Zvezdo — današnji Trg revolucije — in zavil ob starih hišah navzgor proti nekdanji Kazini, ob katero se je spotaknil Prošeren. A niže doli je bila velika izkušnja, Bamberg-Kleinmajerjeva knjigarna. Še tja!

Kakor ukopan sem obstal. V izložbi je bila lepo vezana knjiga s sprednjo sliko, kako se planinci preplašeni stiskajo pod prevle, čez katerega se vsipa z višav ostro skalovje. In napis: Emil Zsigmondy-Paulke, Gefahren der Alpen, knjiga o kateri sem že toliko dobrega slišal. Zsigmondy je bil že dve desetletji mrtev. Padel je na gori La Meije v Visokem Oisansu v Franciji, kjer je po mrzlem bivaku ves premrl plezal v zgodnjem jutru proti vrhu.

Planil sem v knjigarno, kakor da bi se bal, da mi knjige ne bi kdo odnesel. In dobil sem jo za šest srebrnih kron, knjigo, ki je mnogim rešila življenje; knjigo, ki je stotisočem pokazala, kako se varno hodi po gorah, kako se pravilno uživa veličastje gora in se spoštuje njih mir in resnost; knjiga, ki je s svojimi napotki pomagala, da so stotisoči doživeli nepozabne dneve in tedne v gorah in so se jih srečno spominjali do smrti.

Tudi meni je postala knjiga vodnica v vseh vprašanih, ki zadevajo planinstvo. Verjetno mi je tudi rešila življenje, ker sem se naučil spoštovati gorske nevarnosti in pravočasno oceniti, kje tiči nevarnost zame in za druge. Drugi! Saj tako lepo pripoveduje o odgovornosti za življenje tovarišev v navezi, kot vodnik mlajših, nelzkušnih, ki v njih hočeš užgati plamen ljubezni do gorskega sveta. Kako prav mi je vse v tej knjigi prišlo celo pri raziskovanju kraških brez, pri naših podvigih v gorah še pred prvo svetovno vojno! Kako dragoceni so bili nasveti, ko mi je po smrti tovariša prof. dr. Cerka na viharjem, nočnem, poldnevnem Stolu usoda izročila v varstvo življenje sedmih ubogih gimnazijcev! Posebno pa potem, ko sem vse življenje posvetil mladini in jo vodil v gore in na Kras.

In sedaj leži pred menoj knjiga »Nevarnosti v gorah«, ki jo je napisal Pavle Segula, on, ki je že dolga leta skrbno zasledoval nesreče v naših in tujih gorah in neprestano po časopisih in drugače učil in svaril široke množice planincev vseh vrst, kako si obvarujemo življenje na gorah, kako je mogoče preprečevati nesreče, kako se pravilno opremiti za razne vrste podvigo, kako spoštovati te velike, tihе gore, ki nas sprejmejo sicer v svoje okolje, ne dopuste pa, da preziramo njihove odkrite in skrite sile, ki so že v naših do-

mačih gorah poleti in pozimi zahtevale toliko mladih, nadobudnih življenj.

Knjiga »Nevarnosti v gorah« je izredno pestra, bogata. Pisal jo je avtor, ki je ves zavzet za varno hojo in plezanje pozimi in poleti, v snegu in ledu, po strmih travnatih pobočjih, po razčlenjenih in kompaktnih stenah. Posebno pomembno je, da skrbno in natančno, podobno kakor nekaj Zsigmondy, analizira mnogoštevilne nesreče v naših domačih gorah, večinoma v zadnjih letih, ki jih je žal mnogo preveč in so s pripetile v lahkem in najtežjem svetu, v različnih letnih časih in v različnem vremenu, pa tudi iz najrazličnejših vzrokov. Iz vsega tega gradiva pridobiva navodila in nauke, ki bodo mogli neštetim našim planincem, kakor nekoč knjiga »Gefahren der Alpen«, koristiti. Naštejmo le nekaj najvažnejših poglavij: Pripravljamo se na pot. V gore le dobro opremljeni. Hoja in gibanje v gorskem svetu. Vreme, strela in še kaj. Hoja in nevarnosti pozimi. Plazovi. Turno smučanje in organizirna smučišča. V ledeniških gorah. Plezanje in alpinizem. V kočah in domovih. V gorskem svetu po delovnih opravkih. Ukrepi ob nesreči, in še druga poglavja. Seveda imajo nekatera poglavja več kakor deset podpoglavij z izredno bogato vsebino.

Knjiga »Nevarnosti v gorah« je popolnoma sodobna. Mnogi, ki jo bodo skrbno prebrali, se bodo neštetokrat vračali njej, ker je na vsaki strani zanimivo in koristno branje. Če bo knjiga našla pot v roke vseh planincev, potem lahko trdim, da bo neštetim rešila življenje, ne da bi se tega zavedali, in preprečevala nesreče. Posebno potrebna je mladini, ki se mnogokrat pre zgodaj zaganja v nevarnosti. Potrebna je tudi poprečnim planincem, ki hodijo po zavarovanih potih, saj se tudi tam zgodijo številne nesreče zaradi slabe opreme, neprividnosti, malomarnosti in drugih vzrokov.

Planinska zveza Slovenije in vsa planinska društva naj poskrbe, da pride knjiga v roke vsakega člana, pa tudi v roke priložnostnih izletnikov v gore. Da pa se bo to zgodilo, bo potrebno poskrbeti za hitre ponovne izdaje. Prepričan sem, da bo knjiga »Nevarnosti v gorah« hitro razprodana.

Pavel Kunaver

GEODEZIJI IN KARTOGRAFIJI POSVEČENA ŠTEVILKA

»Alpinismus« 78/4 je posvečen gorski kartografiji. W. Welsch piše o zgodovini planinske kartografije, o uradni avstrijski kartografiji v 19. st., B. Krammer in L. Rosenmeier pišeta o izmeri Zugspitze, ko sta se leta 1804 povzpela na njen vrh inženirja geodeta (z vprašajem) in V. Brunner o topografskih kartah kot sredstvih za orientacijo v visokih gorah. E.

Dorser je prispeval članek »Od pokrajino do zemljevida«, Hans Helster pa razpravlja o zanesljivosti žepnega višinomera.

T. O.

OB ŠTIRINAJSTLETNICI PRVEGA RADIJSKEGA IN ZAČETKU TELEVIZIJSKEGA JAVLJANJA S TRIGLAVA

Neposredni radijski in televizijski prenos s Triglava in Kredarice ob 200-letnici prvega pristopa na Triglav sovпада s pomembnim dosežkom našega radija izpred štirinajstih let. 23. 8. 1964 sta se reporter Franci Pavšer in tehnik Bogdan Mikše prvič po radiu oglasila s tako visoke točke. Dogodek sta posnela tudi na televizijski trak reporter Tomaž Terček in snemalec Janez Sedej. Domala vsi isti avtorji so bili na delu tudi v jubilejnem letu Triglava.

Pomembni tehnični dosežek — neposredno radijsko in zdaj še televizijsko javljanje s Triglava — je bil storjen ob 50-letnici radia in 20-letnici RTV Ljubljana.

Glavni realizator prenosa Beno Hvala, glavni tehnični vodja Tone Bogataj, producent Stine Vardjan, reporterji Tomaž Terček, Jože Hudeček in Toni Lajevc so skupaj s snemalci Franjom Megličem in Petrom Paternostom ter drugimi člani tehnične ekipe opravili zahtevno tehnično delo, ki je bila v marsičem odvisna od prilagajanja vremenskim situacijam. Ena od kamer je bila na vrhu Triglava, druga na Kredarici, druge štiri pa na mestu osrednje proslave v Bohinju. Linkovske zveze so potekale takole-le: Kredarica—Bohinj (reportažni avto)—Vogel—Krvavec—Ljubljana. Naloge posameznikov so bile natančno določene v posebnem zajetnem elaboratu, ki so ga prejeli tudi zunanji sodelavci.

Združeni naporji radia, televizije in tiska so omogočili, da so bile oči in ušesa slovenske javnosti, kljub drugim izredno pomembnim političnim in športnim dogodkom, ves teden osredotočene na triglavski jubilej. Menda nikoli se o Triglavu in njegovi vlogi v slovenski zgodovini ni zapisalo in izreklo toliko besed kot v triglavskem tednu. S tem je bila storjena ogromna usluga planinstvu in alpinizmu. Zanimanje slovenske javnosti za gornišstvo in Triglav je bilo izredno veliko, to pa pomeni tudi uspeh za požrtvovalne delavce RTV.

Radio je že v ponedeljek, 21. avgusta 1978, imel enourno oddajo v živo, v kateri so predsednik PZS dr. Miha Potočnik, podpredsednik PZS Tone Bučar in predsednik prireditvenega odbora za 200-letnico prvega vzpona na Triglav Tone Strojln odgovarjali na vprašanja sodelavcev športnega uredništva in poslušalcev. Skozi ves teden sta nato Franci Pavšer in Stane Urek seznanjala poslušalce radia z novostmi v vseh dnevnih informativnih oddajah.

Televizija je z uspelimi interierimi in triglavskimi panorami z vseh zornih kotov uspela pričarati pomembnost trenutka in prizorišča. Vse je bilo po mnenju številnih obiskovalcev zares slovesno.

Že na predvečer jubilejnega dne, v petek, 25. avgusta, je televizija predvajala sproščen, živahen scenarij pod delovnim naslovom »Borba za Triglav«. Pri oddaji v živo so sodelovali Pavel Kunaver, Aleš Kunaver, Edo Deržaj, Janez Brojan st. in Janez Brojan ml., Marjan Keršič-Belač in Stane Belak-Srauf. Tudi pokojni Joža Čop je bil na sceni, pa čeprav le v arhivskem posnetku. Na dan proslave na vrhu Triglava, s Kredarice in Bohinja so se oglasili dr. Miha Potočnik in Bine Vengust z vrha, Tone Strojln s Kredarice, Tone Svetina, Tine Orel in dr. Matjaž Kmecl pa z Bohinja.

T. S.

BIOKOVO, PLANINSKO TURISTIČNI VODNIK

Planinsko društvo Biokovo v Makarski je spomladi 1978. izdalo prepotraben vodnik in mu dalo upravičen podnaslov, kajti Biokovo je veličasten gorski masiv nad slovito plažo okoli Makarske, masiv, ki zamika marsikakšnega turista, četudi mu v prsih ne bije planinsko srce. S to knjižico se je Biokovo zares uvrstilo v turistični program Makarske, ki je publikacijo tudi finančno omogočila.

Vodnik se naroča pri PD »Biokovo«, Makarska 58300, I. Morn. odreda 9, cena 15 din. Pri naročilu 10 in več vodnikov daje društvo 10 % popusta.

»Biokovo« je imelo v gosteh že veliko slovenskih planincev in tudi alpinisti so v njem našli mlkavne in zahtevne stene. V našem glasilu smo nekatere zapise o Biokovu že objavili.

Med NOB je bilo Biokovo ves čas osvobojeno ozemlje, niti ena ofenziva Nemcev, Italijanov, ustašev in njihovih pomagačev ni strla partizanske vojske.

Na 32 straneh nas ta praktično urejeni in lepo z barvnimi posnetki opremljeni vodnik informira o sestavu in reliefu Biokova, o rastlinstvu in živalstvu, razvoju planinstva, o NOB, stezah, potih in alpinističnih smereh, o speleologiji Biokova, lovu in divjačini, poleg tega pa še o vseh važnejših stvareh, ki morajo biti obiskovalcu Biokova znane: o lokalni klimi, o potrebni opremlitvi, obutvi, pitni vodi, o kačah in kočah in o vodniški službi.

Na koncu je pridejana literatura o Biokovu in povzetek v angleščini in nemščini.

Zelo uporabna publikacija ne samo za tiste, ki bi si z Biokovim širili program svojega letovanja okoli Makarske, ampak tudi za tiste, ki se ne ganejo z Brela in Tučepov: O takl gori je dobro nekaj vedeti, čeprav jo gledajo zgolj iz žabje perspektive.

T. O.

RAZGLED PO SVETU

PLANINSKI DOVTIPI

»Der Bergsteiger« 1977/12 se vprašuje, kako je s planinskimi »vici« danes. Je še humor redni gost v planinski družini? Razpisal je celo nagrado za najboljšo utrinke. Nekaj časa ni bilo nobenega odziva, v zadnjih treh tednih pa je dobil kakih sto dvotipov iz Holandije, Belgije, Švice, Avstrije in Nemčije. Dobre, povprečne, surove, postane. Npr.: Stari Wolfgang Gortler iz Bad Tölza ni imel prave sreče: Dva Dunajčana sta se brez vrvi in derez motovilila po ledeniku. Zdajci je prvega zmanjkalo. Drugi prisope na rob globoke razpoke in vpilje v zelenomodro globino: »Se je kaj zgodilo?« Na kar se oglasi oni: »Ne vem, še letim.« Enako debel je naslednji dvotip: Vodnik in klient prigrarata Grossglockner v najhujši vročini. Vodnik se zazre v klienta in ga pouči: »Spravite vendar svoj rdeči šal!« Klient pa: »To je vendar moj jezik!« Srečata se hribovca. Tisti, ki skaklja v dolino, pozdravi tega, ki s težko sapo prti v breg: »Grüss Gott!« Na kar ta: »E, tako daleč pa danes ne mislim priti.« Nekam nategnjena je zbadljivka na politike. »Povej no, zakaj politiki tako malo zahajajo v hribe?« Odgovor: »Jasno, boje se umikanja in sestopanja.«

T. O.

VZPONI V PAMIRU IN HIMALAJI

B. Constantin, F. Cornet, J. Durville, C. Revillod in J. P. Zuanon so leta 1977 kot prva francoska naveza prišli na najvišji vrh v SZ Pik Komunizma (7495 m). Francoski informator prizna, da so francoski alpinisti zanemarjali Pamir in Tienšan zaradi posebnih razmer, ki jih morajo aspiranti za ta gorovja upoštevati. V isti sapi poroča »La Montagne et alpinisme« 1978/1 o vzponu na 6726 m visoko Pik Karl Marx iz l. 1976. Vojaška naveza iz Leningrada je preplezala severno steno visoko 2500 m s pripombo, da je 300 m previsnih. Druga vojaška naveza je preplezala zahodno steno Pik Klara Zetkin, 6680 m, l. 1976. Stena je visoka 2280 m, preplezali so jo v osmih dneh. Obe informaciji ne kažeta, da potekata iz prvega vira.

Starejša je tudi informacija o poljskih vzponih v Hindukušu. Marek Glogoczowski poroča, da so Poljaki v l. 1976 plezali v vzhodni steni Koh-e-Bandaka, visoki 2500 m, široki nekaj kilometrov. Naleteli so na večje težave, kot so jih poznali iz Eigerja in Grandes Jorasses. V prvem poskusu so imeli nesrečo, eden od članov naveze je bil hudo ranjen. Naslednje leto (1977) so v šestih dneh to steno zmogli

Alex Mac Intyre, John Porter in W. Kurtyka. J. Gierlinski, M. Glogoczowski in A. Marczak so s pomočjo 400 m fiksne vrvi splezali še severovzhodno steno. Druga poljska naveza je po južnem grebenu l. 1976 prišla na Kohe Sakhi (6414 m). Tu so naleteli na 80-metrski odstavček s težavnostjo V-|. O poljskih uspehih v Nošaku in Shakhauru v letu 1976 poroča francoska rubrika bolj izórpno. V Shakhauru so se poljske naveze srečale s španskimi. Obširneje poroča »La Montagne« o japonskem vzponu na K₂ (8611 m) po italijanski poti iz l. 1954, o prvem japonskem vzponu na Sia Kangri (7544 m), o japonskem vzponu na Broad Peak (8047 m), na Singhi Kangri (7202 m) in Apsaras (7245 m), vse v Karakorumu pred dvema letoma.

Agresti povzema novice izpred dveh let v Garhvalski Himalaji in v Nepalju. Tu omenja triindvajseti vzpon na Everest. Spomladi 1977 je s Šerpo Pomba Norbu prišel na vrh najvišje gore na svetu Ko Sang-Don iz Južne Koreje.

T. O.

NOVICE IZ ALASKE

V »La Montagne« 1978/1 poročajo, da je Alaske v sezoni 1977 visoki turizem v primeri z letom 1976 nekoliko uplahljal. V l. 1976 je bilo na Mt. MacKinley precej nesreč, verjetno zaradi podcenjevanja težavnosti. V l. 1976 je bilo manj obiskovalcev in nobene smrtno nesreče niti na Mt. Mc Kinley niti na Mt. Foraker. Park Mt. Mc Kinley je v l. 1977 imel v Talkeetni dva uslužbenca, ki sta pomagala ekspedicijam z informacijami in jih kontrolirala. Služba se je dobro izkazala in bodo z njo nadaljevali.

V l. 1977 je bilo na Mt. Mc Kinley 64 ekspedicij s 360 udeleženci. 284 jih je prišlo na vrh.

V vzhodnem stebri je neka naveza ponovila smer iz l. 1963. Velike smeri v južni steni so postale klasične. Cassinova smer je bila večkrat ponovljena. To sta preplezala tudi Rusa Valentin Ivanov in Edvard Myslovski v sedmih dneh.

Charlie Porter je Cassinovo smer »soliral«, vendar je uporabil pritrjeno vrv Japoncev, ki so plezali pred njim.

Na Mt. Foraker se je l. 1977 odpravilo 8 ekspedicij z 31 možmi. Od teh jih je 16 prišlo na vrh. Ena naveza je ponovila severozahodni greben. To je bila prva ponovitev po prvenstvenem vzponu iz l. 1934. Prvenstveno smer so l. 1977 zabeležili v zahodnem grebenu, prav tako v južni steni, ki sta jo julija preplezala Mike Kennedy in George Love z 10 bivaki, od teh 4 v steni, sestopila pa sta po jugovzhodnem grebe-

nu (po smeri iz l. 1963). To je bilo veliko, drzno dejanje.

Mike Kennedy in George Lowe sta l. 1977 prva preplezala tudi severno steno v Mt. Hunter, sestopila pa sta po zahodnem grebenu.

V Mt. Huntingtonu so zabeležili drugi vzpon po severozahodnem grebenu (prva je bila francoska ekspedicija l. 1964). Opravili so ga 9. 5. 1976 C. Jones, B. Newman, E. Neuville in R. Robinson. Tretjo in četrto ponovitev tega grebena so si zapisali Japonci 30. maja in 24. junija 1976. Vodil jih je M. Jošida.

Mount Deborah je imela v severni steni prve plezalce: Amerikanca Drakers Gowans in Chas Macquarie. Prvenstveni vzpon jima je uspel kljub slabemu vremenu, ki je podaljšalo vzpon (od 28. 5. do 9. 6. 1977).

Mc Clean in Charlie Porter sta konec junija 1976 v devetih dneh zmogla zahodno steno Kitchatna Spire.

T. O.

ČILENCI V ACONCAGUI

Od 13. do 25. februarja 1977 sta Čilenci C. Galvez, G. Oyarzun in J. Vigouroux preplezala južno steno Aconcague. Izbrala sta argentinsko smer 1966. Do 5300 m ju je spremljala in podpirala prijateljska naveza pri vzponu, druga pa pri sestopu po normalni poti.

T. O.

JAPONCI IN ANGLEŽI NA YERUPAJI

R. Carrington in A. Rouse sta po južni steni prva prišla na Yerupajo. Bivakirala sta na vrhu. Sestopila sta po zahodni steni.

2. avgusta 1976 so po severozahodni strani prišli na vrh Yerupaje Japonci Y. Hajaši, K. Kondo in M. Jošino. Bivakirali so v steni dvakrat. Zgornji del stene jih je trdo jemal v roke.

T. O.

PEŠ V CHAMONIX

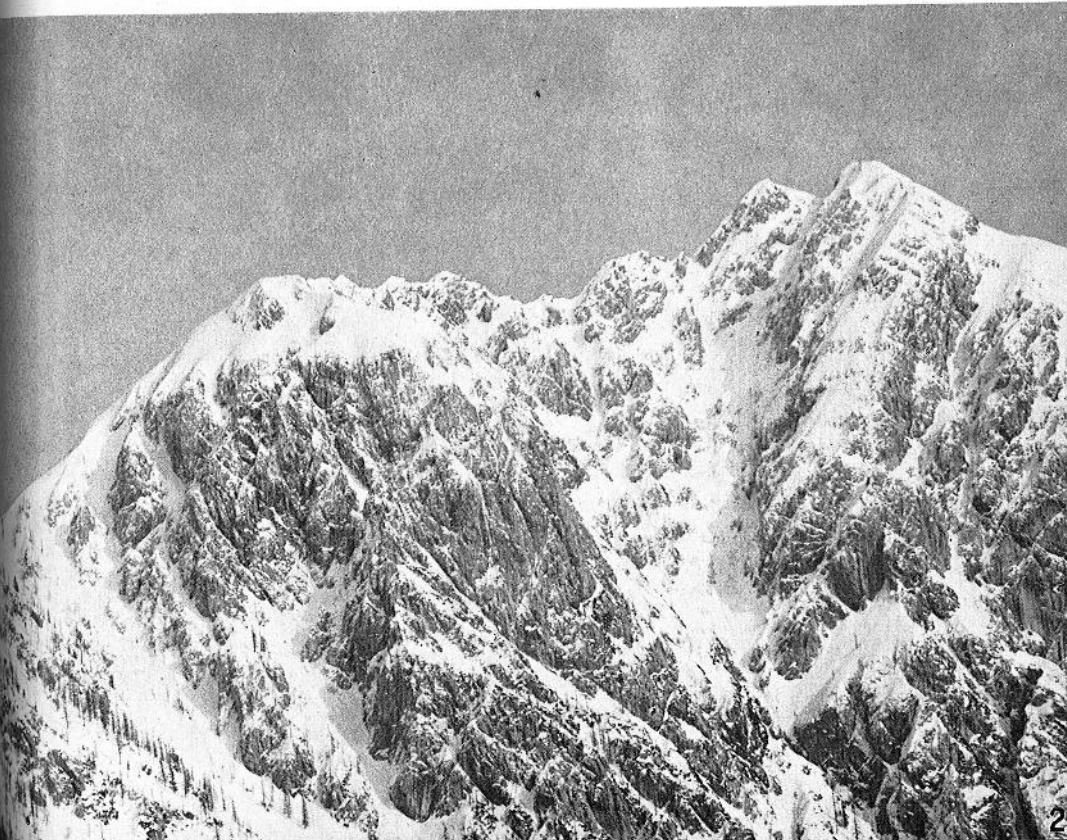
In to ne iz Chamonixu sosedne vasice, marveč iz Oberstdorfa. To si je zamislil Willi Moser iz Stuttgarta. Startal je v Oberstdorfu in je urezal proti Chamonixu, prehodil 700 km čez hribe in doline in prekobalil 101 500 višinskih metrov. Nemški časopisi so to pot razglasili za svetovni rekord, kar seveda ni čisto gotovo. Nič ne pišejo o tem, ali je kaj zaslužil ali ne. Drugače je pri Wiedemannu, ki ga imajo za najboljšega in najhitrejšega bavarskega plezalca (tako piše »Sportartikelzeitung«). Ta je alpinizem očitno cepil na proizvodnjo: firma Meindl, ki dela športne in gorske čevlje, je z njim sklenila pogodbo, po kateri bo Wiedemann sodeloval pri snovanju specialnih plezalnikov.

T. O.

HIMALAJSKI ČAJ S SUROVIM MASLOM NAJBOLJŠA POMADA ZA USTNICE IN ZDRAVILO

V Himalajo ne romajo več samo alpinisti, vedno več je turistov, ki hočejo vsaj deloma doživeti na svoj lagodni način tretji zemeljski pol. In tako se vedno več ljudi srečuje s »čangom«, mešanico čaja in masla. Ta spada v obredni gostiteljski običaj ljudstva, ki prebiva v himalajskih bregovih. Pota in prelazi v Himalaji so marsikje višja od Mt. Blanca. V takih višinah se mora marsikak alpinist skrbno zavarovati pred sevanjem ultravioletnih žarkov, če noče doživeti zelo nerodnih sprememb na »epidermi«, ki jih nekateri imenujejo »opekline«, drugim se — bolj po domače — »opiščijo« ustnice. Sonce in veter, zraven še sol, ki prihaja iz transpiracije v velikih višinah, povzročijo zelo tečne sitnosti: ustnice se izsuše, razpokajo, otečejo, se pokrijejo s krastami. Tudi domačini to lahko doživijo. Da pa ne bi to doživeli, srkajo svoj z maslom zabeljeni čaj, ki jim namaže ustnice, čaj pa s svojimi sestavinami varuje ustnice, da ne pokajo, jih tako rekoč »skupaj vleče«. Torej delajo domačini s tem čajem isto kot alpinisti, ki jemljejo v roke vsemogoče pomade. Ker domačini čaj tudi solé, poskrbe s tem tudi za sol v telesu, ki se znoji in s tem suši. Vse to delajo po davnem izročilu in zaradi izkušnje. Čemu vihati nos, če ti himalajski ljudje ponudijo tak čudežni čaj? Šerpe jemljejo svoj »čajni pribor« v mali izvedbi tudi na najvišje himalajske tabore. Kako čislajo svoj »zabeljeni« čaj, dokazuje tudi izdelava in izvedba tega pribora. Izrezljavajo ga in okujejo s srebrom. Ker spada ta pribor k pastirski in nomadski kulturi, je seveda iz lesa. Če je maslo že žarko, nič ne de, tudi naša zdravila niso vsa »dobra« za naš okus.

Erwin Söllner — Fleischmann svetuje (Alpinismus 1978/1), naj se Evropejec nikar ne spakuje, naj ne opleta z rokami, če mu sirdar nazdravi s svojim — zdravilom. Po pravici je mož lahko užaljen, če mu odrečete. »Sahib, pij, to dobro de in varuje!« pravi sahibu. In v tem je prastari zakon gostoljubja: Gosta je treba postreči in ga varovati.

ZASTOPAMO TUJE PROIZVAJALCE:

strojev za obdelavo kovin, gradbene mehanizacije, birotehnične opreme, kemikalij, tekstila, gum, plastičnih mas, agrokemikalij

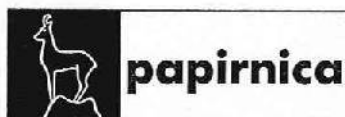
ZASTOPSTVA — IZVOZ-UVOZ — SERVISI — KONSIGNACIJE — 61000 LJUBLJANA
— TITOVA CESTA 81 — TELEFON 322 241

OZD - TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE

Proizvaja

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov
specialne papirje
bankpost »Radeče« in xerox papir
premazne kartone
surovi heliografski, paus papir, kartografski,
specialni risalni »Radeče«,
platnine

samolepilne materiale — papir, PVC, svila
poliester folije — montažne in risalne
magnetne konto kartice
specialne impregnirane papirje —
silikonizirani, gumirani in drugi premazi

61433 RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Telefon: (061) 819 302

Telex: 35136 yu pap

ELEKTROKOVINA

MARIBOR n. sol. o.
tovarna elektrokovinskih izdelkov
62101 MARIBOR, TRŽAŠKA 23

Proizvodni program:

— Svetilke za notranjo in zunanjo razsvetljavo
— Svetilke za bojnice
— Svetilke za tunele

- Tračne svetilke za prostore z vlažnim ali agresivnim ozračjem
- Svetilke za varnostno razsvetljavo in za obvestila
- Predstikalne naprave
- Elektromotorje
- Elektromotorje z zunanjim rotorjem
- Rotodinamične črpalke
- Muljne črpalke
- Hidrobloki, hidropostaje
- Brusni stroji
- Rineži
- Avtomatski polnilniki akumulatorjev
- Centralni napajalniki za napajanje svetilk varnostne razsvetljave
- Regulatorji svetlobnega toka

s čestitkami za 85 let
plodnega dela
in športnih uspehov
Planinskega društva
Kamnik

STOL Industrija pohištva
STOL Kamnik
Telefon: (061) 831-121
Telegram:
stol kamnik
Telex:
31149 yu stol

ljubljska banka

S tekočim
računom
je vaša
banka
vedno
odprta

